

Kulttuuri maaseudun toimintaryhmien kehittämishjelmissä

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

MAASEUTUPOLITIIKAN
YHTEISTYÖRYHMÄ

The logo consists of a cluster of small, stylized houses of varying sizes and colors (grey, white, black) arranged in a roughly triangular shape, with a trail of small grey dots leading from the top right towards the houses.

ISSN	1238-6464
ISBN	952-491-152-3 (nid.) 952-491-153-1 (PDF)
Taitto	Vammalan Kirjapaino Oy
Paino	Vammalan Kirjapaino Oy Vammala 2006

JULKAISIJA		JULKAISUN NIMI
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä		Kulttuuri maaseudun toimintaryhmien kehittämissuunnitelmissa
SARJA / N:O		ILMESTYMISAJANKOHTA
8/2006		Joulukuu 2006
ISSN	ISBN (nid.) ISBN (pdf)	KOKONAISIVUMÄÄRÄ
1238-6464	ISBN 952-491-152-3 ISBN 952-491-153-1	60
TEKIJÄT		AVAINSANAT
Maija Niskavirta / Kulttuuriteemaryhmä		Kulttuuri, maaseutu, kehittämissuunnitelma, toimintaryhmä
JULKAISUN KUVAUS		
Raportissa on tarkasteltu kaikkien maaseudun 58 toimintaryhmän uuden ohjelmakauden 2007–2013 kehittämissuunnitelmissa. Ryhmiä rahoitetaan LEADER+-, ALMA-, POMO+ ja Tavoite 1-ohjelmista. Esiin nousseet teemat ovat hyvin samankaltaisia kuin edellisellä ohjelmakaudella 2000–2006. Ainoastaan muutama toimintaryhmä on tehnyt suunnitelmassaan kokonaan uusia avauksia, jotka voivat tulevaisuudessa muodostua hyvinkin keskeisiksi maaseudun vireyden kannalta. Näissä kehittämissuunnitelmissa mm. luovien ympäristöjen ja luovien toimialojen edistämisen positiiviset vaikutukset alueen kehittäjinä on otettu huomioon. On myös oivallettu, että kulttuurisesti rikkaalla alueella syntyy innovaatioita, joita voidaan hyödyntää myös muilla toimialoilla. Maaseudun toimintaryhmien laatimissa kehittämissuunnitelmissa kulttuurin positiiviset vaikutukset alueelle tunnustetaan vaihtelevasti. Muutamissa kehittämissuunnitelmissa kulttuuri nostetaan hyvin keskeiseksi teemaksi alueen vireyden kehittämisen ja ylläpitämisen kannalta. Osassa suunnitelmia kulttuuri mainitaan, mutta hyödyntämismahdollisuuksiin ei syvennytä tarkemmin. Kulttuuria koskevia kehittämistoimenpiteitä esitellään kuitenkin lähes jokaisessa suunnitelmassa. Kehittämissuunnitelmissa painotetaan paikallishistorian ylläpitämistä ja tallentamista. Kylämaiseman kohentaminen nähdään oleellisena osana kehittämistyötä. Tapahtumien järjestäminen, paikallisten raaka-aineiden hyödyntäminen sekä ruokakulttuurin edistäminen koetaan myös tärkeiksi. Toimintaryhmien kehittämissuunnitelmissa on kiinnitetty huomiota sekä paikallisen väestön viihtyvyyden edistämiseen että alueen houkuttelevuuteen uusien asukkaiden kannalta. Vapaa-ajan asukkaat ja matkailijat ovat myös suunnitelmissa mukana. Maahanmuuttajat huomioidaan omalla ryhmällään ainoastaan muutamassa suunnitelmassa.		

UTGIVARE		PUBLIKATION	
Landsbygdspolitikens samarbetsgrupp		Kulturen som en del i landsbygdens utvecklingsprogram	
SERIENS NUMMER		UTGIVNINGSDATUM	
Publikationer 8/2006		December 2006	
ISSN	ISBN (häft.) ISBN (pdf)	SIDOANTAL	
1238-6464	ISBN 952-491-152-3 ISBN 952-491-153-1	60	
FÖRFATTARE		NYCKELORD	
Maija Niskavirta / Kulturtemagrupp		Kultur, landsbygd, utvecklingsprogram, aktionsgrupp	
REFERAT			
I rapporten undersöks med avseende på kulturen alla de utvecklingsprogram som 58 aktionsgrupper har lagt fram för programperioden 2007–2013 i syfte att utveckla landsbygden. Aktionsgrupperna finansieras av ALMA-, POMO+- och Mål 1 -programmen. Utvecklingsprogrammets teman överensstämmer långt med de teman som framträdde under föregående programperiod 2000–2006. Enstaka aktionsgrupper lanserar i sina program nya teman, vilka i framtiden eventuellt är mycket centrala för landsbygdens livskraft. I utvecklingsprogrammen beaktas kreativa miljöers och branschens positiva verkningar på landsbygden. Programmen tyder på en insikt om att det i kulturrika trakter uppstår innovationer som kan utnyttjas inom andra branscher. I de utvecklingsprogram som aktionsgrupperna har sammanställt beaktas kulturens positiva inverkan på landsbygden på ett flertal olika sätt. I somliga program är kulturen ett mycket viktigt tema i syfte att hålla trakten levande och att utveckla den. I enstaka andra program nämns kulturen utan åtföljande utvecklingsförslag. I nästan alla program presenteras dock åtgärder som främjar kulturen. Tyngdpunkten i de olika utvecklingsprogrammen ligger oftast på att tillvarata och dokumentera delar av traktens historia. Att upprätthålla landskapet i byn anses vara en viktig del av utvecklingsarbetet. Att arrangera evenemang, att utnyttja lokalt producerade råvaror och att främja matkulturen i trakten betraktas också som viktiga element i utvecklingsarbetet. Aktionsgruppernas utvecklingsplaner omfattar såväl den lokala befolkningens trivsel som möjligheterna att locka nya invånare till trakten. Fritidsgästerna och turisterna beaktas också. Invandrare beaktas som en grupp för sig endast i ett fåtal program.			

PUBLISHER		PUBLICATION	
Rural Policy Committee		Culture in rural development programmes	
SERIAL NUMBER		DATE OF PUBLICATION	
Publications 8/2006		December 2006	
ISSN	ISBN (wire stitched) ISBN (pdf)	NUMBER OF PAGES	
1238-6464	ISBN 952-491-152-3 ISBN 952-491-153-1	60	
AUTHOR		KEYWORDS	
Maija Niskavirta / The cultural taskforce		Culture, rural regions, development programme, rural action group	
SUMMARY			
The report reviews all the development programmes devised by the 58 rural action groups in Finland for the period 2007–2013. The groups are funded from the LEADER+, ALMA, POMO+ and Tavote 1 programmes. The themes are very similar to those included in the 2000–2006 programmes. Only a few groups have made totally new openings in their programmes; these may turn out to be crucial for the vitality of rural areas. These programmes take account of the positive effect that the promotion of creative environments and creative industries will have on the development of rural areas and recognise that culturally rich areas generate innovations, which can also be exploited in other industries. The positive effect of culture on regions is recognised to a varying extent in the new programmes. Some programmes raise culture as a key theme conducive to the vitality of the region. Others mention culture, but do not investigate the possibilities it offers in more detail. Nevertheless, nearly all programmes put forward measures for developing culture. The development programmes stress the preservation and recording of local history. They see measures to smarten up the rural and village landscape as an important part of development. Other important things are local events, the use of local produce and the promotion of local food. The development plans pay attention both to promoting the well-being and satisfaction of local residents and to attracting new residents to the area. They also cater for those with summer cottages in the area and for tourists. Few programmes consider immigrants as a group of their own.			

LUKIJALLE

Opetusministeriössä selvitettiin kesän 2003 aikana maaseudun paikallisten toimintaryhmien merkitystä kulttuurin kehittäjinä. Paikalliset toimintaryhmät kehittävät maaseutua paikallislähtöisesti, joten on kiinnostavaa tietää, kuinka paikallisella tasolla suhtaudutaan kulttuuriin ja kulttuurin merkitykseen alueen kehittämisessä. Maaseudun paikalliset toimintaryhmät ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, jotka kannustavat maaseudun asukkaita elinympäristönsä kehittämiseen.

Selvityksessä olivat mukana kaikki Suomen 58 paikallista maaseudun toimintaryhmää, jotka saavat rahoituksensa LEADER+-, ALMA-, POMO+- ja Tavoite 1-ohjelmista. Selvityksen aineistona on käytetty näiden toimintaryhmien toimintasuunnitelmia, joissa määritellään alueen kehittämisen kannalta keskeiset painopisteet. Näitä paikallisella tasolla asetettuja painopisteitä tarkastellaan selvityksessä kulttuurin näkökulmasta.

Toimintasuunnitelmien tarkastelun tavoitteena oli selvittää, miten kulttuuria pyritään kehittämään paikallisella tasolla, minkälaisia kulttuurin muotoja halutaan edistää ja kuinka pintapuolisesti tai yksityiskohtaisesti toimintasuunnitelmissa kulttuuria lähesytään. Toisena tavoitteena oli tutkia onko kulttuurin huomioonottaminen toiminnan läpäisevä periaate vai oma erillinen kehittämiskohde? Lisäksi listattiin toimintaryhmien erilaisia ja omaperäisiä kulttuurialan kehittämiskohteita.

Kiinnostavaa oli selvittää, mikä arvo suunnitelmissa annetaan kulttuurille ja sen eri muodoille. Kulttuuri on arvo itsessään, mutta sillä on myös välillistä arvoa: Miten kulttuuria hyödynnetään esimerkiksi matkailun kehittämisessä? Millaisin toimenpitein toimintaryhmät siirtävät kulttuuriperinnettä seuraavalle sukupolvelle?

Selvityksessä kulttuuri-käsite ymmärretään laajana. Toimintaryhmät ovat itsekin käsitäneet kulttuurin melko laajana käsitteenä lukien mukaan mm. paikallisidentiteettiä ja yhteisöllisyyttä kehittävät tavoitteet. Selvityksessä käytettävä jaottelu on aineiston pohjalta luontevasti muotoutunut, ei ylhäältä asetettu. Kulttuuriin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet voidaan katsoa kuuluvaksi useaan eri luokkaan. Esimerkiksi kylätapahtumat voivat olla paitsi kulttuuriperinteen kehittämistä, myös paikallisidentiteetin, yhteisöllisyyden ja imagon vahvistajia sekä markkinapaikka paikallisille yrittäjille. Tämän vuoksi luokittelu voi olla parhaimmillaankin vain suuntaa antava.

Uusi mielenkiintoinen mahdollisuus tarkastella toimintaryhmien kehittämissuunnitelmia tarjoutui kun ohjelmakauden 2007–2013 valmistelu käynnistyi vuoden 2006 aikana.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Kulttuuriohjelma -hankkeen rahoittamana, edellisen selvityksen tekijä Tampereen yliopiston Yhdyskuntatieteiden laitoksen aluetieteen opiskelija Maija Niskavirta, lupautui selvittämään maaseudun toimintaryhmien kehittämisohjelmaehdotuksia teemalla Kulttuurin moninaiset merkitykset ja kehittämisen painopisteet.

Aineiston tarkastelutavan lähtökohtana on etsiä kulttuurin kehittämisen linjoja ryhmittelemällä ja teemoittelemalla kehittämisohjelmien sisältöjä. Selvityksen laatija on tarkastelussaan nostanut esille kehittämisohjelmia yhdistäviä tekijöitä ja niitä erottavia teemoja. Samalla hän on pyrkinyt luomaan uusia näkökulmia toimintaryhmien kulttuurityöhön.

Pirkko Liisi Kuhmonen
Kulttuuriohjelman johtaja

SISÄLLYSLUETTELO

LUKIJALLE

1. ESIPUHE Maija Niskavirta	1
2. TARKASTELUN TAVOITTEET JA AINEISTO	2
3. KULTTUURI MAASEUDUN SELVIITYMISMAHDOLLISUUTENA – YLEISIMMÄT KULTTUURILLE ANNETUT MERKITYKSET	4
3.1. Kulttuuri yhteisöllisyyden ja identiteetin vahvistajana	4
3.2. Kulttuuri-imago uusien asukkaiden houkuttelijana	5
3.3. Kulttuuri työllistäjänä	7
4. TOIMENPITEITÄ KULTTUURIN KEHITTÄMISEKSI – KEHITTÄMISOHJELMIEN PAINOPISTEET	9
4.1. Verkostoituminen	9
4.2. Käsityöperinteen hyödyntäminen ja kehittäminen	11
4.3. Harrastustoiminta ja -tilat	13
4.4. Kulttuuriyrittäjyys ja tuotteistaminen	15
4.5. Tapahtumat yhteisöllisyyden vahvistajana	18
4.6. Nuoret kulttuurin tekijöinä ja kokijoina	19
4.7. Kulttuuriympäristöstä ja paikallishistoriasta huolehtiminen	21
4.8. Muita omaperäisiä toimenpiteitä maaseutukulttuurin kehittämiseksi	23
5. MITÄ KULTTUURI VOISI OLLA? – KULTTUURIN KEHITTÄMISEN SIEMENET MAASEUDULLA	26
5.1. Kulttuuri luovien ympäristöjen ja luovien toimialojen edistäjänä	26
5.2. Kulttuuri liikkuvuuden ilmentäjänä – Kansainvälisen kulttuuri- toiminnan, maahanmuuttajien sekä kesäasukkaiden vaikutus maaseudun kulttuuriin	28
5.3. Kulttuuri hyvinvoinnin lisääjänä – Kulttuuriyrittäjyys osana hoiva- ja hyvinvointipalveluja	30
6. PÄÄTELMIÄ	33
6.1. Yhteenvedoa toimintaryhmien uuden ohjelmakauden kehittämisohjelmista	33
6.2. Painopisteiden muutos edelliseen kauteen verrattuna	35
LIITE 1: KULTTUURIN OSUUS MAASEUDUN TOIMINTARYHMIEN KEHITTÄMIS- SUUNNITELMISSA, 30.10.2003	37
LIITE 2: MAASEUDUN PAIKALLISET TOIMINTARYHMÄT	54

1. ESIPUHE

Maaseutualueilla on odotettavissa seuraavien vuosikymmenten aikana merkittäviä muutoksia mm. väestö- ja ikärakenteessa, elinkeinorakenteessa sekä palvelujen järjestelyissä. Maaseudun paikallisten kehittämistahojen rooli korostuu kuntarakenteen uudistuessa ja kuntakoon kasvaessa. Kylien ja muiden yhteisöjen sekä yritysten toiminnan ja oman aktiivisuuden merkitys kasvaa alueen toimintojen ja palveluiden tuottajana. Näihin muutoksiin maaseudun toimintaryhmät varautuvat kehittämisohjelmillaan nostoen esiin kehittämisen painopisteitä ja muodostaen konkreettisia kehittämistoimenpiteitä.

Kulttuuri ja sen mahdollisuudet puhuttavat usealla eri taholla. Kulttuurin työllistävät vaikutukset sekä kulttuurin merkitys paikkakunnan imagolle ovat saaneet viime aikoina laajalti huomiota. Puhutaan jopa paikalliskulttuurin renessanssista. Nämä toimintaympäristön muutokset ja tulevaisuuden haasteet huomioidaan myös maaseudun toimintaryhmien työssä. Kulttuuri on toimintaryhmille samalla sekä kehittämisen kohde että kaikkea toimintaa läpäisevä periaate. Toisaalta kulttuurisilla toimenpiteillä voidaan vahvistaa myös muita sektoreita, kuten aluetaloutta tai hyvinvointia. Näkökulmasta riippumatta kulttuuri toimii maaseudun kehittämisen voimavarana, jota toimintaryhmät käsittelevät kehittämisohjelmissaan eri tavoin ja painopistein.

Maaseudun kulttuurilla tarkoitetaan tässä tarkastelussa sekä maaseudun elämäntapaa että tuotantoa. Kulttuurin käsitettä ei ole tässä tarkastelussa rajattu tarkasti, sillä toimintaryhmät ovat itse määritelleet kulttuurin eri tavoin. Kehittämisohjelmissa kulttuuri nähdään esimerkiksi vain paikalliskulttuurina ja yhteisöllisyytenä, jolloin toimenpiteet kohdistuvat identiteetin vahvistamiseen ja maaseudun perinteiden ylläpitämiseen. Toisaalta kulttuuri nähdään kehittämisohjelmissa myös tuotantona, johon liittyvät esimerkiksi matkailu, teatteritoiminta ja kulttuuriyrittäjyys.

Liikkuvuuden lisääntyminen tulee muuttamaan käsitystämme maaseudun olemuksesta. Maaseudun muuttuessa tulee myös maaseutukulttuuri saamaan uusia muotoja. Kiinnostavaa on, mihin suuntaan sitä nyt kannustetaan kehittämään.

Tampereella 1.9.2006

Maija Niskavirta

2. TARKASTELUN TAVOITTEET JA AINEISTO

Tämän tarkastelun mielenkiinto kohdistuu maaseudun kehittämiseen kulttuurin näkökulmasta. Tarkastelu jäsentää maaseudun toimintaryhmien suhdetta kulttuurin kehittämiseen sekä kokoaan yhteen toimintaryhmien kulttuuria koskevia kehittämistoimenpiteitä ja hankeideoita. Tarkastelun tavoitteena on muodostaa kuva maaseudun toimintaryhmistä kulttuurin kehittäjinä sekä nostaa esiin hyviä esimerkkejä, joilla maaseudun kulttuuria on lähdetty kehittämään paikallisella tasolla. Tarkastelun tavoitteena on nostaa esiin niitä moninaisia merkityksiä, joita kulttuurilla nähdään olevan maaseudulle sekä laajentaa käsitystä kulttuurin mahdollisuuksista toimia sekä yksilön että alueen hyvinvoinnin lähteenä.

Tarkastelussa mielenkiinto keskittyy kolmeen pääkysymykseen:

- 1) **Kulttuurille annetut merkitykset:**
 - Mitä erilaisia merkityksiä kulttuurilla on maaseudun kehittämisen kannalta?
 - Millaisiin maaseutua koskeviin muutoksiin kulttuurista haetaan vastausta? (muuttotappio, työttömyys, viihtyisyys jne.)
- 2) **Toimenpiteitä ja kehittämisideoita kulttuurin kehittämiseksi:**
 - Millaisia kulttuuria koskevia painopisteitä ja hankeideoita maaseudun toimintaryhmillä on uudella ohjelmakaudella?
 - Mitkä ovat yleisimmät teemat ja omalaatuisimmat hankeideat?
- 3) **Kulttuurin kehittämisen siemenet maaseudulla:**
 - Kehittämishajelmassa harvemmin esiintyvät ideat kulttuurin kehittämiseksi.
 - Kulttuurin merkityksen ja vaikutusten oivaltaminen uusissa yhteyksissä.

Tarkastelun mielenkiinto kohdistuu ensin siihen, miten kulttuuri nähdään osana maaseudun kehittämistä – eli nähdäänkö kulttuurilla olevan merkitystä esimerkiksi uusien asukkaiden houkuttelussa tai yritystoiminnan monipuolistamisessa. Tarkastelu aloitetaan nostamalla esiin ne taustalla vaikuttavat ajatusrakenteet, joissa kulttuuri on merkittävä maaseudun kehittämisen elementti. Tätä ensimmäistä pääkysymystä käsitellään luvussa kolme. Toinen pääkysymys kartoittaa luvussa neljä niitä erilaisia painopisteitä ja hankeideoita, joita maaseudun toimintaryhmillä on kulttuuriin liittyen. Kolmatta pääkysymystä käsitellään luvussa viisi, jossa on nostettu esiin niitä kulttuurin siemeniä, joilla myös voisi olla potentiaalia maaseudun kehittämisen kannalta. Tarkastelun tavoitteena on koota yhteen kehittämisohjelmien näkemyksiä koskien kulttuurin mahdollisuuksia vaikuttaa maaseudun kehitykseen. Lisäksi tarkastelu kerää kehittämisohjelmien pohjalta yhteen hyviä ideoita ja uusia näkökulmia jäsentää kulttuurin ja maaseudun tulevaisuutta.

Tarkastelun aineistona ovat maaseudun toimintaryhmien uuden ohjelmakauden 2007–2013 kehittämisohjelmat. Tarkastelussa ovat mukana kaikkien 58 toimintaryhmän kehittämisohjelmat.

Kulttuurin kehittämisen linjoja etsitään ryhmittelemällä sekä teemoittelemalla kehittämissohjelmien sisältöä. Tarkastelu ei pyri tiivistämään jokaisen kehittämissohjelman sisältöä, vaan nostamaan aineistosta kehittämissohjelmia yhdistäviä ja niitä erottavia teemoja sekä luomaan uusia näkökulmia toimintaryhmien kulttuurityöhön.

3. KULTTUURI MAASEUDUN SELVIITYMISMAHDOLLISUUTENA – YLEISIMMÄT KULTTUURILLE ANNETUT MERKITYKSET

Maaseudun toimintaryhmien kehittämisohjelmissa kulttuurille annetaan seuraavanlaisia merkityksiä maaseudun kehittäjänä:

3.1. Kulttuuri yhteisöllisyyden ja identiteetin vahvistajana

Paikalliskulttuuri ja perinteet ovat kiinteästi mukana miltei kaikkien toimintaryhmien kehittämisohjelmissa. Kulttuuri ja identiteetti kulkevat maaseudun kehittämisessä käsi kädessä, sillä ilman maaseutukulttuuria ei koeta olevan myöskään paikallisidentiteettiä. Paikallisidentiteetin vahvistaminen nähdään toimintaryhmien kehittämisohjelmissa tärkeänä asiana. Kulttuurin katsotaan myös luovan yhteisöllisyyttä, jonka varaan maaseudun hyvinvointi ja elinvoimaisuus voivat rakentua. Yli puolet toimintaryhmistä huomioi kehittämisohjelmissaan yhteyden kulttuurin ja yhteisöllisyyden, tai kulttuurin ja vahvan identiteetin välillä. Kehittämisohjelmissa kulttuurin merkitystä korostetaan eniten juuri sosiaalisen ympäristön kehittäjänä.

Toimintaryhmät näkevät maaseudun tulevaisuuden uhkana yhteisöllisyyden katoamisen ja nostavat kulttuurin merkittävään asemaan yhteisöllisyyden ”henkiinherättämisessä”. Kehittämisohjelmissa kulttuuri nähdään tyypillisesti paikallis- ja perinnekulttuurina sekä näiden ylläpitämisenä, ei niinkään uuden kulttuurin luomisena.

Kulttuurin merkitystä korostetaan myös puhuttaessa alueelle juurtumisesta. Monessa toimintaryhmässä ilmenee huoli muuttoliikkeen negatiivisista vaikutuksista, kuten identiteetin ja yhteisöllisyyden katoamisesta ja juurettomuuden lisääntymisestä. Kulttuurilla nähdään tässä yhteydessä olevan tärkeä tehtävä alueelle juurruttavana ja yhteisöllisyyttä kasvattavana voimana – ”Kulttuuri on kuin liima, joka sitoo asukkaita paikalliseen yhteisöön” (Suupohjan Kehittämisyhdistys ry). Esimerkiksi nuorten ajatellaan muuttavan opiskelujen jälkeen takaisin kotiseuduilleen vahvan paikalliskulttuurin ansiosta. Tämän vuoksi perinnekulttuurin siirtämistä seuraavalle sukupolvelle pidetään tärkeänä kulttuurityönä.

Kehittämisohjelmissa sanottua:

”Paikallisen historian ja perinteen tuntemus lisää kotiseutuidentiteettiä ja sitoo samalla asukkaita tiukemmin kotiseutuunsa. Vahva kotiseutuidentiteetti voi olla myös hyvä kannustin paluumuuttajalle.” Maa-seutukehitys ry

”Kulttuuri ja luonto tarjoavat paitsi elinkeinomahdollisuuksia niin ne luovat myös perustan omalle identiteetille. Opettamalla vanhat tiedot ja taidot uusille sukupolville sekä vahvistamalla lasten ja nuorten

perinne- ja ympäristötietoisuutta, turvataan paikallisen omaleimaisuuden säilyminen jatkossakin.” Karhuseutu ry

”Nuorison sitoutuminen kotiseutuunsa on olennaisen tärkeää, jotta tulevaisuudessa voidaan hyödyntää paluumuuttajien osaamista. Positiivinen omakuva juurista välittyy eteenpäin sanoissa ja teoissa, mikä on yksi kilpailutekijä luotaessa verkostoja alueen ulkopuolelle. Kotiseudulle muutto on varteenotettava vaihtoehto, kun ansaintamahdollisuuden lisäksi päätöksenteon tukena on hyvä mielikuva nuoruudesta.” RA-JUPUSU LEADER ry

”Kulttuurilla voidaan luoda omaehtoista pohjoiskarjalaista hierarkiaa: kulttuuri on yksi keino tuoda yhteisiä arvoja julki.” Joensuun seudun LEADER ry

”Erityisen tärkeää on saada nuoret mukaan kulttuuriperinnön vaalimiseen, koska oman taustan ja kotiseudun tunteminen nostaa kotiseudun arvostusta ja sitouttaa kylän elämään.” Maaseudun kehittämissyhdystys Viisari ry

”Kulttuuritoiminta on hyvinvointi- ja vetovoimatekijä, joka vahvistaa seudun asukkaiden viihtyvyyttä, identiteettiä ja myönteistä ulkoista mielikuvaa. (...) Keskeinen kysymys: Miten vahvistetaan alueen seudun asukkaiden elämän laatua ja muutetaan alueen vahva yhteisöllisyys ja aktiivinen harrastustoiminta moderniksi vetovoimatekijäksi?” Suupohjan Kehittämissyhdystys ry

”Alueen vahva ja omaleimainen kulttuuriperinne ja kulttuuri-identiteetti ovat tärkeällä sijalla sekä elinkeinojen että sosiaalisen ympäristön kehittämisessä. Kulttuuri on kehittämistyön kivijalka, jonka rakennusaineena ovat paikalliset tavat ja perinteet, sukupolvien aikana muotoutunut elämäntapa ja identiteetti. Kulttuuri uudistuu, sitä luodaan jatkuvasti ja sen merkitys alueen vetovoimaisuuden lisäämisessä on suuri.” Aisapari – Härmänmaan ja Järviseudun Kehittämissyhdystys ry

3.2. Kulttuuri-imago uusien asukkaiden houkuttelijana

Kilpailu uusista asukkaista tunnustetaan myös maaseudun toimintaryhmissä. Uusia asukkaita houkutellaan työmahdollisuuksien lisäksi monipuolisella ja omaperäisellä kulttuuritarjonnalla, jonka ajatellaan täydentävän kuvaa vetovoimaisesta alueesta. Kulttuurilla tavoitellaan näkyvyyttä ja tunnettuutta sekä kylien imagon nousua. Kulttuuri-imago ei ole toimintaryhmille yhdenkään, vaan siihen kiinnitetään huomiota ja siihen ollaan valmiita panostamaan.

Kulttuurin ensisijainen merkitys toimintaryhmille on aineiston perusteella yhteisöllisyyden ja identiteetin vahvistaminen (ks. luku 3.1.). Maaseudun toimintaryhmistä miltei puolet näkevät kehittämissuunnitelmassaan kuitenkin myös kulttuurin imagolliset merkitykset sekä kulttuurin vaikutukset uusien asukkaiden houkutteluun. Toimintaryhmistä miltei joka toinen rakentaa profiiliaan kulttuurin varaan, puhuen mm. *”kulttuurin ja matkailun valjastamisesta imagotyöhön”* (esim. Joutsenten reitti ry). Kehittämissuunnitelmassa maaseutu halutaan pitää vireänä paitsi elinkeinoil-

taan, myös harrastus- ja kulttuurimahdollisuuksiltaan, sillä kulttuuri nähdään yhtenä ratkaisevana tekijänä maallemuuttajan valitessa asuinpaikkaansa. Toimintaryhmiä ovat tässä yhteydessä yksittäisten ihmisten lisäksi yritykset. Vahvan paikalliskulttuurin ajatellaan myös houkuttelevan paluumuuttajia takaisin paikkakunnalle.

Kehittämissuunnitelmissa kulttuurin nähdään lisäävän paitsi alueen tunnettuutta, tuovan myös iloa ja elinkeinoja paikallisille asukkaille. Kulttuuritoiminta voi lisätä tapahtumia, harrastusmahdollisuuksia ja luoda sitä kautta uusia työpaikkoja. Muutamat toimintaryhmät mainitsevat huolena vapaa-ajan harrastusten siirtymisen lähikaupunkeihin, jolloin kylillä on vaara muuttua nukku-mälähiöiksi. Tätä kehitystä halutaan estää mm. kannustamalla paikallisen tason yhdistystoimintaa harrastusten tuottamisessa. Kulttuuritoiminnan toivotaan tuovan kyliin kaivattua ”sykettä”.

Paikallisen kulttuurin elvyttämiseen ja harrastustoimintaan liittyviä kehittämistoimenpiteitä käsitellään enemmän luvussa 4.

Kehittämissuunnitelmissa sanottua:

”Vahvan paikallisen identiteetin edistämiseksi saariston erityispiirteet ja kulttuuri on nostettava esiin ja niitä on vahvistettava, mikä epäsuorasti edistää paluumuuttoa sekä muuttoa saaristoon.” I Samma Båt – Samassa veneessä ry

”Luovuus ja kilpailukyky, kulttuuri ja luova talous ovat kilpailuvaltteja, joilla seudut houkuttelevat yrityksiä ja osaavaa työvoimaa.” LounaPlussa ry

”Hyvin hoidettu, paikalliskulttuuriltaan vahva ja palveluiltaan monipuolinen maaseutu houkuttelee ihmisiä asumaan ja yrittämään.” Veej’jakaja

”Hankkeiden valinnassa huomioidaan kilpailutekijät ja valinnassa suositaan paikallista kulttuuria hyödyntäviä hankkeita. Sekä Loimaan seudulla että Somerolla on saven käytön perinteitä tiilien teosta keramiikkaan ja rakennusosaamisesta taiteeseen. Loimaalle on avattu maatalousmuseo Sarka ja Somerolla on vahvaa kulttuuriosaamista kulttuuriyhdistyksen kautta. Näiden voimien yhdistäminen ja tietotaidon hyödyntäminen toisi alueelle uutta kulttuurista imagoa.” Varsinais-Suomen Jokivarsikumppanit ry

”Suupohja-tietoisuutta lisätään tukemalla kylien ja muiden seudun toimijoiden tekemää sisäistä sekä ulkoista markkinointia. Suupohjan vahvuudet kiteytetään houkuttelevaksi ja mielenkiintoiseksi brändiksi. Kohdistetaan markkinointi tehokkaasti niihin, jotka asuvat Suupohjassa tai joilla on suupohjalaiset juuret.” Suupohjan Kehittämisyhdistys ry

”Tavoitteena omaleimaisten ja kunnianhimoisten kulttuuritoimintojen edistäminen koko alueen profiilin ja tulevaisuuden uskon luojaksi.” PoKo ry

”Kulttuuri ja siihen liittyvät tapahtumat ja kohteet ovat Joutsenten reitille keskeinen profiloitumisen keino. Taustalla ovat alueen historia ja luonto. Menneiden suurmiesten kuten F.E. Sillanpään, Kaarlo Sarkian ja Akseli Gallen-Kallelan perintöä jatkavat mm. Mauri Kunnas, Markku Piri ja Panu Rajala. Osa Joutsenten reitinkin tuella käynnistyneestä kulttuuritoiminnasta on jo ehtinyt saada kansallista tunnettuutta: esimerkkeinä voidaan mainita Kunnaksen tuotantoon perustuva Herra Hakkaraisen talo sekä nykytaiteelle omistettu Huittisten galleriaK. Historiallisista rakennuksista on syytä mainita keskiaikainen Pyhän Katariinan kirkko Huittisissa ja Tyrvään Pyhän Olavin kirkko Vammalassa. Keskeisin haaste imagon kehittämisessä on lisätä olemassa olevien kohteiden ja tapahtumien tunnettuutta.” Joutsenten reitti ry

”Kylien kannalta aktiivisen kulttuuritoiminnan tavoitteena on lisätä kylien kulttuurin imagoa, kuten monipuoliset harrastusmahdollisuudet, markkinat ja teatteriesitykset jotka pyritään luomaan vuosittaisiksi tapahtumiksi. Kylien kokoontumispaikat, seurojentalot ym. ovat tärkeä osa kylien kulttuuria. Näiden kaikkien kautta luodaan kylien imagoa. Hämmäläinen perinne on arvo, mitä kannattaa hyödyntää esim. matkailussa.” Linnaseutu ry

”Kulttuuri on väline, jolla uutta imagoa luodaan. Seudun kulttuuripääoma on seudun vetovoimaa ja imagoa täydentävä tekijä. Kylät voivat olla mukana luovassa taloudessa ja seudun imagon rakentamisessa kehittämällä kylien paikallisista lähtökohdista tapahtumia ja tuotteita sekä tarjoamalla esim. nuorisolle musiikkiharrastustiloja kunnostetuista kylätaloista.” LounaPlussa ry

3.3. Kulttuuri työllistäjänä

Kulttuurilla on yhteisöllisyyden ja vetovoimaisuuden lisäksi myös kolmas tärkeä tehtävä maaseudulla. Miltei joka toisessa kehittämissuunnitelmassa kulttuuri nähdään maaseudun selviytymismahdollisuutena erityisesti kulttuurin työllistävien vaikutusten vuoksi. Maaseudun toimintaryhmät nostavat tässä yhteydessä esiin kulttuurin myönteiset vaikutukset seudun elinkeinoelämän monipuolistamisen, uusien yritysten syntymisen ja etenkin nuorten ja naisten työllistymisen kohdalla.

Käsitellessään kulttuurin työllistävyyttä, toimintaryhmät puhuvat etenkin esimerkiksi harrastuksen kautta syntyneistä pienistä yrityksistä. Toimintaryhmät haluavat mahdollistaa myös pienimuotoisen elämäntaparyrittäjyyden, jossa tärkeintä on ”toimeen tuleminen”. Kulttuurialan yrittäjillä ei aina ole edes halua laajentaa toimintaansa. Kulttuurin tuotteistamista ja siihen liittyviä ongelmia käsitellään tarkemmin luvussa 4.4.

Kulttuurin työllistävästä vaikutuksesta puhutaan erityisesti matkailun kehittämisen yhteydessä. Esimerkiksi matkailijoille myytävissä tuotteissa nähdään mahdollisuus käsityöryrittäjyyteen. Kulttuuri voikin luoda työpaikkoja erilaisten alojen rajapinnoilla, esimerkiksi ruoan tuottajien ja kulttuurimatkailutoimijoiden yhteistyönä.

Kehittämisohjelmissa sanottua:

"Luova talous kulttuuritoimintoinen on vetovoimatekijä, joka kiinnostaa nuoria ja naisia, jotka voivat löytää näiltä aloilta itselleen kiinnostavia työ- ja harrastusmahdollisuuksia. Kulttuuri on myös seudun luovan talouden käyttövoima, joka tuottaa työtä ja toimeentuloa sekä vetovoimaista imagoa, joka puolestaan auttaa saamaan seudulle uusia asukkaita ja osaavaa työvoimaa. Samalla tarjoutuu mielenkiintoisia työmahdollisuuksia nuorille ja naisille." LounaPlussa ry

"Petäjävesi: Monipuolinen yrityselmä ja yrittäjyys nähdään lääkkeenä työpaikkojen vähenemiselle, joka petäjävetisiä huolettaa. Etenkin matkailualan ja siihen liitännäisten alojen yrittäjyys koetaan tulevaisuudessa houkuttelevammiksi. Petäjävedellä on vahvat perinteet käsityö- ja kulttuurisektorilla, joten matkailutuotteita kannattaa suunnitella näiden teemojen ympärille ja samalla kehittää matkailuun kokonaisvaltaisia palvelu/tuotepaketteja." Vesuri-ryhmä ry

"Alueen vahva ja omaleimainen kulttuuriperinne ja kulttuuri-identiteetti ovat tärkeällä sijalla sekä elinkeinojen että sosiaalisen ympäristön kehittämisessä. (...) Kulttuuri voi myös työllistää ja synnyttää elinkeinoja: tulevaisuudessa se on yhä useammalle tärkeä toimeentulon lähde. Kulttuurin tuotteistaminen voi käsittää kaikki taiteen alat, mutta myös liikunnan tai muut aktiviteetit. Kulttuuri on meille siis laaja-alainen käsite ja voi tarkoittaa yhtä hyvin niin leipää kuin sirkushuvejakin, ja molempia myös yhdistettynä." Aisapari – Härmänmaan ja Järviseudun Kehittämissyhdystys ry

4. TOIMENPITEITÄ KULTTUURIN KEHITTÄMISEKSI – KEHITTÄMISOHJELMIEN PAINOPISTEET

4.1. Verkostoituminen

Toimintaryhmät näkevät verkostoitumisessa paljon uusia mahdollisuuksia kulttuurin edistämiseksi. Kulttuurialan osaajien verkostoituminen voi tuoda uusia väyliä markkinoida omia tuotteita, luoda innovatiivisia tuotteita ja palveluita sekä jakaa tietoa. Verkostoituminen koetaan erityisen välttämättömänä käsityöryhtäjille, mutta myös tapahtumien ja näyttelytoiminnan verkostoitumisessa katsotaan olevan paljon kehittämisen varaa. Kulttuurilla on toimintaryhmien kehittämissohjelmien mukaan paljon käyttämättömiä resursseja yhteistyössä matkailualan kanssa. Useassa kehittämissohjelmassa painotettiin esimerkiksi matkailualan ja kulttuurialan ammattilaisten ja vapaaehtoisten toimijoiden verkostoitumista. Verkostoitumista voidaan tehdä mm. matkailuyritysten ja elintarvikeyritysten kanssa (mm. Maaseudun kehittämissyhdystys Viisari ry ja Vesuri-ryhmä ry). Verkostoitumisella tähdätään myös kansainväliseen yhteistyöhön, kansainvälisten partnereiden etsimiseen, paikallisten tuotteiden tuotteistamiseen sekä ulkomaalaisten matkailijoiden tavoittamiseen (esim. LounaPlus ry).

Kulttuuritoimintoja pyritään yhdistämään alueen muihin toimintoihin resursseja yhdistämällä ja vuorovaikutuksella. Kehittämissyhdystys Sepra ry nostaa esiin esimerkiksi kuvataiteen kesänäyttelytoiminnan tuomisen kesäkahviloihin. Kulttuurikohteiden yhteismarkkinointi mainitaan myös muutaman toimintaryhmän kehittämiskohteena. Yhteismarkkinoinnin lisäksi toimijat voivat myös muutoin hyötyä toimintojen yhteensovittamisesta. Verkostoituminen mahdollistaa yhteisen kohderyhmäanalyysin lisäksi alihankkijaketjut, tuotantomenetelmien kehittämisen, tuotepätyyryt sekä toimijoiden erikoistumisen. Tuotteiden markkinointia tulee toimintaryhmien mukaan kauttaaltaan tehostaa ja korkealaatuista markkinointikoulutusta lisätä (mm. YHYRES – Kyrönmaan kehittämissyhdystys ry).

Kulttuuri- ja harrastusyhdistyksille verkostoituminen tuo lisää toimintamahdollisuuksia. Toimintaryhmien alueilla on perustettu myös foorumeja sekä yhdistyksiä kulttuuritarjonnan koordinoimiseksi. Esimerkiksi Joutsenten reitti ry on perustamassa kulttuuritoimijoiden yhteistyöverkosta, Kulttuurifoorumia. Foorumin avulla pyritään tehostamaan markkinointia, välttämään päällekkäisyyksiä ja vaihtamaan osaamista. Hankkeella tavoitellaan entistä laadukkaampaa ja monipuolisempaa kulttuuritarjontaa. Suupohjassa (Suupohjan Kehittämissyhdystys ry) on vastavasti luotu LEADER-hankkeiden myötävaikutuksessa seudullinen kulttuuriyhdistys, Suupohjan kulttuuriyhdistys ry, joka toimii seudullisena kulttuurin aktivointi-, toteuttaja- ja kehittäjätahona. Myös seutukunnallisia tapahtumakalentereita on suunnitteilla tai jo toteutettu usealla seutukunnalla (esim. Maaseudun kehittämissyhdystys Keski-Karjalan Jetina ry).

Kehittämisohjelmissa sanottua:

”Tavoitteena kulttuuri- ja harrastusyhdistysten alan toimijoiden verkostoitumisen ja yhteistoiminnan lisääminen sekä erilaisten tapahtumien toteuttaminen kunta- ja seutukuntarajat ylittävänä yhteistyönä.”
Hyvinkään Riihimäen Seudun Yhteistoimintayhdistys Yliset ry

”Tavoitteena mm. taide- ja kulttuurialan harrastajajärjestöjen yhteistoiminnan ja verkottumisen kehittäminen tukemalla uudenlaisten verkottuneiden kulttuuritapahtumien ja näyttelytoiminnan järjestämistä.”
Kehittämisyhdistys Sepra ry

”Pyhäjärven rannalla sijaitsevien matkailuyritysten verkostoituminen ja yhteismarkkinointi, Tehdään kartoituksen pohjalta rekisteri, josta eri toimijat voivat etsiä itselleen sopivia tiloja. Samalla tavalla tehdään kulttuuritarjonnan, myös lasten ja nuorten kulttuurin, seudullinen kartoittaminen ja kokoaminen yhteen rekisteriin koko seudun nähtävälle.” Pyhäjärvisuudun Kehittämisyhdistys ry

”Lisäämällä yhteistyötä julkisen sektorin kanssa sekä verkottumalla koulutus- ja tutkimuslaitosten kanssa niin alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin edistetään matkailu- ja kulttuurialan yrittäjyyttä, osaamista ja innovatiivisuutta.” Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry

”Matkailupalveluita järjestävien yritysten ja yhteisöjen verkostoitumisella, sekä tapahtumajärjestäjien yhteistyöllä saadaan yhdistettyä resursseja ja lisättyä vuorovaikutusta kaupungin ja maaseudun välillä. Yritysten verkostot antavat mahdollisuuden yhtenäisten laatujärjestelmien luomiseen esimerkiksi matkailuyrittäjien tai käsityöyrittäjien kesken. Laadukas ja verkostoitunut tuotanto ja palvelu ovat maaseutu-yritysten ainoa selviytymiskeinot globaaleilla markkinoilla. (...) Verkostojen muodostaminen harrastajien ja ammattilaisten välille synnyttää takuuvarmasti uudenlaista yhteistyötä, joka tehostaa myös taloudellisten resurssien käyttöä. Kulttuuri on yksi luontevimmista aloista aloittaa verkostoituminen myös kansainvälisesti.” Karhuseutu ry

”Edistetään kulttuuritoimijoiden yhteistyötä erityisesti markkinoinnissa, tapahtumien koordinoinnissa, osaamisen kierrättämisessä sekä näyttely-, konsertti- ym. tilojen käytössä.” Joutsenten reitti ry

”Pirkanmaalla yksi esimerkki kulttuurikohteiden yhteismarkkinoinnista on keväällä 2005 ensimmäistä kertaa järjestetty Taidesuunnistus. Pirkanmaan taidetoimikunnan järjestämässä ilmaistapahtumassa yleisö pääsi tutustumaan taiteilijoiden työhön 175 eri osoitteessa. Tavoitteena on, että mahdollisimman monet Pomoottorin alueen taiteilijat ja kulttuurin tekijät osallistuvat tapahtumaan jatkossa.” Pomoottori ry

”Vahvistetaan toimialojen välistä yhteistyötä ja innovatiivisen lisäarvon löytymistä tukemalla hankkeita, joissa huonekalu- ja sisustusalun kanssa yhdistyvät esimerkiksi rakennusteollisuus, kulttuuri- ja hyvinvointipalvelut, informaatioteknologia, logistiikkapalvelut tai kone- ja laitevalmistus. (...) Edistetään seudun sisäistä verkottumista. Kulttuuriverkkoa rakennetaan niin, että eri puolilla seutukuntaa on omat osaamiskeskuksensa. Edistetään kansainvälistymistä kahdella tapaa: toisaalta maahanmuuttajien kautta ja

toisaalta yritysten kautta, jotka suuntautuvat kansainvälisille markkinoille.” Suupohjan Kehittämisyhdistys ry

”Verkostokylä-ohjelma ja toimintamalli: (...) Verkostoitunut toimintatapa on osoittautunut tarpeelliseksi toimintatavaksi toteuttaa suunnitelmallista maaseudun kehittämistyötä sekä toimijoiden että erityisesti yritysten kannattavuuden näkökulmasta. Verkostokylä-kehittämisohjelmalla toteutetaan strategista toimintatapaa ja tavoitteellista toimenpidesuunnitelmaa seutukunnan kehittämisen tueksi maaseutualueiden osalta. (...) Ideana on kehittää Jyväskylälle maaseutualueiden ”toimijaverkosto”, joka koostuu toiminnallisista kylistä ja taajamista ja niiden keskellä olevista kokoontumispaikoista, asukastuista ja kylätaloista, sekä näiden välillä toimivasta yhteisöjen, asukkaiden ja yritysten yhteistyöverkostosta. Näiden kylätalojen yhteisölliseen kehittämiseen halutaan panostaa, taloista halutaan ”asukkaiden olohuoneita” ja yhteisöllisiä harrastus- ja palvelukeskuksia, missä voidaan käydä lukemassa lehtiä, katsastamassa talon kierrätyspisteessä olevaa vanhaa sohvaa, harrastamassa, kuuntelemassa luentoja ja esityksiä vaikkapa terveydestä tai kaavoituksesta jne.” Jyväskylän Ry ry

4.2. Käsityöperinteen hyödyntäminen ja kehittäminen

Toimintaryhmät ovat innokkaita käsityöperinteen tallentajia ja tuotteistajia. Enemmän kuin joka toinen kehittämisohjelmista nosti esille käsityön ja sen monet mahdollisuudet. Kädentaitojen osaamisen tukeminen nähdään osana elinkeinoelämän kehittämistä ja työllisyyden edistämistä. Käsityöläisyys nähdään toimintaryhmissä yleisesti mahdollisuutena uusien yrittäjyyden muotojen lisääntyessä. Paikallisten tuotteiden ja käsityöperinteen hyödyntämisessä on kuitenkin vielä monen toimintaryhmän mielestä tehtävää. Perinnetuotteita on esimerkiksi kehitettävä nykyajan tarpeisiin.

Käsityöläisyys nähdään monessa toimintaryhmässä alueelle ominaisena piirteenä, jolla on tärkeä rooli alueen imagon rakentumisessa ja tunnettuuden tavoittelussa (mm. YHYRES – Kyrönmaan kehittämisyhdistys ry). Käsityöalalla nähdään myös olevan kasvun ja menestymisen mahdollisuuksia, sillä *”massatuotannon kasvaessa globaalisti on odotettavissa, että persoonalliset paikallislähtöiset tuotteet tulevat entistä halutummiksi”* (mm. LounaPlus ry).

Käsityöalan koulutus, perinnekäsitöiden ja perinteisten tapojen tallennus sekä taitojen siirtäminen sukupolvelta toiselle mainitaan kehittämiskohteena yli puolessa kehittämisohjelmista. Muutamit toimintaryhmät pyrkivät kehittämään lisäksi käsityön osaamiskeskuksia maaseudun vanhojen perinteisten kädentaitojen elvyttämiseksi ja tuotteistamiseksi (mm. Nouseva Rannikkoseutu ry).

Etenkin Pohjoisen Suomen alueella perinnettä ja käsityötä pidetään menestystekijänä, jonka edellytyksenä on koulutuksen, liiketoimintaosaamisen ja klustereiden tukeminen. Kädentaitojen säilyttäminen ja elvyttäminen nähdään sekä vahvan käsityö- ja taidekulttuurin säilyttämisen että matkailun edistämisen kannalta merkittävänä erityisesti Pohjois-Suomessa. Käsityön edis-

tämiseksi tarvitaan esimerkiksi kansainvälisten yhteyksien luomista, näyttelyihin ja messuihin osallistumista, käsityön ja taiteen markkinointia internetissä sekä käsityön tuotteistamista (mm. Pohjoisimman Lapin LEADER ry). Käsityöyrittäjyydelle etsitään uusia mahdollisuuksia mm. tukemalla yhteisosallistumisia messuille ja sisäänostotapahtumiin, kartoittamalla mahdollisuuksia isommille yrityksille tapahtuvaan komponenttituotantoon sekä avustamalla yrittäjäksi harkitsevia sopivan toimintamallin ja yhteistyökumppaneiden löytämisessä sekä liiketoimintasuunnitelmien laatimisessa (mm. Oulujärvi LEADER ry).

Markkinointiosaaminen, käsityöalan tuotekehittely sekä yhteistoiminta nousivat esille myös muun kuin Pohjois-Suomen käsityöalan kehittämisen yhteydessä (mm. Hyvinkään Riihimäen Seudun Yhteistoimintayhdistys Yliset ry:n ja Jyväskylän Riihi ry:n kehittämisohjelmat). Verkostoihin ja erityisosaamiseen perustuvasta designkäsityötuotteiden pienimuotoisesta sarjatuotannosta ideoi mm. Maaseudun kehittämissyhdystys Keski-Karjalan Jetina ry. Verkostoja ja tuotteistamista käsitellään syvemmin luvuissa 4.1. ja 4.4.

Käsityöllä nähdään olevan kasvun mahdollisuuksia etenkin yhteistyössä matkailun kanssa. Käsityötuotteiden tarjontaa voidaan lisätä esimerkiksi matkailureittien varrella (mm. I Samma Båt – Samassa veneessä ry). Käsityöpajoista voidaan myös kehittää varsinaisia matkailukohteita (mm. LounaPlus ry).

Perinteiset työtavat ja rakennusperinne saavat myös huomiota toimintaryhmien kehittämissuunnitelmissa. Perinteisten työtapojen elvyttäminen ja taltioiminen sekä vanhan rakennusperinteen säilyttämiseen tähtäviä toimenpiteitä on mm. Pirkan Helmi ry:llä, Joutsenten reitti ry:llä sekä Suupohjan Kehittämissyhdystys ry:llä. Toimintaryhmien alueiden erityispiirteitä ovat mm. vahva huonekaluperinne (Suupohjan Kehittämissyhdystys ry), pläkkyyriteollisuus (YHYRES – Kyrönmaan kehittämissyhdystys ry) sekä saamelainen käsityö ja taide (Pohjoisimman Lapin LEADER ry).

Kehittämisohjelmissa sanottua:

”Käsityöyrittäjyys on toimialana pieni ja sitä pyritään vahvistamaan. Käsityöyrittäjyydessä tuetaan erityisesti perinteisten, seudulle tyypillisten tai paikallisiin raaka-aineisiin pohjautuvien työtapojen ja esineiden käyttöä, tuotteistamista ja markkinointia. Käsityöyrittäjien verkostoituminen erityisesti matkailuyritysten ja elintarvikeyrittäjien kanssa vahvistaa toimialaa ja tuo asiakasvirrat lähemmäksi.” Maaseudun kehittämissyhdystys Viisari ry

”Luonto tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia käsityö- ja elintarvikealan yrityksille. Luonnosta saadaan monenlaisia hyödyntämiskelpoisia tuotteita, kuten puuta, marjoja, sieniä, käsityömateriaaleja, ym. Alueella on jo jonkin verran luonnontuotteita hyödyntäviä yrityksiä ja uusia tuotteita ja yrityksiä kehittyä jatkuvasti. Luontoon ja kulttuuriin liittyvän yritystoiminnan osalta tavoitteena on uusien tuotteiden kehittäminen ja markkinoiminen.” Kehittämissyhdystys Kalakukko ry

”Kyrönmaalaisille tuotteille olisi löydettävissä tarinoita. Käsityöläiset eivät kuitenkaan itse ehdi tarinoita etsimään, vaan etsintä tulisi tehdä ulkopuolisella avulla. Mahdollisuuksia on myös kokonaisten kyrönmaalaisien tuoteperheiden rakentamiseen. Täytyy kuitenkin muistaa, ettei valmiin tuotteen valmistaminen useinkaan riitä käsityöläiselle, vaan hänen on itse osallistuttava suunnitteluun ja aiheen työstämiseen.”

YHYRES – Kyrönmaan kehittämissyhdystys ry

”Punkalaitumen Museo- ja Kotiseutuyhdistys Ry toteutti päämajassaan ”Koiramäen talossa” Punkalaitumen Yli-Kirralla sarjan perinteiseen rakennustaitoon liittyviä kursseja. Opettajina toimivat paikkakuntalaiset alan vanhat taitajat. Kurssilla opeteltiin mm. punamultamaalin valmistusta, ikkunoiden restaurointia, päreellä kattamista, tuohen käyttöä, hirsirakentamista ja riukuaidan tekoa. Kurssien osallistujamäärä vaihteli viidestä 40:een henkeen. Hankkeen tuloksena rakentamisen vanhoja työtapoja saatiin siirrettyksi eteenpäin, mikä tulee heijastumaan myös Punkalaitumen rakennusperinnön hoitoon.” Joutsenten reitti ry

4.3. Harrastustoiminta ja -tilat

Maaseutukulttuuria elävöitetään mm. lisäämällä harrastusmahdollisuuksia ja kunnostamalla harrastustiloja. Toimintaryhmistä noin puolet on ottanut harrastustoiminnan esille kehittämissuunnitelmassaan. Monet hankkeista kohdistuvat yhteiskäytössä olevien kokoontumis- ja harrastustilojen kunnostukseen ja käytön monipuolistamiseen. Kyläkoulujen lopettaessa toimintansa voidaan kyläkouluja kehittää toimintakeskuksina, joissa on tarjolla liikunta- ja tapahtumatiloja sekä kulttuuria kaikenikäisille. Tilojen muuntamista teatteri- tai kesäteatteritiloiksi ehdotetaan myös muutamassa kehittämissuunnitelmassa.

Yhdistysten rooli korostuu puhuttaessa harrastustoiminnasta. Yhdistysten toivotaan tuottavan lisää palveluja harrastepuolelle, kuten näytelmä- ja elokuvapiirejä. Toisaalta vapaaehtoista toimintaa (kuten harrastajateattereita) ollaan myös valmiita tukemaan, sillä heidän panoksensa nähdään tärkeänä maaseudun kehityksen kannalta. Virkeällä harrastustoiminnalla pyritään paitsi aktivoimaan paikallista väestöä, herättämään myös mielenkiinto seudun ulkopuolella ja houkuttelemaan uusia tulijoita seudulle.

Harrastustoimintaan liittyvillä hankkeilla toimintaryhmät pyrkivät lisäämään asumisviihtyvyyttä ja seudun virkistysmahdollisuuksia, elvyttämään yhteisöllistä toimintaa sekä parantamaan seuratoiminnan edellytyksiä. Monet kehittämissuunnitelmista painottavatkin harrastusten, kokoontumispaikkojen sekä yleisemmin toisen ihmisen kohtaamisen merkitystä henkiselle hyvinvoinnille. Yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä pyritään elvyttämään.

Toimintaryhmistä monet ovat huomioineet lasten, nuorten ja ikäihmisten erityistarpeet harrastustoiminnassa. Liikuntarajoitteisten mahdollisuuksia nauttia runsaista harrastusmahdollisuuksista on myös pyritty lisäämään muutamassa kehittämissuunnitelmassa. Kehittämissuunnitelmassa pyritään edistämään liikunta- ja leikkipaikkojen rakentamista ja kunnostamista sekä tunnustamaan ikäihmisten merkitys ja panos kotiseututoiminnalle. Esimerkiksi Leppävaarassa on pitkään toi-

minut muistelupiiri, joka viikoittaisen kerhotoiminnan muodossa kerää ja tallentaa alueen paikallishistoriaa (Keskisen Uudenmaan Kehittämisyhdistys KEHU ry).

Kehittämishjelmissä sanottua:

”Hyvään asumiseen ja elämiseen kuuluvat monipuoliset harrastusmahdollisuudet, jotka parantavat etenkin nuorten ja eläkeläisten viihtyvyyttä. Esimerkki hyvästä harrastuksiin liittyvästä nuorisohankkeesta on bänditilan ja soittimien hankkiminen Kuhmalahdelle. Yhteinen kokoontumispaikka ja mielekäs tekeminen edistävät nuorten hyvinvointia.” Pomoottori ry

”Tärkeänä pidetään harrastustoiminnan jatkumista kylillä. Kyläkoulut ovat olleet kansalaisopistojen toimipisteinä ja yhteisten tapahtumien järjestämispaikkana. Suljettuja kyläkouluja on myyty asuin- ja yrityskäyttöön ja kyläläiset ovat menettäneet kokoontumispaikkansa. Kylien asukkailla on tahtoa ja valmiuksia järjestää toimintaa omatoimisesti. Puitteiden luominen asukkaiden opiskelulle, asioiden hoitamiselle ja harrastustoiminnalle on entistä tärkeämpää, koska kunnat ovat tästä toiminnasta heikon taloustilanteensa takia luopuneet. Kaikkien kyläläisten käytössä olevien tilojen kunnostaminen ja varustaminen ja harrastustoimintaa palvelevien reittien ja rakenteiden rakentaminen on lähes kaikissa kyläsuunnitelmissa kylän tärkein kehittämistoimenpide.” Vaara-Karjalan LEADER ry

”Harrastustoiminnan rooli asumisviihtyvyyden lisäämisessä on huomattava. Monet harrasteisiin liittyvät palvelut pidetään yllä kolmannen sektorin toimesta vapaaehtoisvoimin. Ilman yhteisöllistä palvelujen tuotantoa osa harrastusmahdollisuuksista olisi jo kadonnut kokonaan alueeltamme. Monipuoliset mahdollisuudet vapaa-ajan viettoon ovat yksi alueemme vetovoimatekijä ja jatkossakin ne vaikuttavat merkittävästi alueen imagoon houkuttelevana asuinpaikkana. Mielekkään tekemisen vaikutus nuorten viihtymiseen alueella on maaseudun tulevaisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Toimenpiteet voivat pitää sisällään sekä harrastustoiminnan sisällön että fyysisten puitteiden kehittämistä. Käytännössä fyysiset puitteet pitävät sisällään erilaiset kokoontumis- ja harrastetilat, reitistöt sekä erilaiset toimintoihin liittyvät rakenteet ja rakennelmat.” Maaseutukehitys ry

”Ihmisten harrastuksiin perustuva, ”uusi yhteisöllisyys” voi luoda mahdollisuudet muun muassa kylien kehittämiseen niin kutsuttujen teemakylien kautta. Esimerkkinä hyvin toimivasta teemakylästä seudulla on Myrkyn hevuskylä, joka on houkuttellut kylään uusia asukkaita ja yritystoimintaa. (...) Kehittämisen tavoitteena on edistää paikallisen yhteisöllisyyden ja uuden palveluliiketoiminnan yhdistymistä eri muodoissaan. Tuetaan niin kutsuttuun uuteen yhteisöllisyyteen (harrastuksiin jne.) pohjautuvan liiketoiminnan perustamista ja kehittämistä.” Suupohjan Kehittämisyhdistys ry

”HYKEVI Hankkeella kehitetään Haikan yhteisalueita virkistyskäyttöön niin, että ne paremmin palvelevat alueen noin 500:aa asukasta ja lisäävät yleistä viihtyvyyttä. Kylän keskeiseen Haikan lahteen toteutetaan kolme uutta kohdetta: 1) rakennetaan invalaituri, jotta liikuntarajoitteisetkin pääsevät nauttimaan veden läheisyydestä, 2) vanha pesutupa ympäristöineen muutetaan rantasaunaksi vaalimaan perinteistä suomalaista saunauinti-kulttuuria ja lisäämään asukkaiden yhdessäolotapahtumia, sekä 3) rakennetaan uimalla laitureineen ja pukukoppeineen lahden suulla olevaan saareen. Neljäntenä uutena kohteena rakennetaan

Selkäsaareen grillikatos, mikä palvelee kaikkia saarella jokamiehenoiseudella liikkuvia ja vähentää saaren luonnonympäristön kulumista. Lisäksi toteutetaan kymmeniä vuosia toiminnassa olleen tanssilavan peruskorjaus.” Kantri ry

”Harrastus- ja toimintatiloja on saatavilla seurantaloista ja vanhoista kyläkouluista; tiloihin kulttuurin harrastustoimintaa: näytelmäkerhoja, musiikkiharrastusta, kirjallisuuspiirejä, taidekerhoja, käden taitojen piirejä, erilaisia opintopiirejä ja kursseja.” Kehittämisyhdistys Sepra ry

”Tuetaan kyläläisten käytössä olevien kokoontumistilojen kunnostusta ja niiden käyttöä lisäävää toimintaa. Nuorisolle järjestetään omia kokoontumistiloja ja harrastuspaikkoja myös sivoukyliin. Harrastajateattereiden ja muiden harrastajapohjaisten kulttuurijärjestöjen toimintaa on kehitettävä.” Hyvinkään Riihimäen Seudun Yhteistoimintayhdistys Yliset ry

4.4. Kulttuuriyrittäjyys ja tuotteistaminen

Kiinnostus perinteitä ja omia juuria kohtaan luo mahdollisuuksia kulttuuriyrittäjyydelle ja maaseudun kehittämiseksi kulttuurin keinoin. Kehittämishajelmista noin kolmasosa kohdistaa kehittämistoimenpiteitä kulttuurialan yrittäjyyteen, uusiin taiteen ja käsityöalan ammatteihin sekä kulttuurin tuotteistamiseen. Useissa kulttuurin, perinteeseen ja historiaan liittyvissä hankkeissa on selvä pyrkimys tuotteistamiseen. Oman alueen kulttuuria arvostetaan ja se näkyy nyt entistä enemmän innokkuutena luoda paikallisia tuotteita sekä lisätä osaamista ja koulutusta kulttuurin alalla. Kulttuuriyrittäjyyteen liittyy toimintaryhmien kehittämishajelmassa kiinteästi myös ympäristö- ja luonnontuoteyrittäjyys.

Kulttuurin ja perinteen tuotteistamista voidaan hyödyntää mm. matkailussa tarjoamalla matkailijoille oheispalveluja. Kasvava maaseutumatkailu luo edellytyksiä käsityötuotteiden markkinoinnin ja myynnin kehittämiseksi ja matkailun ajatellaan lisäävän paikallisten tuotteiden myyntiä. Toimintaryhmät ovat jo toteuttaneet monia kulttuurimatkailun kehittämishankkeita ja uusia reittejä ja verkostoja luodaan innokkaasti. Vaikka kulttuurimatkailua halutaan kehittää myös elämysten suuntaan, pidetään kulttuurimatkailun kehittämisessä tärkeänä myös paikallisen kulttuurin esiintuomista kestäväällä tavalla. Kulttuurimatkailun kehittäminen lisää myös paikallisten tietoutta omasta identiteetistään ja alueen historiasta sekä innoittaa jopa perinnemaisemien palauttamiseen. Kulttuuriympäristöä ja -perinnettä hyödynnetään ja tuotteistetaan usein yhteistyössä matkailutoimijoiden kanssa, joilla koetaan olevan usein paremmat markkinointi- ja myyntitaidot. Kulttuuri- ja muiden luovien alojen haasteena onkin toimijoiden liiketoimintaosaaminen, joka koetaan useimmissa toimintaryhmissä heikoksi. Osuuskuntien syntymistä edistetään muutamissa toimintaryhmissä, sillä osuustoiminnan nähdään olevan yritysmuoto, joka soveltuu etenkin kulttuurialan toimijoille.

Uutta kulttuuriyrittäjyyttä ajatellaan syntyvän etenkin ennakkoluulottoman yhteistyön ja luovan ideoinnin pohjalta. Esimerkiksi vahvojen kulttuuritoimijoiden ja IT-osaajien taidot yhdistämällä

voi tuloksena olla digitaalista kulttuurituotantoa. Kulttuurialan yrittäjyyttä syntyy lisäämällä yhteistyötä julkisen sektorin kanssa sekä verkottumalla koulutus- ja tutkimuslaitosten kanssa niin alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Toimintaryhmät kannustavat hyödyntämään kärkiyritysten vetovoiman, pienten yritysten monipuolisuuden sekä alueen paikallisten yhdistysten tietotaidon. Myös esimerkiksi pienteollisen tuotannon yhteiset kone- ja laiteinvestoinnit tai yhteiset tuotantotilat voivat tulla kysymykseen kulttuurialan toimijoiden (esimerkiksi käsityöyrittäjien) keskuudessa. Ammattilaisten ja harrastajien toimintaa pyritään myös yhteensovittamaan. Yrittäjyyttä vahvistetaan mm. alihankkijaketjuja, tuotantomenetelmiä, markkinointikaviana sekä seutukuntien ja alueiden välistä tuotantoa kehittämällä.

Toiminnan laajentamisen sijasta muutamissa kehittämisohjelmissa korostetaan laadun nostamista, sillä monikaan pienyrittäjästä ei ole kiinnostunut laajentamaan toimintansa volyymiä, vaan heille riittää oman perheen toimeentulon hankkiminen. Uusien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen sekä uusien markkinoiden löytäminen kiinnostaa monia pienyrittäjiä. Työnantajavelvollisuudet eivät houkuta.

Toimintaryhmät kannustavat toimijoitaan paikallisten raaka-aineiden, luonnon ja historian hyödyntämiseen ja tuotteistamiseen. Luonnontuoteala kasvaa ja kehittyy mm. Pohjois-Suomessa, jossa se voi mahdollistaa lisäansioiden saamisen, tuotannon monipuolistamiseen sekä kausiluontoisen työllistämisen. Luontoa ja kulttuuria voidaan hyödyntää monipuolisesti mm. käsityö- ja elintarvikeyrityksien edistämiseksi. Tuotteistamista voidaan tehdä myös tuotteistamalla esimerkiksi hyvinvointi-, elintarvike- ja kulttuurituotteet yhdeksi kokonaisuudeksi. Muutamat toimintaryhmistä näkevät tulevaisuuden yrittäjyytenä liikunta- ja musiikkialan yrittäjyyden, joiden kautta voi syntyä aivan uudenlaista yritystoimintaa.

Kehittämisohjelmissa sanottua:

”Tuotteistamiseen liittyvät aivoriihitapahtumat sekä niihin liittyvät ideoitten testaukset: 1) Asiantuntija-avun, esimerkiksi ammattimuotoilijoiden käyttäminen tai markkina-asiantuntijoiden hyödyntäminen ”ilmassa” olevien kuluttaja-tarpeiden löytämiseksi. 2) Perinteisten käsityötekniikoiden ja -mallien siirtäminen ikäpolvelta ja alueelta toiselle sekä soveltaminen nykykuluttajien toiveisiin sopiviksi 3) Kulttuuriin, perinteisiin ja taiteisiin liittyvän osaamisen tuotteistaminen yritystoiminnaksi.” Oulujärvi LEADER ry

”Tuotteistetaan savolainen ”äijäkulttuuri” maaseudun miesten elämästä kertovaksi elokuvaksi/dokumentiksi. Tavoitteena on myös parantaa maaseutukuvaa positiivisella ja humoristisella, mutta kuitenkin realistisella kuvauksella miesten elämästä pohjoissavolaisella maaseudulla. Tuotteistetaan erilaisia maaseutukulttuuriin liittyviä ilmiöitä maaseutumatkailun käyttöön laadukkaina kulttuurituotteina ja -palveluina.” Maaseudun kehittämissyhistys Mansikka ry

”Toteutettu hanke-esimerkki: Kokemäenjokilaakson kulttuurimatkailun uusi tuleminen. Karkun evankelinen opisto toteutti yhdessä alueen matkailuopasyhdistysten kanssa opaskoulutuksen, jossa pureuduttiin

Kokemäenjokilaakson rikkaaseen kulttuurihistoriaan. Hankkeen tuloksena saatiin uusia ihmisiä mukaan opastointintaan ja lavennettiin kuntakohtaisten oppaitten tietoutta Kokemäenjokilaakson alueesta.” Joutsenten reitti ry

”Kulttuuri- ja perinnematkailu on kiinnostava uusi matkailumuoto, jossa tutustutaan paikalliseen elämäntapaan, alueen ihmisiin, elinympäristöön ja kulttuuriin. Tämä edellyttää kylien identiteetin nostamista ja perinnemaisemien säilyttämistä, jopa niiden palauttamista. Verkottamalla kyliä voidaan yhdistellä niiden omia vahvuuksia kokonaisuuksiksi. Perinnematkailureitistöt, jotka mahdollisuuksien mukaan seuraavat entisiä kyläläisten kulkureittejä, johdattavat matkailijoita kylästä kylään. Reitistöjen varsilla tutustutaan kylien historiaan ja entisaikojen elämäntapaan. Tämä tuo uusia ohjelmapalvelumahdollisuuksia kyläläisille, jotka tuntevat paikallishistorian ja kykenevät tuotteistamaan sitä.” Kyläkulttuuria Tuntu-reitten Maassa KKTm ry

”Verkostokylä-ohjelmassa pyritään lisäämään innovatiivisia ratkaisuja ja uutta osaamista mm. seudullisen maaseutumatkailun tuotteistamisen ja uusien matkailutuotteiden avulla. Nykyisen kauden matkailun verkostoitumishankkeilla on päästy erittäin hyvään alkuun yhteistyön ja mm. yhteismarkkinoinnin osalta ja tätä verkoston toimintaa halutaan kehittää monipuoliseksi valikoimaksi maaseutumatkailun osalta. Myös käsityöalan ja luovan toimialan tuotteistamisella ja tuotekehittelyllä halutaan päästä samoihin tuloksiin kuin matkailussa ja tämän alan kehittäminen tuo uutta elinvoimaa ja mahdollisuuksia maaseudun yrittäjyyteen.” Jyväsräi ry

”Laajempaa kehittämistä vaativia aloja ovat kulttuuripalvelut (sisältää perhematkailun) ja hyvinvointipalvelut (well-being). Markkinoinnin ja myynnin kehittämisessä sähköiset varauskanavat ovat tärkeässä asemassa, mutta myös tiedon leviäminen/levittäminen koko palveluketjussa on osa perusmarkkinointia. Osaamisen ja eritoten liiketaloudellinen osaamisen kehittäminen tulee myös olemaan suuressa roolissa, esimerkiksi Matkailun edistämiskeskuksen Laatu 1000 kautta.” Vesuri-ryhmä ry

”Kehittämishjelmassa investointiosiossa etusijalla ovat pienteollisen tuotannon (esimerkkeinä maa- ja metsätalouden jatkojalostus, metalli sekä käsityöyrittäjyys) yhteiset kone- ja laiteinvestoinnit. Pienyritysten yhteiset tuotantotilat ovat usein taloudellisesti ja toiminnallisesti hyövä vaihtoehto. Yhteiset toimitilat mahdollistavat myös tuotteistamisen ja tuotteiden markkinointikanavien yhteistyöverkoston kehittämisen. (...) Yrityshautomotyypiset toimintamallit tukevat uusien yrittäjien ja erityisesti nuorten sekä naisten mahdollisuuksia kokeilla yrittäjyyttä.” Veej’jakaja

”Tavoitteena on luoda luoville aloille uutta yrittäjyyttä ja yhteistyötä. Ohjelmalla edistetään uusien yritysten syntymistä luoville aloille, kulttuuriympäristön ja perinteen hyödyntämistä. Tavoitteena on uusien elinkeinojen luominen vapaa-ajanpalveluista ja hoivapalveluista sekä kylien palveluiden ja viihtyvyyden parantaminen. (...) Luovien alojen liiketoimintaosaamisen puute on eräs pahimmista esteistä taloudellisen toiminnan onnistumiselle, joten näille aloille tulee suunnata laadukasta koulutusta liiketoimintamalleista, yrittäjyyden edellytyksistä ja itsensä tai tuotteensa markkinoinnista. Erityisesti edistetään osuuskuntien syntymistä luoville aloille.” Karhuseutu ry

"Pitkästä historiasta riittää tuotteistettavaa. Viikinkien aikaiset työtavat, ruoat ja juomat ovat oiva esimerkki monipuolisesta historian hyödyntämisestä. Samaan tapaan voidaan tuotteistaa myöhäisempääkin talonpoikaishistoriaa. Erilaiset palvelut ja tuotteet saavat tulevina vuosina kaupallisesti hyödynnettävät muotonsa. Kulttuurihistoriaamme tulee määrätietoisesti elävöittää ja sen ympärille kehittää yhä enemmän tarinoita. Tarinoiden avulla historian hahmottaminen helpottuu. Erilaisten "tekemispakettien" avulla voidaan entisaikaisia työtapoja esitellä ja opettaa koululaisille, harrastajille ja matkailijoille." Pyhäjärvisedun Kehittämissyhdystys ry

"Kulttuurin ja matkailun kilpailukykyä ja vetovoimaa edistetään huomioimalla tuotteistamisessa alueen omaleimaisuus ja vahvuudet esim. historian tarinat sekä kylistä ja luonnosta nousevat teemat. Koulutus-tarve yrittäjyyden eri osa-alueilla on ilmeinen, samoin toiminnan laadun kehittäminen mm. ammattitukintojen avulla. Toimialan kehittämisessä koko alueen näkökulmasta tulisi pystyä hyödyntämään kärkiyritysten vetovoima ja pienten yritysten monipuolisuus." Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry

4.5. Tapahtumat yhteisöllisyyden vahvistajana

Tapahtumat vahvistavat seudun identiteettiä, tuovat matkailijoita, vireyttä ja jopa uutta elinkeinoimintaa. Toimintaryhmistä noin puolet ovat huomioineet tapahtumat sekä niiden merkitykset yhtenä kehittämiskohteenaan. Uusia tapahtumia ideoidaan innokkaasti ja jo toimivista tapahtumista ollaan ylpeitä sekä valmiita kehittämään niitä. Toimintaryhmät painottavat tapahtumissa toimijoiden välisen yhteistyön lisäämistä sekä toiminnan verkostoitumista yli aluerajojen. Tapahtumatuotannossa korostetaan erilaisten kulttuurin harrastajaryhmien, yhdistysten ja yritysten välistä yhteistyötä sekä asukkaiden toteuttamien kulttuuritapahtumien merkitystä.

Tapahtumilla halutaan tukea ja aktivoida kylätoimintaa sekä tuoda esiin omaa kulttuuria, osaamista ja paikallista identiteettiä. Toisaalta toimintaryhmät haluavat luoda myös uutta pohjautuen paikalliseen perinteeseen, esimerkiksi purjehduskilpailuja vanhoilla veneillä (I Samma Båt – Sammassa veneessä ry). Tapahtumat voivat tuoda seudulle uutta yritystoimintaa, tapahtumayrittäjyyttä tai piristää alueella jo olevia yrityksiä. Toimintaryhmät nostavat tapahtumien yhteydessä esiin koulutuksen tarpeen liittyen tapahtumajärjestämiseen.

Kehittämissuunnitelmassa sanottua:

"Tapahtumien levittäminen ja osaajien tietotaidon vaihtaminen vahvistavat jo ennestään vankkaa kulttuuritoimintaa ja luovat sille uusia ulottuvuuksia." Karhuseutu ry

"...kulttuuriretket historian etappeja seuraillen, poikkiteollista kulttuuritoimintaa, karjalaisen kulttuurin esiin tuominen..." Etelä-Karjalan Kärki-Leader ry

"Tapahtumien sisältöjen kehittämisessä voisi hyödyntää luovaa ideointia verkoston muiden toimijoiden kanssa ja laadun nostamisessa olisi hyvä järjestää yhteistä koulutusta, jossa perehdyttäisiin kulttuurin

tuotteistamiseen ja markkinointiin, mutta myös lupa- ja sopimuskysymyksiin sekä turvallisuustekijöihin. (...) Kehitetään historian eri aikakausiin teemoitettuja ruokapitoja, joihin yhdistetään ruoka, ohjelma, tilat ja tuotteet sekä tapahtuma- ja messumarkkinointi.” LounaPlus ry

”Ideoita: 1) kylähullujen kansainvälinen seikkailuleiri sekä 2) kansainväliset puhallinmusiikkifestivaalitseudulle.” Pyhäjärvisuudun Kehittämisyhdistys ry

”Panostetaan enemmän toiminnallisuuteen (erilaiset produktiot) ja vähemmän rakentamiseen. Taideyhdistys nosti Huittisten vanhat, kauniit ja unohdetut viljamakasiinit valokeilaan järjestämällä niihin nykytaidenäyttely. Hankkeen tuloksena rikottiin taiteen ja maaseudun kehittämisen raja-aitoja sekä rohkaistiin ihmisiä makasiinien luovaan käyttöön.” Joutsenten reitti ry

”Toimintaryhmän alueella on useita aktiivisia yhdistyksiä ja muita toimijoita, jotka ovat toteuttaneet monia valtakunnallisestikin merkittäviä kulttuuritapahtumia ja -hankkeita. Sulkavan Suursoudut, Joroisten Musiikkijuhlat, Rapion kesäteatteri, Juwan Puustock-festivaali, Metsäkansan karkelot, Haukioeden retki-luistelureitti ja Kylät kohtaa liikkumalla -hanke ovat muutama esimerkki alueen tapahtumista ja aktiiviteeteista, jotka on toteutettu osittain Leader-rahoituksen turvin.” RAJUPUSU LEADER ry

”Tavoite: Ammattitaitoisesti, turvallisesti ja luotettavasti toteutetut tapahtumat ja käyntikohteet matkailun veturiksi!” Vesuri-ryhmä ry

”Idea maaseudun kulttuurikalenterista: Kootaan yhteen maaseudun tapahtumat ja keskeiset kulttuuripalvelut. Kalenterin avulla voidaan karsia päällekkäisiä tapahtumia ja maaseudun asukkaat saavat tietää reaaliajassa mitä missäkinpäin tapahtuu. Tapahtumien järjestäjät voivat tarkistaa, ettei samaan aikaan ole muualla muita tai ainakaan samantyyppisiä tapahtumia. Vuosittain toistuvat tapahtumat voidaan merkitä ajoissa kalenteriin ja sitä täydennetään jatkuvasti. Myös pienet, mutta kaikille avoimet tapahtumat otetaan mukaan, jolloin myös esim. kyläyhdistysten järjestämät illamat yms. saavat paremmin huomiota. Ennen kaikkea kalenteri palvelee alueen asukkaita, jotka saavat kaiken tarvitsemansa tapahtumatiedon samasta paikasta.” Maaseudun kehittämissyhdystys Mansikka ry

”Uusien elämästapahtumien kehittäminen ja kulttuurin edistäminen. Näiden lisäksi panostetaan pienempien paikallisten tapahtumien esiintuomiseen. Väestörakenteen vanhenemisesta johtuen ikäihmisten kulttuuritarjontaan kiinnitetään huomiota unohtamatta kuitenkaan seutukunnan nuoria, joita pyritään tukemaan kirjaston, museoiden ja erilaisten tapahtumien avulla osana alueen kulttuuria.” Pirityiset ry

4.6. Nuoret kulttuurin tekijöinä ja kokijoina

Nuorten hyvinvointi ja viihtyminen alueella nähdään toimintaryhmissä yhtenä menestyvän maaseutualueen perusedellytyksistä. Kulttuurilla nähdään tässä yhteydessä rooli nuorten identiteetin muodostajana sekä mahdollisuutena hankkia elinkeino maaseudulla. Nuoret ja nuorten

viihtyvyys on toimintaryhmissä otettu laajasti huomioon. Nuorten pahoinvointia sekä välineitä sen ehkäisyyn pohditaan useassa kehittämisohjelmassa.

Toimintaryhmät haluavat ottaa nuoret mukaan kehittämistyöhön mm. tukemalla nuorten omia ideoita tai ottamalla heidät kohderyhmäksi mm. kylätoiminta-, kulttuuri- ja ympäristöhankkeissa. Nuoria halutaan rohkaista hanketoimintaan sekä sitä kautta aktivoitumaan alueensa kehittäjinä. Nuoret ovat kuitenkin erityisenä kohderyhmänä etenkin yrittäjyishankkeissa, sillä jatkajien löytäminen yrityksiin sekä nuorisotyöttömyyden vähentäminen on ajankohtainen huoli maaseudulla. Nuorille suunnataan mm. yrittäjyyden sekä projektiosaamisen valmennusta, hankehautomotoimintaa sekä ”toimintatonneja” (Ylä-Savon Veturi ry). Kasvavan palvelualan kaavailaan tarjoavan uusia työtilaisuuksia maaseudun nuorille ja toimintaryhmät pyrkivät ”yrittäjäasenteen lisäämiseen” sekä ”sisäisen yrittäjyyden” herättämiseen.

Nuorilla nähdään olevan merkitystä myös alueen kansainvälistämisen kannalta. Toimintaryhmät haluavat tukea esimerkiksi nuorten suvaitsevaisuutta ja nuorten arjen monikulttuurisuutta ja kansainvälisiä kontakteja tukevia hankkeita (mm. Joensuun seudun LEADER ry). Monen toimintaryhmän tavoitteena on myös tukea erilaisia nuorten osallistumishankkeita ja lisätä nuorten vaikuttamiskanavia. Nuorten osallistamisen välineeksi ehdotetaan mm. larppausta (Ylä-Savon Veturi ry). Nuorten sitouttaminen alueen toimintaan nähdään tärkeänä tavoitteena seudun tulevaisuuden turvaamiseksi.

Kehittämisohjelmissa sanottua:

”Ohjelman läpikäyviksi teemoiksi on valittu nuoret, kansainvälisyys ja kestävän kehityksen toteutuminen. Käytännön toimia ovat esimerkiksi nuorten harrastus- ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, yrittäjyyskasvatus, nuorten omat hankkeet sekä kansainvälinen nuorisotoiminta.” Maaseutukehitys ry

”Edistetään bändi- ja musiikkiharrastusta mm. bändihautomotoimintaa kylätaloilla ja tietämystä musiikkiyrittäjyydestä. Liitetään kansainvälisyysosioita bändi- ja musiikkiharrastuksien kehittämiseen.” LounaPlussa ry

*”1) Toimintaryhmän koordinaatiohanke nuorten suunnittelemien kulttuuritapahtumien toteuttamiseksi
2) Oman asuin ympäristön tutuksi tekeminen nuorille innovatiivisin keinoin.”* Karhuseutu ry

”Nuorten harrastustoimintaan kohdistuvia toimenpide-ehdotuksia: urheilulajit laidasta laitaan, seikkailutoiminta, metsästys, kalastus, bänditoiminta, draama, eläintenhoito, (lyhyt)elokuvioiden tekeminen, ulkomaanmatkat, matkoja urheilukisoihin, museoon ja teatteriin, hankinta, leirejä, kursseja: (sarjakuva-, RC-lennokki-, tietokone-, ratsastus-, hitsaus-, tanssi-, kuvataide-), agility, koirakoulutusalueiden raivausapu, liikuntapaikat, motocross-rata, nettikahvila, skeittiparkki, minigolfkenttä, punttisali, mönkijän osto nuorille työkoneeksi, konsertteja, diskoja, värikuulasotia, elokuvailtoja, ratsastusvaelluksia, lanit, lyhytelokuvafestivaalit, kansantanssi, kansanmusiikki.” Purityiset ry

”Erityisen tärkeää on saada nuoret mukaan kulttuuriperinnön vaalimiseen, koska oman taustan ja kotiseudun tunteminen nostaa kotiseudun arvostusta ja sitouttaa kylän elämään.” Maaseudun kehittämissyhdistys Viisari ry

”Yläastelaisille ja lukiolaisille olisi hyvä tarjota mahdollisuutta tutustua yritystoimintaan käsityöläisyyden kautta. Koulujen kurssitarjontaan tulisi lisätä aihealuetta käsitteleviä kursseja, joiden kautta nuoret pääsisivät esimerkiksi markkinoille kokeilemaan omien tuotteiden myymistä.” YHYRES – Kyrönmaan kehittämissyhdistys ry

”Osavisio: Mielenkiintoiset harrastus-, koulutus- ja sosiaalisen elinpiirin tarjoamat mahdollisuudet ovat omiaan ehkäisemään ajautumista toimeentulon tekoihin. Nuorten oma-aloitteisuuden ja luovuuden vahvistaminen on strateginen väline, jolla voidaan ehkäistä ja torjua sosiaalista syrjäytymistä ja kehittää nuorten henkilökohtaista ja ammatillista itsenäisyyttä sekä kasvaa oman elämänsä vaikuttajaksi. Mahdollisuus vaikuttaa omaa elinympäristöään koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon on myös nuorison viihtyvyyden kannalta yksi perustekijä. Sisäiseen yrittäjyyteen ja vastuuntuntoon kasvaminen antaa nuorille hyvät eväät tulevaisuuteen. Aktiiviset, koulutetut ja yrittäjähenkiset nuoret ovat alueen elinvoiman lähde ja turva tulevaisuudessakin.” RAJUPUSU LEADER ry

”Nuoria tulee aktiivisesti tukea hakemaan koulutusta ja kokemuksia myös alueen ulkopuolelta, mutta samalla heidän tulee saada mielikuva, että oma kotiseutu voi tarjota mielekästä työtä, riittävän toimeentulon ja viihtyisän elinympäristön. Jotta nuorille syntyy hyviä kokemuksia ennen ”suureen maailman” lähtöä, heidän tulee itse saada osallistua kotiseutunsa rakentamiseen. Osallistumisen kautta nuorten identiteetti vahvistuu ja nuoresta kasvaa omaa elinympäristöään ja perinteitä arvostava sekä kotiseutunsa mahdollisuuksiin luottava ihminen.” Myötäle ry

”Nuorille suunnatuissa hankkeissa vahvistetaan mm. osaamisen ja yrittäjyyden edistämisen tavoitetta mm. nuorten sisäisen yrittäjyyden tukemisen kautta. Tätä pilottiluonteista toimintatapaa on kokeiltu nykyisellä kaudella ja toimintatapaa halutaan laajentaa jatkossa. Tämä kokeilutoiminta soveltuu hyvin Kyläkeskusten yhdeksi palveluksi, joka on suunnattu kylän alueen nuorille. Nuorten toimeliaisuuden ja yrittäjyyden aktivoiminen kautta lisätään koko kylän aktiivisuutta vanhempien osallisuuden, varsinaisen uuden toiminnan ja tapahtumien avulla.” JyväSRiihi ry

4.7. Kulttuuriympäristöstä ja paikallishistoriasta huolehtiminen

Suurin osa (n. 3/4) kehittämissuunnitelmista nostaa kulttuuriympäristöstä huolehtimisen yhdeksi painopisteekseen. Ympäristön siisteys ja kylämaisemasta huolehtiminen on viihtyvyyttä lisäävä tekijä, jonka nähdään vaikuttavan myös alueesta annettavaan mielikuvaan. Hyvän fyysisen elinympäristön nähdään olevan kaunis, kestävä kehityksen mukaisesti hoidettu ja kulttuurihistoriaa kunnioittava. Perinteisiä kylämaisemia arvostetaan ja niitä pidetään sekä alueen vahvuutena että kehitettävänä mahdollisuutena.

Kylien kulttuurimaisemassa ja -rakennuksissa nähdään potentiaalia tuotteistamiseen mm. tari-
noiden ja kylähistorioiden avulla. Asuinympäristön viihtyisyyden lisäksi hyvin hoidetun kult-
tuuriympäristön nähdään lisäävän kylämatkailua sekä seudun historian tuntemista.

Toimintaryhmien toteutettavien hankkeiden joukossa on runsaasti kylien maisemointihankkei-
ta (mm. Piällysmies ry, Pirityiset ry, Vesuri-ryhmä ry, Vaara-Karjalan LEADER ry) sekä yksit-
täisiä rakennuksia säilyttäviä korjaushankkeita (mm. Jyväsräihi ry). Kylätalojen kunnostaminen
on monen toimintaryhmän tehtävällä, jotta kylille saataisiin viihtyisiä harrastus- ja kokoon-
tumistiloja. Säilyttävillä korjauksilla sekä perinteisen kylämaiseman suojelulla luodaan pohjaa
oman perinne kulttuurin säilymiselle ja hyödyntämiselle. Perinnerakentamiseen ja -korjaukseen
sekä ympäristökasvatukseen liittyvää koulutusta ja kansainvälisiä työleirejä (teemoina mm. ra-
kennuskulttuuri ja kulttuurimaisema) pyritään järjestämään usean toimintaryhmän alueella
(esim. Ylä-Savon Veturi ry)

Perinnepeltojen säilyttämisen puolesta on otettu kantaa mm. Jyväsräihi ry:n alueella, sillä perinne-
peltojen säilyttäminen on tärkeä osa maaseudun elinvoimaisuuden ja luonteen säilyttämistä. Vas-
taavasti porotalouden kulttuuriympäristöstä huolehtiminen (kedot, vanhat erotuspaikat ja vanhat
kämpäympäristöt) on saanut sijansa Pohjoisimman Lapin LEADER ry:n kehittämissuunnitelmassa.

Kehittämissuunnitelmassa sanottua:

*”Historiikkien kirjoittaminen ja julkaisu on tulevaisuudessakin tärkeä osa kylätoimintaa. Historiikit ovat
kehittyvällä Keskeisellä Uudellamaalla myös katoavan kyläkulttuurin ja maiseman tallentajia. Uudet asu-
tusalueet muuttavat aikaisempien maaseutualueiden ilmettä ja maisemaa radikaalisti. Näiden alueiden va-
lokuvaaminen, vanhojen rakennusten entisten käyttötarkoitusten selvittäminen, sekä vanhojen asukkaiden
ja työntekijöiden haastattelut antavat myös alueelle muuttaville perspektiivisiä historiaa.” Keskeisen Uu-
denmaan Kehittämissuunnitelma KEHU ry*

*”Toimenpiteenä: Paikallisen lähihistorian kuva- ja filmimateriaalin siirtäminen digitaaliseen
muotoon.” Maaseudun kehittämissuunnitelma Sampo ry*

*”Maisemallisesti ja kulttuurisesti arvokkaita kokonaisuuksia ovat Ilomantsin kalevalaiset vaarakylät ja so-
tien jälkeen perustetut asutusalueet, joita on mm. Valtimolla ja Lieksassa. Siksi varsinkin näissä kohteissa
kylämaiseman kunnossa pysyminen on tärkeää. Asukkaiden kiinnostus oman elinympäristön kunnossa-
pitoon on kasvanut. Hoidettu kylämaisema on edellytys mm. kylämatkailulle. Maisemointiin, vanhojen
rakenteiden ennallistamiseen ja kohteiden esittelemiseen liittyviä toimenpiteitä voidaan toteuttaa yhteisöl-
lisinä hankkeina.” Vaara-Karjalan LEADER ry*

*”Luodaksemme viihtyisämpiä asuin ympäristöjä voimme esim. 1) tukea toimenpiteitä, joilla siistitään ja en-
tistään kylien keskustaa, rantoja, bussipysäkkejä ja vastaavia 2) tukea toimenpiteitä joilla luodaan yhteis-
isiä tiloja ja kokoontumispaikkoja, esim. vanhojen rakennusten, nuorisotalojen jne. entisöintiä.” I Samma
Båt – Samassa veneessä ry*

”Kartoitetaan vanhat tehdasmiljööt, tervahaudat, sahat, myllyt, koulut, tanssilavat jne., niihin liittyvää henkilöhistoria ja tarinat (vrt. Sodan ja rauhan tie) sekä kehitetään ”tyyppitalomallit” ja ”kulttuuri-rakennusten kopiot”. Kuusiokuntien Kehittämisyhdistys ry

4.8. Muita omaperäisiä toimenpiteitä maaseutukulttuurin kehittämiseksi

Toimintaryhmillä on myös runsaasti muita ideoita maaseutukulttuurin kehittämiseksi, joita ei voida luokitella edellä olevien teemojen alle. Kehittämissuunnitelmissa on huomioitu mm. tietoyhteiskunnan vaikutukset kulttuurin sisältöön ja tuotantoon. Digikulttuuri, virtuaalikulttuuri, virtuaaliproduktiot ja paikasta riippumaton tiedon siirtäminen voivat jopa nousta maaseudun mahdollisuuksiksi. Tässä tärkeässä asemassa ovat alueen toimijoiden verkostoitumistaidot.

Toimintaryhmillä on myös ideoita kulttuuritapahtumien ja -toimintojen tiedottamisen lisäämiseksi. Myös tässä voidaan käyttää apuna tietoverkkojen suomia mahdollisuuksia. Muutamassa kehittämissuunnitelmassa ideoitiin liikkuvia kulttuuripalveluja, jotka siirtyisivät ihmisten luo, ulos kaduille ja toreille. Toisaalta liikkuvat kulttuuripalvelut palvelisivat myös asukkaita, joilla ei itsellään ole mahdollisuutta tulla kulttuuripalvelujen luo. Tämä luo vuorovaikutusta kulttuurin tekijöiden ja kulttuurin kuluttajien kesken sekä toteuttaisi kaikille yhtäläistä oikeutta kulttuuriin ja kulttuuripalveluihin.

Kehittämissuunnitelmissa sanottua:

”Tietoyhteiskunnan seuraavat kehitysskeleett saattavat jopa suosia maaseutua, jos mahdollisuuksiin osataan tarttua. Verkkopohjainen liiketoiminta, virtuaaliorganisaatiot ja tekniikan mahdollistama riippumattomuus tietystä paikasta tekevät mahdolliseksi toimintojen siirtämisen maaseudulle. Tätä kehitystä edesautetaan esim. toimitilamarkkinoinnilla, nykyisten alueen toimijoiden osaamisen yhdistämisellä ja luovaan ideointiin kannustamalla. Kun esim. vahvojen kulttuuritoimijoiden ja IT-osaajien taidot yhdistetään, voi tuloksena olla digitaalista kulttuurituotantoa.” Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry

”Tavoitteena on parantaa alueelle tulevan nopean tietoverkkoyhteyden kautta kulttuurin saavutettavuutta. Verkon kautta voi seurata kulttuuritapahtumia ja sen avulla voidaan järjestää myös koulutusta. (...) Tuetaan tietoverkon hyödyntämistä kulttuurin esilletuomisessa. Tietoverkko avaa helposti perustaidot hallitseville uusille maailmoille myös kulttuurin alueella, toisaalta tietokonetta ja nettiä karttavat jäävät yhä enemmän tietoyhteiskunnan ulkopuolelle. Olisikin löydettävä mahdollisuuksia esimerkiksi kirjastoissa nettioppaan avulla löytää haluamansa tieto. Liikkuvaan kuvaan hyödyntäviä lähteyksiä esimerkiksi nettito:ta voitaisiin näyttää kahviloissa tms. yleisesti isolta kankaalta. Tuetaan virtuaalisia kulttuuriproduktioita (esimerkiksi virtuaaligalleriat).” Suupohjan Kehittämisyhdistys ry

”Kanteenmaan Kyläyhdistys pystytti Helsinki–Pori -tien varteen Pirkanmaan maakunnan rajalle infomajakkan. Majakka opastaa kulkijoita kesätorille ja myöhemmin Tielaituksen levähdysalueen valmistuttua

myös sisätiloissa tapahtuvaan kaupankäyntiin ja tiedonhakuun mm. keliolosuhteista. Alkuperäisenä suunnitelmana oli rakentaa tuulimylly, mutta koska Kanteenmaalla ei perinteisesti ole ollut tuulimyllyjä, jätettiin siivet pois jolloin tulokseksi saatiin majakka. Huipulla sijaitsevasta Don Quijote -salista kokousvieras näkee kauas yli aavan peltomaiseman. Hankkeen tuloksena luotiin Kanteenmaan kylälle Pirkanmaan portti -imago ja parannettiin paikallisten tuotteiden myyntiä.” Joutsenten reitti ry

”Tuetaan uudentyyppistä, liikkuvaa kulttuurityötä. Nykyisin ihmiset liikkuvat jo melko paljon taide-elämysten perässä seutukunnan sisällä, mutta tulevaisuudessa on tarkoituksena, että myös esitykset ja taidenäyttelyt liikkuvat. Luodaan rakennuksiin ja tiloihin sidoksissa olevan kulttuurin lisäksi mobiilia kulttuuria, joka liikkuu vaivattomasti sinne, missä ihmisiä on eli kaduille, puistoihin ja toreille. Mobiilikulttuuri menee myös sinne, missä kulttuuria ei yleensä nähdä.” Suupohjan Kehittämisyhdistys ry

”Porissa vaikuttavien ammattiosajien tieto-taitoa voidaan hyödyntää esimerkiksi maaseudulla kiertävillä ”kulttuuripakuilla”, joissa olisi opetuksessa tai esityksessä vaadittava tekniikka mukana ja kyydissä alan ammattilainen. Tällä tavoin voidaan jo Leader+ -ohjelmakaudella kokeiltu ja hyväksi havaittu Mediaavaunu -idea jalostaa kulttuurin ja vuorovaikutuksen käyttöön.” Karhuseutu ry

”Idea kiertävistä, liikkuvista palveluista, palvelubussi, josta voi tilata esim. hyvinvointipalveluita (myös kirjasto- ja kulttuuripalvelut). Palvelut tuotetaan kuntien, viranhaltijoiden, paikallisten yritysten ja yhdistysten kanssa. Yhteys DESERVE-hankkeeseen (Joy).” Joensuun seudun LEADER ry

”Toteutettu hanke-esimerkki: Paloasemasta taiteen asema. Katugalleria Huittinen Ry peruskorjasi Huittisten vanhalle paloasemalle tilat nykytaiteen ”GalleriaK:lle”. Kuukausittain vaihtuvat eturivoin nykytaiteilijoiden näyttelyt vahvistavat Huittisten profilia kulttuuri- ja kuvataidekaupunkina. Hankkeen myötävaikutuksella Huittinen on saanut kosolti myönteistä julkisuutta Helsingin Sanomia ja Yleisradion TV-ohjelmia myöten.” Joutsenten reitti ry

”Kulttuurin alalla Pomoottorin rahoittama kärkihanke on Leader+ -ohjelmakaudella ollut Väkevä maa -taidealue Kuhmalahden, Luopioisten, Pälkäneen ja Kangasalan kuntien alueella. Vuosina 2005–2007 toteutettavassa hankkeessa tuotetaan alueelle paikkasidonnaisia, pysyväksi tarkoitettuja ekologisesti kestäviä ympäristö- ja veistotaiteen teoksia. (...) Tehokkuuteen kuuluu myös tilojen monikäyttö. Esimerkiksi kyläkoulujen tiloja voidaan hyödyntää muuhunkin kuin koulutoimintaan, kuten kansalaisopistot jo monin paikoin tekevät. Myös päiväsaikaan voidaan käyttää tiloja lomittain; esimerkiksi Eräjärvellä oppilailla on mahdollisuus tutustua perinteiseen käsityötaitoon, kun nypläyspiiri kokoontuu käsityöluokassa kouluikäisenä.” Pomoottori ry

”Innostetaan yhä kasvava eläkeläisten joukko kylien aktiivisiksi toimijoiksi. Aktiiviset eläkeläiset ja pалуumuuttajat lisäävät kylien osaamispääomaa ja tuovat kaivattua toimijajoukkoa kyläyhdistyksiin. Monitaitoisten osaajien avulla on myös mahdollista parantaa kylien palvelutuotantoa ja toisaalta he ovat myös tottuneet käyttämään palveluja ja lisäävät näin ollen palvelujen tarvetta. Hankkeessa etsitään uusia kylätoimijoita, annetaan heille kylätoimijakoulutusta ja kartoitetaan heidän kiinnostustaan palvelutuotantoon ja tarvetta palveluihin.” Maaseudun kehittämissyhdystys Mansikka ry

"Kyrönmaalla on tekemätöntä, sirpaleista työtä, joka ei kanavoidu maaseudun asukkaiden ansiolähteiksi. Ratkaisuksi on kehitetty maaseudun palvelusopimus. Palvelusopimus on toimintatapa, jonka avulla maaseudun pienet työt pyritään järjestämään välittäjä-organisaation avulla. Toiminnan tavoitteena on julkisen ja yksityisen sektorin tarjoamien palvelujen täydentäminen paikallislähtöisesti siten, että palvelutuotanto kanavoituu asukkaiden ansiolähteiksi. Kyrönmaalla kokeiltiin maaseudun palvelusopimus-toimintatapaa hyvin tuloksin vuosina 2/2004–2/2006. Toiminnassa keskityttiin erityisesti hoiva- ja hyvinvointipalvelujen organisointiin, koska ne nähtiin ensiarvoisen tärkeänä alueen elinvoimaisuuden kannalta. Hankkeen aikana onnistuttiin luomaan lisätarjontaa kotitalouksien palvelutarpeeseen. (...) Muita palvelusopimuksia on saatu viritettyä muun muassa maisemanhoitotehtäviin, kulttuuripalveluihin, maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta edistäviin toimiin sekä luonnon tarjoamien hyödykkeiden hyödyntämiseen." YHYRES – Kyrönmaan kehittämissyhdystys ry

"Alueelle on lisäksi tarkoitus perustaa erityinen kulttuurialan yrityshautomo, jolla on toimiva verkosto. Siihen sitoutetaan Kansanmusiikkisäätiö, Kansanlääkintäkeskus, museotoiminta, kulttuurialan tuottajat ja yrittäjät, oppilaitokset sekä käsityöyrittäjät kuin myös harrastajat. Verkoston on tarkoitus toimia asiantuntijoista koostuvana organisaationa, jossa kulttuuriosaaminen, -tuotteistaminen ja markkinointi toteutetaan menestyksekkäästi ja seutukunnan kulttuuritoimintaa ja imagoa tukien. Lisäksi ryhdytään tutkimaan seutukunnallisen kulttuurin ja hyvinvoinnin välistä suhdetta ja sen vaikutusta ihmisten elinympäristöön." Pirityiset ry

5. MITÄ KULTTUURI VOISI OLLA? – KULTTUURIN KEHITTÄMISEN SIEMENET MAASEUDULLA

Seuraavat teemat esiintyivät vain muutamissa kehittämisohjelmissa. Näissä voisi olla uudenlaisen maaseudun ja kulttuurin kehittämisen siemen.

5.1. Kulttuuri luovien ympäristöjen ja luovien toimialojen edistäjänä

Elävä ja monipuolinen kulttuuri voidaan nähdä myös alueellisen kehittymisen sekä henkisen ja aineellisen kasvun edistäjänä. Kulttuuri voi toimia luovan ympäristön rakentajana, joka synnyttää innovaatioita ja uutta luovaa toimintaa. Toimintaryhmistä alle kymmenen näki kulttuurin mahdollisuudet luovien ympäristöjen tai luovien toimialojen edistäjänä. Nämä toimintaryhmät käsitelivät kehittämisohjelmissaan kulttuuria ja luovan toiminnan kehittämistä näkökulmasta, jonka mukaan kulttuurisesti rikkaalla alueella syntyy innovaatioita, joita on mahdollista hyödyntää myös muilla sektoreilla. Esimerkiksi seudun erilaiset kulttuuritapahtumat ja festivaalit juurruttavat ihmisiä alueelle ja luovat ympärilleen uutta kulttuuria. Kulttuurin vaikutukset näkyvät alueella kehittämisen ja selviytymisen tahtona.

Osa toimintaryhmistä on nostanut luovuuden rahoitettavien hankkeiden temaksi (mm. Myötäle ry). Innovaatioihin suhtautuminen vaihtelee suuresti toimintaryhmissä – osa toimintaryhmistä näkee innovaatioiden ja innovaatiopalveluiden siirrossa paikalliselle tasolle uusia mahdollisuuksia ja työtilaisuuksia (mm. Peräpohjolan kehitys ry), kun osa toimintaryhmistä ei puolestaan ole lainkaan innovaatio-orientoituneita.

Toimintaryhmät näkevät tärkeänä mm. luovan alan toimijaverkon kehittämisen sekä rohkeuteen ja luovuuteen kannustamisen kehittämistyössä. Rohkean ja luovan toimintatavan arvostusta on toimintaryhmien mukaan kasvatettava ja luovuutta valjastettava mm. elinkeinojen kehittämiseksi. Luovien alojen kehittäminen tuo mukanaan myös uudenlaisia organisaatioita. Myötäle ry:n kehittämisohjelmassa uutena välineenä mm. kulttuuripalvelujen toteuttamiseen esitellään sopimuksellisuutta ja välittäjäorganisaatiotoimintaa. Välittäjäorganisaatio voisi olla monipuolisen maaseudun rakennusväline sekä palvelujen turvaaja, jonka kautta toimijat kootaan ja yhdistetään.

Kehittämisohjelmissa sanottua:

”Kulttuurin ja muun luovan toiminnan edelleen kehittämiseksi ja syventämiseksi toimintaryhmä haluaa tukea ennakkoluulottomia ja rohkeita uusia toimintamalleja, joilla voidaan edistää alueella versovaa pienimuotoistakin omaehtoista kulttuuritoimintaa. Lisäksi halutaan edistää yhteismarkkinointia, monialaista

verkostoitumista, poikkitaiteellisten hankkeiden toteuttamista ja paikallisen kulttuurin hyödyntämistä osana alueen imagon rakennusta.” RAJUPUSU LEADER ry

”Luovan toimialan tavoite: Rohkeus ja luovuus auttavat löytämään tekemisen ilon! Perinteisen käsityksen mukaan luova toimiala tarkoittaa vain taide- ja käsityöaloja. Laajennetun käsityksen mukaan luovaan toimialaan voi sisältyä lisäksi mm. elämyspalveluja, yritysten hallinto- ja tietotekniikkapalveluja sekä muita teknisiä, sosiaalisia ja sivistyksellisiä innovaatioita. (...) Luovaan toimialaan kuuluu myös ”kylähulluus”, paikalliskulttuurin ja -perinteen sekä yhteisöjen hyödyntäminen. (...) Luovan alan toimijat ovat koonneet joukkojaan ohjelmakaudella 2000–2006 mm. Luovan pajan ympärille (www.luovapaja.fi), joka on Keski-Suomen liiton ja Jyväskylän Ammattikorkeakoulun käynnistämä kehittämishanke. Luovan alan kehittäminen on alkumetreillään ja kehittymisnäkyvät ovat hurjat – edes mielikuviutus ei ole rajana.” Vesuri-ryhmä ry

”Edistetään kylien uudentyyppistä teemallista kehittämistä. Kylillä ja asuinalueilla on jo olemassa sellaisia ominaisuuksia, joita voidaan käyttää teemallisen asuin ympäristön pohjana. Lisäksi tällaisia ympäristöjä voidaan rakentaa muiden leimaa antavien paikkojen, kuten yritysten ympärille. Luodaan uskallusta erottautua muista positiivisesti, esimerkiksi Jurvan nikkarikylän, Myrkyn hevoskylän tai jopa kuntakeskuksen kautta. Vanhaa vahvistaen voidaan luoda uutta. Tuetaan teemaan liittyviä, kylien innovatiivisia kehittämis- ja investointihankkeita. Käynnistetään seudullinen, räätälöity maallennuuttopalvelu. Tuetaan muita, kylien esittämiä innovatiivisia kehittämis- ja investointihankkeita.” Suupohjan Kehittämissyhdystys ry

”PoKo-alueella kulttuuri nähdään 2000-luvun merkittävänä liiketoimintamuotona ja ihmisten innovaatioiden synnyttäjänä. Mäntän hakeutuminen Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2011 on nähtävä PoKo-alueen kuntien yhteisenä ja omaleimaisena mahdollisuutena.” PoKo ry

”Kulttuurialan yritykset ja organisaatiot edustavat luovaa taloutta, jotka tuottavat alueelle erilaisia positiivisia kehitysvaikutuksia. Kulttuurisesti moniarvoinen ilmapiiri ja aktiiviset ihmiset toimivat luovan ajattelun sekä uusien ideoiden tuottamisen kasvualustoina. Tämä puolestaan luo dynaamista kehittämisilmapiiriä, joka synnyttää uusia instituutioita, innovaatioita, houkuttelee osajia sekä vaikuttaa yritysten investointihalukkuuteen. Kulttuuri-imagon merkitys ja kehittämispotentiaali alueen strategisen kehittämistyön ja markkinoinnin kannalta on huomattava.” RAJUPUSU LEADER ry

”Ohjelmalla edistetään uusien yritysten syntymistä luoville aloille sekä kulttuuriympäristön ja perinteen hyödyntämistä. Tavoitteena on uusien elinkeinojen luominen vapaa-ajanpalveluista ja hoivapalveluista sekä kylien palveluiden ja viihtyvyyden parantaminen.” Karhuseutu ry

”Monipuolisen ja monimuotoisen maaseudun rakentamiseen kuuluu olennaisena osana asuin- ja elinympäristöstä huolehtiminen ja palveluiden turvaaminen, johon sopimuksellisuus ja välittäjäorganisaatio toiminta tarjoavat uusia työvälineitä. Maaseudun sopimuksellisuudella tarkoitetaan työn ja hyödykkeiden välistysmekanismia, jonka avulla nostetaan työn ja toimeentulon lähteitä käytännössä toteutettaviksi. Useinkaan näissä toimissa ja maaseudun (erityisesti syrjäisen) olosuhteissa tavanomaista yritystoimintaa ei synny, vaikka julkisen sektorin rooli onkin pienentynyt viime vuosina. Toimittaessa jonkun välittäjäorganisaation kautta ko. organisaatio toimii eri toimijoiden kokoajana ja yhdistäjänä. Uudet välineet sopivat

esim. maiseman- ja ympäristönhoitotoimien toteuttamiseen, vesistöjen hoitoon ja vesihuoltoon, pientiestön kunnostamiseen, kulttuuripalveluihin ja hoivapalveluihin. Nykyisin monia näistä toimista hoidetaan hankeperusteisesti, jolloin ongelmina ovat jatkuvuuden puute ja resurssien vajaakäyttö.” Myötäle ry

5.2. Kulttuuri liikkuvuuden ilmentäjänä – Kansainvälisen kulttuuri-toiminnan, maahanmuuttajien sekä kesäasukkaiden vaikutus maaseudun kulttuuriin

Monikulttuurisuudesta on tullut myös maaseudun arkipäivää ja todellisuutta. Maahanmuuttajat sekä yritysten, yhdistysten ja yksityisten ihmisten kansainväliset kontaktit tuovat oman elementtinsä maaseudun kehittämiseen. Toimintaryhmien kehittämisohjelmista alle viidesosa on ottanut monikulttuurisen toimintaympäristön kehittämiskohteekseen ja tarttunut liikkuvuuden tuomiin mahdollisuuksiin. Liikkuvuudella tarkoitetaan tässä myös kesäasukkaissa piilevää potentiaalia maaseudun kehittämislle.

Maaseudun asukkaita on nykyään vaikea erotella paikallisiin ja vierailijoihin. Välimatkojen merkitys on osaltaan suhteellistunut. Ihmisten lisääntynyt liikkuvuus on irrottanut ihmisiä juuriltaan, mutta toisaalta myös lisännyt ihmisten kiinnostusta omia juuria kohtaan. Haemme omaa paikkaamme virtojen tilassa, joka on koko ajan muutoksessa. Omien juuriemme tutkailun lisäksi kiinnostus kohdistuu nyt myös uusien asukkaiden kulttuureihin ja kokemuksiin, joilla on mahdollisuus rikastuttaa maaseutukulttuuria.

Osassa kehittämisohjelmia maahanmuuttajat ja monimuotoisuus nähdään alueen vahvuutena ja myös heidän kulttuuritarpeensa otetaan huomioon. Toimintaryhmistä muutamat ovat huomioineet mahdollisuudet, jotka avautuvat seudun asukkaiden luonnollisista kansainvälisistä kontakteista. Nämä toimintaryhmät näkevät maaseudulla olevan tilaa sekä paikalliselle kulttuuriperinnölle että kansainväliselle kulttuurille.

Toimintaryhmissä, joissa monikulttuurinen kommunikointi ja toimijaverkko ovat vielä lähtökuopissa, kaavaillaan kansainvälisten yhteyksien kasvattamista mm. ystävyyskuntatoiminnan ja matkailun kautta. Kansainvälisyyttä painottavissa toimintaryhmissä kaivataan sitä vastoin myös eri kulttuuritaustaisten kohtaamista arjessa sekä toimenpiteitä, jotka helpottavat muuttajia tuntemaan olonsa tervetulleeksi yhteisössä. Nämä toimintaryhmät näkevät kansainvälisyyden resursina, jonka pohjalta voidaan rakentaa jopa uusia innovaatioita. Kansainvälisyyden edellytyksenä nähdään silloin myös omien juurien ja oman kulttuurin tunnistaminen. Kansainvälisyyden edistämiseksi monet toimintaryhmät kaavailevat myös kansainvälistävää koulutusta.

Kehittämisohjelmissa sanottua:

”Painopisteenä mm. uusien innovatiivisten toimintamallien rakennus maaseudulle kansainvälisyyskokemuksia hyöväksikäyttäen – Pohjois-Satakunnan kansainvälinen innovointiklusteri. (...) Aktiivinen Poh-

jois-Satakunta ry haluaa edistää aktiivisen eurokansalaisuuden kehittymistä ja tuoda alueelle kansainvälistymisen positiivisia vaikutuksia. Yhteistyötä edistetään kaikilla tasoilla ja tavoitteena ovat pitkäaikaiset kumppanuudet niin, että tulokset näkyvät mm. matkailussa, kulttuurissa, kylätoiminnassa ja yrityksissä. (...) Maahanmuuttajien toteuttamat hankkeet voisivat monipuolistaa hanketyön kenttää uusilla toimintatavoilla ja tuoda alueelle monikulttuurisuuden positiivisia vaikutuksia." Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry

"Eri kulttuuritaustaisten ihmisten vuorovaikutusta lisätään. Järjestetään eri maiden teemailtoja, joissa seudulle muuttaneet ulkomaalaiset kertovat kotimaastaan ja tavoistaan. Erityisesti eri kulttuureista tulevien ja alueemme nuorten välisiä kohtaamisia järjestetään. Kansainvälisiä työleirejä ja festivaaleja järjestetään Pyhäjärvisuudella eri teemoilla. Kehittämisidea: Kylähullujen kansainvälinen seikkailuleiri." Pyhäjärvisuuden Kehittämisyhdistys ry

"Edistetään etsivää kulttuurityötä. Seutukunnan uudet asukkaat, maassa muuttajat ja maahanmuuttajat, tulee saada mukaan kaikkeen toimintaan tasavertaisina. Tässä auttaa etsivä kulttuurityö. Seudun omalle kulttuuriperinnölle ja kansainväliselle kulttuurille on molemmille tilaa. Maahanmuuttajien kulttuuritarpeet tulee ottaa huomioon hyvissä ajoin." Suupohjan Kehittämisyhdistys ry

"Syksyllä 2005 toteutetun kyselyn mukaan Veturin alueen toimijoilla on halua ja tarvetta toimia kansainvälisessä yhteistyössä. Kyselyssä esille nousivat seuraavat teemat: kummikylätoiminta, teemallinen toiminta (mm. harrastajateatterit, lapset/nuoret, kulttuuri, uuden teknologian hyödyntäminen) ja työleiritointi. (...) Pohjois-Savon kolmen toimintaryhmän yhteisenä tavoitteena on saada Pohjois-Savon alueelle maaseudun kansainvälisyyskoordinaattori. Koordinaattorin tehtävänä on aktivoida eri toimijatahoja sekä sidosryhmiä hyödyntämään monipuolisesti kansainvälistymisen tuomia mahdollisuuksia. (...) Toimenpide-esitys: Työvoimatarpeeseen vastaaminen lähialueyhteistyön avulla ja maahanmuuttajien kotoutuminen osaksi kyläyhteisöä." Ylä-Savon Veturi ry

"Mahdollisuutena nuorten, nuorten perheiden ja maahanmuuttajien (Venäjä, uudet EU-maat) määrän kasvu. (...) Rahoitettavia hankkeita voivat olla mm. maahanmuuttajien yritystoiminnan edistäminen." Maaseudun kehittämissyhdystys Keski-Karjalan Jetina ry

"Nouseva Rannikkoseutu ry:n alueella ulkomaalaiset ja maahanmuuttajat halutaan nähdä mahdollisuutena. Toimintaryhmätyön kautta haluamme olla tukemassa sellaista kehitystä, joka auttaa heitä integroitumaan yhteiskuntaamme sekä edistää myönteistä asenneilmapiiriä monikulttuurisuutta kohtaan. Maahanmuuttajissa on esimerkiksi paljon yrittäjäpotentiaalia. Majoitus- ja ravitsemisalalla on runsaasti maahanmuuttajia yrittäjinä, mikä johtuu toiminnan alhaisesta aloittamiskynnyksestä. Nouseva Rannikkoseutu ry voi olla yksi rahoituskanava maahanmuuttajien yritystoiminnan tukemisessa." Nouseva Rannikkoseutu ry

"Kansainvälistä harjoittelijavaihtoa hyödynnetään toimintaryhmän omassa toiminnassa." Oulujärvi LEADER ry

”Maahanmuuttajat pyritään saamaan mukaan alueen ja omien elinolojensa kehittämiseen hyödyntämällä heidän luonnollisia kansainvälisyysresurssejaan. Maahanmuuttajien toteuttamat hankkeet voisivat monipuolistaa hanketyön kenttää uusilla toimintatavoilla ja tuoda alueelle monikulttuurisuuden positiivisia vaikutuksia.” Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry

5.3. Kulttuuri hyvinvoinnin lisääjänä – Kulttuuriyrittäjyys osana hoiva- ja hyvinvointipalveluja

Kulttuurin ja taiteen vaikutukset hyvinvointiin on ollut viime aikoina paljon esillä. Aihetta on tutkittu paljon ja siitä on tehty selvityksiä, joissa kulttuuri ja taide on nähty alueellisena voimavarana hyvinvoinnin edistämiseksi. Toimintaryhmistä miltei joka toinen huomioikin kehittämissuunnitelmassaan kulttuurin positiiviset vaikutukset ihmisten hyvinvointiin (ks. myös 3.1. ja 4.3.). Kulttuurin ja paikallisen perinteen nähdään mm. vahvistavan omaehtoisuutta sekä aktivoivan ruohonjuuritason toimintaa. Tätä kautta voi syntyä työpaikkoja sekä harrastustoimintaa ja viiheyttä seutukunnalle. Vahvan paikalliskulttuurin nähdään yleisesti lisäävän maaseutualueiden viihtyisyyttä sekä sen asukkaiden elämänlaatua.

Kulttuurin nähdään tukevan paitsi alueen viihtyisyyttä ja elinkeinoelämää, myös arjessa jaksamista. Toimintaryhmät tunnistavat myös kulttuurin sivistävän merkityksen sekä harrastustoimintojen tukemisen tärkeyden. Erilaiset kulttuuritoiminnot voivat olla juuri se ”henkireikä”, joka auttaa jaksamaan. Elämänlaadusta ja arjesta puhuminen onkin vahvasti esillä tällä ohjelmakaudella. Ihmisten henkisestä hyvinvoinnista ja esimerkiksi syrjäytymisestä ollaan huolissaan useassa kehittämissuunnitelmassa. Näitä kulttuurin, elämänlaadun ja viihtyvyyden teemoja on jo käsitelty tämän tarkastelun aiemmissa luvuissa. Nyt kysymykseksi nostetaankin, onko kulttuuriyrittäjyydellä ja kulttuuritoimijoilla paikkansa osana kasvavia hyvinvointipalveluja?

Kulttuuri voisi tuoda uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia kasvavien hoiva- ja hyvinvointipalvelujen kehittämiseen, sillä terveyden ja hyvinvoinnin kehittämisessä on yhtymäkohtia kulttuurin ja taiteen tarjoamiin keinoihin. Kuitenkin vain muutama toimintaryhmä on nostanut esille kulttuurin kehittämisen osana hoiva- ja hyvinvointipalveluita. Ainoastaan terveys- ja hyvinvointimatkailun kehittäminen mainittiin muutamassa kehittämissuunnitelmassa.

Usean toimintaryhmän tavoitteena on kuitenkin uudenlaisen palvelutuotannon kehittäminen. Toimintaryhmät huomioivat kehittämissuunnitelmassaan kunta- ja palvelurakenteen muutoksen ja sen vaikutuksen palveluiden saatavuuteen. Palveluita pidetään olennaisena osana maaseutualueiden elämisen ja yrittämisen edellytyksiä ja toimintaryhmät ovatkin huolissaan palveluiden saatavuudesta tulevaisuudessa. Tarvetta joustaville palveluntarjoajille nähdään olevan, sillä väestö ikääntyy ja palveluiden kysyntä kasvaa. Tässä yhteydessä väestön ikääntyminen nähdään mahdollisuutena uudenlaiselle yrittäjyydelle. Hyvinvointiyrittäjyys voisi tarjota mahdollisuuksia myös kulttuuritoimijoille ja -yrittäjille, mutta kulttuurin ja hyvinvointipalveluiden suhde on vielä vakiintumaton. Näiden sektoreiden yhdistämistä ei ole juurikaan huo-

mioitu toimintaryhmien kehittämisohjelmissa. Näillä aloilla tarvitaan vielä toimivia esimerkkejä ja koulutusta.

Kehittämisohjelmissa sanottua:

”Luonto ja kulttuuri ovat ihmisten hyvinvoinnin ja jaksamisen tärkeä tuki, ja niillä on merkittävä positiivinen vaikutus mielenterveyteen. Luonto ja kulttuuri monissa muodoissaan tarjoavat välttämättömän vastapainon arjen kiireelle ja työlle. Luonto ja kulttuuri ovat alueemme resursseja, joita ei välttämättä ole otettu riittävään vakavasti huomioon.” Aisapari – Härmänmaan ja Järvoiseudun Kehittämisyhdistys ry

”Kuopion seutukunnalta löytyy runsaasti korkeatasoista hyvinvointiosaamista sekä siihen liittyvää tutkimusta ja koulutusta. Jatkossa tätä hyvinvointiosaamista hyödynnetään entistä tehokkaammin myös maaseutualueiden kehittämisessä. Uudella tavalla tuotetuille tai esimerkiksi tietoverkkojen avulla toteutetuille hyvinvointipalveluille on kysyntää etenkin maaseudun ikääntyvän väestön keskuudessa. Korkeatasoisen terveys- ja hyvinvointiosaamisen ympärille rakennetaan uusia matkailupalveluita, joiden kysyntä on vilkasta varsinkin Tahkon alueella. Uudet palvelut hyödyntävät myös alueen asukkaita.” Kehittämisyhdistys Kalakukko ry

”Uutena tulevaisuuden matkailuteemana on myös hyvinvointimatkailu, feelgood-matkailu, joka huomioi terveyden ja henkisen hyvinvoinnin asiakaslähtöisesti. Wellness-tuote voisi sisältää esimerkiksi alueemme tarjoaman hiljaisuuden tuotteistettuna.” Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa KKTM ry

”Hyvinvointi- ja liikuntaklusteri: Ikaalisten Kylpylä Oy ja Kuntoutuskeskus Kankaanpää ovat alalla vahvoja yrityksiä, muita toimijoita voisivat olla Jämin kehittyvä matkailualue, Satakunnan Ammattikorkeakoulun Kankaanpään yksikkö (johtamisopetus), Kankaanpään Ammatillinen Aikuiskoulutuskeskus (senioriasumisen uudet muodot ja senioriasukkaiden palvelut) jne. Klusterin rakentamiseen liittyy myös terveysvaikutteisten elintarvikkeiden kehittäminen ja tekniikan hyödyntäminen urheiluvälineissä ja vanhustenhoidossa. Alueella on jo alan tutkimusta ja tuotekehitystä, Tampereen teknillinen yliopisto ja Reima Oy kehittävä Kankaanpäässä yhteistyössä puettavaa teknologiaa.” Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry

”Liikunta- ja hyvinvointiyhteistyön kehittäminen järjestöjen, kuntien ja yritysten kesken vaatii lisäpanostusta. Vapaaehtoistyön merkitys lisääntyy ja korostuu hyvinvointiin liittyvissä toiminnoissa.” Kuusio-kuntien Kehittämisyhdistys ry

”Eläkkeellä olevan väestön varallisuus on aikaisempaa suurempaa ja he ovat pitkään hyväkuntoisia ja aktiivisia. Suuret ikäluokat ovat lähestymässä eläkeikää ja tutkimuksen mukaan tässä joukossa on myös monia, jotka haluaisivat palata viettämään eläkepäiviään maaseudulle. Maalle tarvitaan siis myös hyvinvointiyrittäjyyskeskittymiä palvelemaan muualta tulevaa asiakaskuntaa. Toimintaryhmä on mukana tukemassa hyvinvointi- ja hoiva-alan yrittäjyyttä elämänlaadun ja elinkeinojen painopisteiden mukaisesti. Kehitettäviiä asioita hyvinvointi- ja hoiva-alalla ovat muun muassa: 1) palvelujen monipuolistaminen ja niiden uudet muodot (esim. lähetti- ja kuriiripalvelut, nettikauppa) 2) peruspalvelujen varmentaminen (mm. monialapalvelupisteet, liikkuvat, kiertävät tai telemaattiset palvelut) 3) yritysten ja muiden palvelujen tarjoajien

yhteistoiminnan kehittäminen 4) löydettävä ne hyvinvointipalvelut, joita asiakkaat kaipaavat / luodaan kysyntää palveluille.” Nouseva Rannikkoseutu ry

”Maaseudulla ja niiden läheisissä taajamissa on kysyntää ihmisten kiireisestä elämänrytmistä ja vanhusväestön lisääntymisestä johtuen joustaville palveluntarjoajille. Tavoitteena on kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen ja tietoisuuden herättäminen uudeltaisesta ns. kiertävästä palvelutuotannosta hajautetulla maaseutualueella. Toimenpiteenä suoritetaan ”haravoimisoperaatio” eli kartoitetaan alueen palvelujen kysyntä ja henkilöt, joilla on valmius tuottaa palveluja joille on kysyntää. (...) Kehitetään kolmannen sektorin toimijoiden valmiuksia maaseudun palveluntuottajina ja edelleen uusina yrittäjinä. Panostetaan erityisesti toimijoiden taloushallinnolliseen osaamiseen ja innovatiiviseen tuotekehitykseen sekä yhteistyön/verkostoitumisen tuomien synergiahyötyjen havainnointiin ja hyödyntämiseen.” Maaseudun kehittämissyhdystys Mansikka ry

”Kylä maailmassa -kehittämissuunnitelmassa 2007–2013 erityiseksi painopistealueeksi otetaan maaseudun peruspalveluiden tukemiseksi hyvinvointiyrittäjyys. Kyseistä yrittäjyysmallia pyritään linkittämään yhteen seutukunnan kuntien toiminnan kanssa. Hyvinvointialan yrittäjiä ja kuntia kannustetaan solmimaan vanhusten huoltoon, hoivaan ja turvaan liittyviä peruspalvelusopimuksia. Näin turvataan paitsi palvelut, niin myös pienennetään kuntien sosiaali- ja terveysmenoja. Samalla pienennetään työttömyyttä ja nostetaan työllisyyttä. Kyseessä oleva yrittäjyyden sektori sisältää ikäihmisille suunnattuja monipuolisia ja elämänlaatua sekä terveyttä edistäviä palveluita.” Pirityiset ry

6. PÄÄTELMIÄ

6.1. Yhteenvetoa toimintaryhmien uuden ohjelmakauden kehittämisohjelmista

Kulttuuri nähdään toimintaryhmien kehittämisohjelmissa oleellisena osana elinvoimaista maaseutua. Kulttuuri käsitetään toimintaryhmissä etenkin paikalliskulttuurin ylläpitämisenä, identiteetin rakentajana sekä maaseutuympäristön viihtyisyyden ja elämänlaadun luojana. Kulttuuri houkuttelee uusia asukkaita ja muodostaa vetovoimaisia asuinympäristöjä. Miltei joka toisessa kehittämisohjelmassa kulttuuri nähdään myös työllistäjänä.

Maaseudun toimintaryhmien kehittämisohjelmat painottavat etenkin maaseutuasumisen ja -ympäristön merkitystä. Maaseutua pidetään hyvän asumisen ympäristönä, joka houkuttelee asukkaita suuremmista kaupungeista. Maaseudun viihtyvyys, vapaa-ajan toiminnot ja palvelut ovat siten yhä tärkeämpiä teemoja maaseudun kehittämisessä. Tässä yhteydessä kulttuurilla voisi olla paljon annettavaa mm. palveluiden ja harrastusmahdollisuuksien muodossa. Kulttuurin tehtävä osana elinympäristön viihtyisyyttä, elinvoimaisuutta ja kestävyyttä on tunnistettu kehittämisohjelmissa eri tavoin. Kulttuuria myös kehitetään hyvin erilaisin toimenpitein, painottaen kulttuurin eri osa-alueita. Voidaan kuitenkin sanoa, että toimintaryhmät näkevät paikalliskulttuurin olevan tekijä, joka rakentaa koko alueen identiteettiä ja toimii elinkeinojen perustana.

Paluumuuttajia (sekä nuoria että iäkkäämpiä) pidetään maaseudun mahdollisuutena ja toimintaryhmistä monet näkevätkin yhteyden nuorten paluumuuttamisen ja vahvan paikalliskulttuurin välillä. Kehittämisohjelmissa maaseutukulttuuria, identiteettiä ja perinteitä halutaan vaalia ja vahvistaa, sillä sen uskotaan vetävän nuoria opintojen jälkeen takaisin lapsuuden maisemiin. Vastaavasti maahanmuuttajien toiveet ja potentiaali maaseudun kehittäjänä on huomioitu kehittämisohjelmissa hyvin vaihtelevasti. Maahanmuuttajilla tarkoitetaan lähinnä Kymenlaaksossa, Savossa sekä Etelä- ja Pohjois-Karjalassa asuvia venäläisiä.

Tyypillistä on, että kulttuuri nähdään vain paikalliskulttuurin korostamisena ja ylläpitämisenä. Onko tämä ratkaisu uusien asukkaiden houkutteluun? Annetaanko tilaa maaseutukulttuurin muuttumiselle uusien asukkaiden ja heidän elämäntapojensa myötä?

Kaiken kaikkiaan kehittämisohjelmista välittyi tarve määritellä ja vahvistaa identiteettiä, vaikka toisaalta suurin osa toimintaryhmistä näkee alueensa vahvuutena juuri vahvan ja omaperäisen paikallisidentiteetin. Kyse on toisaalta näkyvyyden tavoittelusta, sillä toimintaryhmät haluavat myös alueen ulkopuolisten kiinnostuvan heidän alueestaan ja sen mahdollisuuksista. Perinteitä ja paikallishistoriaa arvostetaan toimintaryhmissä ja niihin liittyviä kehittämisen tavoitteita on ohjelmissa runsaasti. Kysymykseksi jää, miten toimintaryhmät näkevät paikallisidentiteetin aseman liikkuvassa ja alituisesti muuttuvassa maailmassa? Muuttuuko identiteetti ajan mukana ja rohkaistaanko siihen? Mihän perustuu uuden vuosituhatosen maaseudun asukkaiden identi-

teetti, jos se ei enää välity samanlaisena sukupolvelta toiselle ja suhteessa maanviljelyyn? Kehittämishjelmissä alueen avoimuus ja ajassa luontevasti liikkuminen ei noussut yhtä voimakkaasti esille kuin paikallisen identiteetin vahvistaminen. Puhuttaessa uusista haasteista katse kääntyy etenkin nuorisoon, jota kannustetaan kehittämishjelmissä yhtä lailla kansainvälisyyteen sekä omiin juuriin tutustumiseen.

Useimmat kehittämishjelmissä painottavat yritystoiminnan monipuolistamista ja kulttuuriyrittäjyyttä käsitellään noin kolmasosassa kehittämishjelmissä. Vastaavasti luovien toimialojen mahdollisuuksia osana alueen elinkeinotoimintaa käsitellään vain alle kymmenessä kehittämishjelmissä. Kulttuuriyrittäjyydellä nähdään olevan mahdollisuuksia etenkin osana matkailupalveluita, mutta monet ideat ovat vielä tarkemmin jäsentymättömiä. Kehittämisideoiden joukossa ei juurikaan ole suunnitelmia laajemmasta kulttuurituotannosta maaseudulla.

Toimintaryhmät ovat painottaneet palvelualojen nousua ja useassa kehittämishjelmissä toivotaan palvelualojen nousun luovan työpaikkoja etenkin alueen nuorille ja naisille. Toisaalta voidaan kysyä, miksei kulttuuri tarjoaisi töitä myös miehille? Eikö tärkeämpää ole luontaisen kiinnostuksen ja osaamisen tukeminen? Mahdollisuus työllistää itsensä kulttuurilla ei pitäisi olla sukupuolesta tai iästä riippuvainen, kuten muutamat toimintaryhmät ovat hanke-esimerkeillään todistaneet. Kulttuurin käsitettä on viime vuosina pyritty laajentamaan, jotta huomioitaisiin myös kulttuurijohdannaisten toimien työllistävät vaikutukset. Kulttuurin ja ei-kulttuurin ammatteja ja toimialoja on vaikea erottaa toisistaan, sillä kulttuuria tehdään myös muiden kuin kulttuurin toimialojen sisällä. Kulttuurin ei siis tarvitse olla vain suljettu toimiala, jolla tehdään marginaalista harrastelua. Kulttuurilla voi olla kasvun mahdollisuuksia myös osana ei-kulttuurisia toimialoja.

Verkostoituminen kulttuurin alalla on monen toimintaryhmän tavoite. Kehittämishjelmissä on kuitenkin huomioitu myös elämäntapayrittäjät, jotka eivät ole innokkaita toimintansa laajentamiseen. Elämäntapayrittäjillä ei ole välttämättä kiinnostusta volyymin lisäämiseen, vaan laadun ja markkinoiden parantamiseen. Vaikka toisaalta on luotava mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja toiminnan kehittämiseen, on myös huomioitava näiden yrittäjien erityistarpeet. Mikäli elämäntapayrittäjät haluavat tuotteistaa tuotteitaan tai palveluitaan, on heidät saatettava yhteen "pelle pelottomien" kanssa. Näillä "pelle pelottomilla" on ideoita, kontakteja ja resursseja, kun taas elämäntapayrittäjä voisi tehdä sisällön tai tuotteen. Näitä erilaisia työllistämisen ja tuotteistamisen mahdollisuuksia ovat toimintaryhmät hahmotelleet runsaasti.

Toimintaryhmät maalailevat kehittämishjelmissään pitkälti samansuuntaisia tulevaisuuden uhkia, joihin lukeutuvat mm. väestön harmaantuminen, syrjäytyminen, maaseudun muuttuminen nukkumalähiöksi sekä yhteisöllisyyden katoaminen. Väestön ikääntymisessä nähdään kuitenkin myös mahdollisuuksia hyvinvointi- ja hoivapalveluiden lisääntyessä ja työllistäessä seudun asukkaita. Kulttuurin tehtävää eivät monetkaan toimintaryhmät ole vielä tunnistanee tässä kehityksessä. Palvelujen uudenlainen järjestäminen on kuitenkin huomioitu maaseudun mahdollisuutena, joten on odotettavissa, että tulevien vuosien aikana saamme myös esimerkkejä toi-

mivista käytännöistä, joissa hyvinvointi- ja hoivapalvelut voisivat työllistää myös paikallisia kulttuuritoimijoita.

6.2. Painopisteiden muutos edelliseen kauteen verrattuna

Vuonna 2003 tehtiin selvitys kulttuurin osuudesta maaseudun toimintaryhmien kehittämisselmissä (Liite), jossa tarkasteltiin kulttuurin asemaa kehittämisselmissä sekä listattiin kulttuuriin liittyviä kehittämistavoitteita. Tarkastelu kohdistui tuolloin edellisen ohjelmakauden (2000–2006) kehittämisselmiin. Selvityksessä olivat mukana kaikki Suomen 58 paikallista maaseudun toimintaryhmää, jotka saivat rahoituksensa LEADER+ -, ALMA-, POMO+- ja Tavoite 1 -ohjelmista.

Ohjelmakaudella 2000–2006 kulttuuriin painottaviksi kehittämisselmeiksi voitiin lukea hieman alle puolet kehittämisselmeistä. Lähes kaikki 58 kehittämisselmaa sisälsivät jonkin kulttuuriin liittyvän tavoitteen, mutta 27 kehittämisselman (47 %) voitiin sanoa olevan kulttuuriin painostavia kehittämisselmeitä. Toisaalta kulttuurin osuutta kehittämisselmissä on hyvin vaikea osoittaa lukuina, sillä kehittämisselmat eroavat paljon toisistaan sekä pituudeltaan että sisällöltään. Ohjelmia ei ole laadittu samalla kaavalla, toisten sisältäessä yksityiskohtaisia ideoita ja toisten hahmottaessa suurempia linjoja. Siksi edellä annetut luvut ovat vain yksi tulkinta ohjelmien sisällöstä ja ainoastaan suuntaa-antavia.

Uudella ohjelmakaudella kulttuuri on kehittämisselmissä edelleen hyvin vahvasti mukana. Miltei jokaisessa kehittämisselmassa on mukana kulttuuria koskevia kehittämistoimenpiteitä. Muutamissa kehittämisselmissä kulttuuria pohditaan kuitenkin vielä muita enemmän. Näissä kehittämisselmissä on erityinen kulttuuripainotus tai raikkaita ideoita kulttuurin kehittämiseksi. Näitä toimintaryhmiä uudella ohjelmakaudella ovat mm. Pirityiset ry, Suupohjan kehittämisselmyhdistys ry, Maaseudun kehittämisselmyhdistys Viisari ry, Karhuseutu ry sekä Pyhäjärviselmyhdistys ry.

Sisällöltään edellistä (2000–2006) ja uutta ohjelmakautta (2007–2013) varten laaditut kehittämisselmat ovat pitkälti samoja kehittämistoimenpiteitä painottavia. Paikallishistoriaa ja paikallisia tapoja halutaan edelleen tallentaa ja elvyttää sekä hyödyntää eri tavoin. Toimintaryhmät näkevät paikkakuntansa ja kylänsä historiassa ja kulttuurissa olevan potentiaalia ja kiinnostavuutta. Sekä edellisellä että uudella ohjelmakaudella kehittämisselmat pitävät tärkeänä tehtävänä paikalliskulttuurin elvyttämistä, kylämaisemien kohentamista, tapahtumien järjestämistä sekä yhteisöllisyyden kohentamista. Lisäksi paikallisten raaka-aineiden ja esimerkiksi ruokakulttuurin kehittäminen on edelleen hyvin ajankohtainen tema toimintaryhmissä.

Kulttuurin merkitys on korostunut entisestään muiden toimialojen yhteydessä. Esimerkiksi matkailulla nähdään olevan nyt edellistä kautta enemmän mahdollisuuksia työllistää myös kulttuurialan toimijoita. Edellisellä kaudella vähäiselle huomiolle jääneet harrastajateatteritoiminta sekä kulttuuriin liittyvä muu harrastustoiminta on nyt saanut sijaa useassa kehittämisselmas-

sa. Maaseudun asukkaiden elämänlaatu puhutti jo edellisellä ohjelmakaudella, mutta kulttuurin merkitys ihmisen hyvinvoinnille nähdään nyt entistä selkeämmin. Kulttuurilla on merkitystä paitsi uusien asukkaiden houkuttelussa, myös arjen viihtyvyyden ja mielekkyyden sekä itsensä toteuttamisen kannalta. Erilaiset taiteen muodot jäivät kuitenkin vähäiselle maininnalle, ja esimerkiksi taiteilijoiden ottaminen mukaan alueen kehittämistyöhön on edelleen vähäistä.

Kulttuurin työllistävä vaikutus puhuttaa toimintaryhmiä selvästi edellistä ohjelmakautta enemmän. Kulttuuriyrittäjyydellä nähdään nyt olevan kasvun mahdollisuuksia mm. matkailualan yhteydessä. Edellisellä kaudella tehdyssä selvityksessä kulttuurilla nähtiin olevan taloudellista ja yhteiskunnallista merkitystä maaseudun kehittämiseksi. Uudelle ohjelmakaudelle tehtyjen kehittämisohjelmien sivuilla näkyy nyt myös luovuudesta käyty keskustelu, ja uudet käsitteet kuten ”luovat toimialat” on otettu käyttöön. Toimenpiteitä kohdistetaan nyt paljolti kulttuuriyrittäjien liiketoimintaosaamiseen ja verkostoitumiseen.

LIITE 1

KULTTUURIN OSUUS MAASEUDUN TOIMINTARYHMIEN KEHITTÄMISSUUNNITELMISSA, 30.10.2003

Maija Niskavirta, Selvitys

1. Lähtökohdat

Kulttuuri on selvityksessä jaoteltu seuraavanlaisin otsikoin viiteen eri teemaan:

1. Paikallisidentiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistaminen
2. Kulttuuriperinnön suojelu ja kehittäminen
3. Lasten ja nuorten kulttuuri
4. Käsityö
5. Kulttuurimatkailu

Selvityksessä kunkin teeman alla on kaksi taulukkoa. Ensimmäisessä taulukossa on toimintaryhmien kehittämissuunnitelmien lukumäärä, joissa kyseistä kulttuuri-teemaa on käsitelty. Sitä seuraavassa taulukossa on listattu toimintaryhmät, jotka suunnitelmassaan ovat antaneet konkreettisia ideoita teemaan liittyen. Esimerkiksi käsityöalan kehittämisen tavoitteita on ollut jopa 30 kehittämissuunnitelmassa, mutta vain kymmenessä kehittämissuunnitelmassa on kuvailtu tarkemmin kyseisen teeman sisältöä sekä annettu hyviä kehittämistavoitteita siihen liittyen. Selvitykseen on poimittu kehittämissuunnitelmista tiivistäen juuri nämä kymmenen kiinnostavaa kehittämistavoitetta käsityöryrittäjyyden osalta.

Selvityksen lopussa on listattu toimintaryhmien joukosta kaikkein kulttuurimyönteisimmät toimintaryhmät, jotka selvityksessä nousivat ylitse muiden. Nämä toimintaryhmät ovat kehittämissuunnitelmassaan osoittaneet innostusta kulttuuria kohtaan ja avanneet uusia näkökulmia kulttuurin kehittämiseen.

2. Tulokset

2.1. Kulttuurin asema kehittämissuunnitelmissa

Kulttuurin kehittäminen on usein nähty kehittämissuunnitelmissa sektorimaisena, omana kehittämiskohteenaan tai horisontaalisena alueen kehittämisen periaatteena. Toimintaryhmistä enemmän kuin joka toinen (35 kpl) on asettanut kulttuurin omaksi luvukseen, eli kulttuuri on kehittämisen painopisteenä tai omana toimintalinjanaan. Osassa suunnitelmia kulttuurin huomioimattaminen ja kehittäminen on nähty koko toimintaryhmätyön ja suunnittelun läpäisevänä periaatteena (16 kpl). Kulttuurin osuus suhteessa koko kehittämissuunnitelmaan oli vähäinen 13 kehittämissuunnitelmassa. Osassa suunnitelmia kulttuuria on korostettu erityisesti, joten kult-

tuuri on sekä kehittämistavoite että läpäisyperiaate. Osa suunnitelmista on kulttuurianniltaan vähäisempiä, johtuen koko suunnitelman suppeudesta tai tiettyä teemaa painottavasta näkökulmasta. On huomattava, että LEADER+ -ohjelma suosittaa toimintaryhmiä pitäytymään vain yhdessä tai kahdessa teemassa.

Taulukko 1. Kulttuurin asema maaseudun toimintaryhmien kehittämissuunnitelmissa.

	Kulttuurialan painopisteitä sisältävät kehittämissuunnitelmat	Kulttuurin arvostus ja kehittämisen koko kehittämissuunnitelman läpäisevänä periaatteena	Kulttuurin osuus vähäinen
Toimintaryhmien kehittämissuunnitelmat kpl	35/58	16/58	13/58

2.2. Paikallisidentiteetti ja yhteisöllisyys

Kehittämissuunnitelmien suosituimpia teemoja ovat paikallisidentiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä paikallisten raaka-aineiden käyttöön kannustaminen. Paikallisidentiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistamista käsitellään omiana teemanaan suurimmassa osassa kehittämissuunnitelmia. Toisaalta erilaiset toimenpiteet voivat johtaa lopulta paikallisidentiteetin vahvistumiseen, vaikkei tavoitetta olisikaan juuri tässä muodossa ja näillä sanoin ilmaistu. Esimerkiksi tapahtumat, paikallisten tuotteiden kehittäminen ja nuorisotoiminnan kannustaminen vahvistavat paikallisidentiteettiä.

Paikallisten raaka-aineiden käytön lisääminen ja jalostusasteen nostaminen on lähes kaikkien toimintaryhmien tavoitteena. Suosituimmat kehittämiskohteet ovat puun, turpeen, kasvien, yrttien, marjojen, vihannesten ja sienien käytön lisääminen ja jatkojalostus, sekä luomutuotanto. Myös kivi, pellava, strutsit ja biisonit saavat mainintansa kehittämissuunnitelmissa. Paikalliset raaka-aineet nähdään paitsi elintarvikealaan kuuluvana tuotekehitystyönä, myös paikallisen identiteetin muokkaajana, sen työllistävää vaikutusta unohtamatta. Muun muassa Pyhäjärvisuudun kehittämissuunnitelmissa on omaperäinen ajatus muinaisruokapalvelujen ja muinaiskasvien viljelyn kehittämisestä. Tässä hankkeessa yhdistyvät siten paikallishistoria, elintarvikeala ja yrittäjyys. Paikallisten raaka-aineiden käyttöä käsiteltiin kehittämissuunnitelmissa lähinnä maatalouden ja elinkeinojen, ei kulttuurin näkökulmasta, joten paikallisia raaka-aineita koskevat kehittämistavoitteet eivät ole sisällytettynä taulukossa 3.

Taulukko 2. Paikallisidentiteettiä ja yhteisöllisyyttä vahvistavien sekä paikallisten raaka-aineiden käyttöön kannustavien kehittämissuunnitelmien lukumäärä.

	Paikallisidentiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistaminen	Paikallisten raaka-aineiden käytön kehittäminen
Kehittämissuunnitelmien lukumäärä, joissa kyseinen teema esiintyy	37/58	43/58

Toimintaryhmien kehittämissuunnitelmissa paikallisuus on nähty voimavarana ja sen kehittämiseen on panostettu. Taulukossa 3 on listattuna kehittämisryhmät, joilla on konkreettisia kehittämistavoitteita kyseisen teeman toteuttamiseksi.

Taulukko 3. Paikallisidentiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen erityisesti panostavat toimintaryhmät.

Toimintaryhmä Toiminta-alue (Ohjelma)	Paikallisidentiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen liittyvät kehittämistavoitteet/-ideat, jotka mainittu kehittämissuunnitelmissa
<i>Pirityiset ry</i> Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi, Ullava ja Veteli (LEADER+)	– leivintuvan rakentaminen yhteiskäyttöön
<i>Vaara-Karjalan LEADER ry</i> Ilomantsi, Juuka, Lieksa, Nurmes, Tuupovaara ja Valtimo (LEADER+)	– kylätaloista kyläkonttoreiksi: kohtaamispaikka, kylän ja palveluiden esittelemistä yms. – taajama-alueiden asukastoiminnan vahvistaminen
<i>Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry</i> Honkajoki, Ikaalinen, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Kihniö, Kiikoinen, Lavia, Merikarvia, Parkano, Pomarkku, Siikainen ja Suodenniemi (LEADER+)	– kesäasukkaiden aktivointi hanketyöhön ja kannustaminen ympärivuotiseen asumiseen Pohjois-Satakunnassa
<i>Kalakukko 2006 ry</i> Juankoski, Kaavi, Nilsia, Rautavaara, Tuusniemi, Vehmersalmi, Kuopion ja Siilinjärven maaseutualueet (LEADER+)	– alueen maineen parantaminen tarjoamalla itse valittuja aiheita lehdistölle, radiolle ja televisiolle
<i>Joensuun seudun LEADER-yhdistys ry</i> (Eno, Kiihtelysvaara, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi ja Pyhäselkä) (LEADER+)	– paikallista viestintäteollisuutta kiertävän paikallisradion avulla. Lähetysauto ja toimittajat kiertävät alueen kyliä ja kuntakeskuksia määräpäivinä. Lähetysten kuuluvuusalueena on kuulijan oma kunta. Aiheena mm. kunnanjohtajan kuulumiset, kutsuja juhliin, harrastelijoiden lauluja ja runoja, kylän uutisia, terveisiä ja toivotuksia, hankkeet ja LEADER tutuksi. Tekijöinä paikallisen AV-tuotannon opiskelijoita.
<i>Karhuseutu ry</i> Harjavalta, Kokemäki, Kullaa, Luvia, Nakkila, Noormarkku, Ulvila ja Porin maaseutualueet (LEADER+)	– oma kylä tutuksi uusille ja vapaa-ajan asukkailla (tervetulo-tietopaketti, kierrokset) – kokoontumispaikat, tietotuvat, kyläpäälliköt
<i>Kehittämisyhdistys Sepra ry</i> Anjalankoski, Hamina, Miehikkälä, Pyhtää, Vehkalahti, Virolahti, Kotkan maaseutualueet ja osa Ruotsinpyhtästä (LEADER+)	– omaleimaisten yhteisöjen vahvistaminen – kylien erilaisuus esille tarinoiden avulla: asumislähiökylät Vehkalahten Summa ja Virolahden Ravijärvi, Talouskylä Miehikkälän Suur-Miehikkälä, Maanviljelyskylä Virolahden Säkjärvi, Kesäasukkaiden kylä Vehkalahten Mäntlahti, Rakennemuutoskylä Anjalankosken Enäjärvi, Kulttuurikylä Virolahden Pyterlahti ja Hiljainen kylä Miehikkälän Hurttala – esim. elintarvikkeiden tuotekehitys ja jalostus, jossa hyödynnetään alueen omaleimaisuus ja siihen liittyvä tarina – kyläselvitykset ja kylähistoriat – kyläläiset tutustuvat arvomaailmaansa ja keskustellen haavevat haluamaansa yhteisöllisyyden mallia – kokoontumistilat – venäläisen ja virolaisen kulttuurin huomiointi, vieraskieliset nettipalvelut, tulkkauksen ja kääntäjäpalvelut – maahanmuuttajat mukaan asiantuntijoiksi tuotteistamisessa ja markkinoinnissa

<i>Päijät-Hämeen maaseudun kehittämissyhdistys ry</i> Asikkala, Hartola, Padasjoki, Pertunmaa, Sysmä, Heinolan kaupungin maaseutualueet (LEADER+)	Koulutushankkeet: luontokoulu kaupunkilaisille, kaupunkikulttuurikoulu maalaisille, maaseutukursseja kaupunkien opettajille, maallemuutto-kurssit kansalaisopistoihin
<i>Maaseudun kehittämissyhdistys Ravakka ry</i> Eurajoki, Kodisjoki, Laitila, Lappi, Mietoinen, Mynämäki, Pyhäranta, Rauma, Uusikaupunki ja Vehmaa (ALMA)	– identiteettiä turvataan suojelemalla ja säilyttämällä kulttuuriperintöä samalla hyödyntäen sitä elinkeinotoiminnassa
<i>Eteläisen Päijät-Hämeen kehittämissyhdistys ry ETPÄHÄ ry</i> Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä, Nastola ja Orimattila (ALMA)	– identiteetin vahvistaminen laadullisena tavoitteena - kulttuuriperinnön tallentaminen ja esilletuonti sekä kotiseututuntemuksen lisääminen ja hyödyntäminen
<i>Varsin Hyvä ry</i> Askainen, Lemu, Lieto, Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Sauvo, Kaarinan, Raision ja Turun maaseutualueet, Vahto ja Yläne (ALMA)	– tuotteiden tunnettuuden, laadun ja monipuolisuuden nostaminen. Maakunnan omaleimaisuus esiin mm. jalostettavissa elintarvikkeissa, lähiruoossa ja käsityötuotteissa – perinnettä tuotteistetaan erilaisiksi muisto- ja käyttöesineiksi – alueen merkkihenkilöiden elämänkerroista ideoita museoiden opastuksiin ja kesäteattereiden näytelmiin. Tämä edellyttää maaseutuyrittäjien koulutusta ja oppilaitosten opinnäytetöitä – paikalliset mediat pidettävä ajan tasalla
<i>Pirkan Helmi ry</i> Kylmäkoski, Toijala, Urjala, Valkeakoski ja Viiala (ALMA)	– fyysisen kulttuurin edistäminen: terveysliikunta; "Seitsemän kirkon" -pyöräilytapahtuman kehittäminen, hanke-aloitteita hiihtolatu-, kävely-, sauvakävely-, ratsastus- ja pyöräilyreiteistä. – veneily- ja virkistystapahtumia on suunnitteilla asukkaiden ja maanomistajien kanssa – eri ikäluokkien yhteistoiminta
<i>LounaPlusa ry</i> Forssa, Jokioinen, Humppila, Tammela ja Ypäjä (ALMA)	– eri-ikäisten yhteisten harrastusten tukeminen – verkostojen luominen asukkaiden ja yrittäjien välillä, kylien kesken ja viranomaisiin
<i>Lounais-Suomen Maaseudun Kehittämissyhdistys ry</i> Karjalohja, Sammatti, Nummi-Pusula, Kiikala, Suomusjärvi, Muurla, Perniö, Kisko, Halikko, Pertteli ja Salon maaseutualueet (ALMA)	– pääteema vuorovaikutuksen lisääminen – lava-, lato- ja lossitanssit saavat paikkakuntalaiset ja loma-asukkaat kohtaamaan toisensa – paluumuuttajien ja uudisasukkaiden sitouttaminen alueeseen – kulttuurivaihto: esiintyjäryhmien, taitelijoiden ja erilaisten maahanmuuttajien vierailut päiväkodeista vanhainkoteihin
<i>Veej'jakaja ry</i> Pieksämäen kaupunki, Pieksämäen mlk, Haukivuori, Kangasniemi, Mikkelin maaseutualueet, Hirvensalmi, Mäntyharju ja Ristiina (POMO+)	– internetsivusto, jossa mm. kyläpäiväkirja, kyläpörssi, keskustelufoorumi ja hanketietokanta – luodaan alueen freelancetoimittajien ja -kuvaajien verkosto

2.3. Kulttuuriperinne ja kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristön suojelu ja kehittäminen ovat suosituimpia teemoja tarkasteltaessa kaikkia kehittämissuunnitelmia. Kuten taulukosta neljä voidaan todeta, suurin osa kehittämissuunnitelmista pyrkii panostamaan kulttuuriperinnön tallentamiseen, suojeluun ja kehittämiseen. Rakennetun ympäristön laatuun kiinnitetään erityistä huomiota, sillä se lisää asukkaiden viihtyvyyttä.

Lisäksi rakennetun ympäristön hyvä laatu luo positiivista kuvaa alueesta. Ympäristö vaikuttaa sekä asukkaiden paikallisidentiteettiin että alueen imagoon. Myönteinen imago houkuttelee uusia asukkaita, kesäasukkaita, turisteja ja jopa yrityksiä alueelle.

Lähes poikkeuksetta kaikki toimintaryhmät panostavat kulttuuriympäristön suojeluun ja sen kehittämiseen esimerkiksi matkailussa tai harrastustoiminnassa. Arvokkaiden kulttuurimaisemien ja luontokohteiden kunnostaminen sekä perinteisten rakennustapojen vaaliminen nähdään toimintaryhmissä hyvin tärkeänä työnä.

Toimintaryhmät panostavat paitsi rakennetun, myös henkisen kulttuuriperinnön (paikallinen osaaminen, ruokaperinne jne.) sekä fyysisen kulttuuriperinnön (museot, kokoelmat jne.) vaalimiseen. Suuri osa toimintaryhmistä nostaa tavoitteeksi paikallisen perinteen tallentamisen. Paikallisen kulttuuriperinteen tallentaminen voi olla vaikkapa kylälelegendojen, kylähistoriikkien sekä laulu-, runo- tai ruokaperinteen keräämistä. Kulttuuriperinteen esille tuominen voi vahvistaa myös yhteisöllisyyttä ja paikallisidentiteettiä sekä luoda uusia tapahtumia alueelle. Erilaisten kulttuuritapahtumien järjestäminen onkin monen kehittämissuunnitelman tavoitteissa.

Taulukko 4. Kulttuuriperinnön suojelua ja kehittämistä painottavien kehittämissuunnitelmien lukumäärä.

	Kylä- ja kulttuuriympäristön viihtyisyyteen panostaminen	Henkisen kulttuuriperinnön suojeleminen
Kehittämissuunnitelmien lukumäärä, joissa kyseinen teema esiintyy	47/58	41/58

Taulukko 5. Kulttuuriperinteen suojelua ja kehittämistä koskevat toimenpiteet kehittämissuunnitelmissa.

Toimintaryhmä Toiminta-alue (Ohjelma)	Kulttuuriperinteen kehittämiseen liittyvät kehittämissuunnitelmissa mainitut toimenpiteet/-ideat, jotka mainittu kehittämissuunnitelmissa
<i>Kainuun naisrytittäjyyden LEADER ry</i> Hyrnsalmi, Kuhmo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi (LEADER+)	– ruokakulttuurin nykyaikaan soveltaminen (maatilamatkailun oheispalvelut) – maaseudun kulttuuripalvelut osaksi elämäntapaa – perinteisten työtapojen elvyttäminen
<i>Suupohjan kehittämissuunnitelma ry</i> Isojoki, Jurva, Karijoki, Kauhajoki ja Teuva (LEADER+)	– kulttuurikumppanuus, paikallisten kulttuurioppaiden koulutus – paikallisen perinteen (työtapojen) esiin tuominen ja osaamisen tason nostaminen – kulttuuritoimijoiden ulkomaanvaihdot, rajat ylittävä yhteistyö – kulttuurin tuotteistaminen
<i>Kalakukko 2006 ry</i> Juankoski, Kaavi, Nilsiä, Rautavaara, Tuusniemi, Vehmersalmi, Kuopion ja Siilinjärven maaseutualueet (LEADER+)	– perinteisen ruokakulttuurin esille tuonti – savolaisen mielen ja kielen hyödyntäminen ohjelmapoluissa

<i>Maaseudun kehittämissyhdistys Keski-Karjalan Jetina ry</i> Kesälahti, Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi ja Värtsilä (LEADER+)	– mm. kylän ympäristöestetiikan erityisesti huomioivien ympäristösuunnitelmien laatiminen – kartoitetaan koko alueen kulttuurialan toimijat, tilat, resurssit sekä alueen kulttuuritapahtumien sisällöt ja ajankohdat. Yhteinen markkinointi ja kulttuurialan osaajien ja tapahtumien esilletuominen. Ympärivuotiseen kulttuuripalvelutarjontaan panostaminen. – kulttuuripalvelujen tuottajien järjestäytyminen esim. osuuskunnaksi, jonka tehtävänä tuottaa kulttuuripalveluja. Koulutusta kulttuuripalvelujen tuotteistamisessa. Kotiseutu- ja kulttuuriyhdistysten, sekä kulttuuriin liittyvän yritystoiminnan järjestäytymisen tukeminen – talouselämän sponsorit, uusien mediavälineiden hyödyntäminen – nuorten avainhenkilöiden houkuttelemineen mukaan kulttuuritoimintaan – taiteen hyödyntäminen yritystoiminnassa, esitteissä, mainonnassa, lavasteissa, juhlamiljöissä jne.
<i>Vaara-Karjalan LEADER ry</i> Ilomantsi, Juuka, Lieksa, Nurmes, Tuupovaara, Valtimo (LEADER+)	– kulttuuritapahtumien (Lieskan vaskiviikot, Bomban juhla- viikot, Nurmeksen joulutapahtuma, Immanuel-joulunäytelmä ja Ilomantsin Praasniekat) kehittäminen. Perinteeseen liittyvät ohjelmopalvelut. – Raja-karjalaisen musiikki- ja runonlaulajaperinteen elvyttäminen, karjalaisen tapa- ja pukuperinteen tallentaminen ja siirtäminen nykypäivään. Perinteen siirtäminen nuorille
<i>Kantri ry</i> Kangasala, Lempäälä, Pirkkala, Vesilahti, Ylöjärvi, Nokian ja Tampereen maaseutualueet (LEADER+)	– paikallisen identiteetin pohjalta monimuotoiset ja viihtyisät vaihtoehdot asumiselle
<i>Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry</i> Parikkala, Hamina, Miehikkälä, Kotkan maaseutualueet ja osa Ruotsinpyhtäystä (Leader+)	– kesä- ja kylätapahtumat – käsityö-, ruoka-, rakennus-, runo- ja lauluperinteen hyödyntäminen
<i>Päijät-Hämeen maaseudun kehittämissyhdistys ry</i> Asikkala, Hartola, Padasjoki, Pertunmaa, Sysmä, Heinolan kaupungin maaseutualueet (LEADER+)	– selvitys käyttämättömistä rakennuksista – kylätapahtumat, kylähistorioiden tutkiminen, perinteisten työtapojen elvyttäminen ja soveltaminen
<i>Pomoväst rf</i> Hanko, Inkoo, Karjaa, Pohja, Siuntio, Tammi- saaren maaseutualueet (paitsi Bromarv) ja Kirkkonummen maaseutualueet (LEADER+)	– Länsi-Uudenmaan historian, tarinoiden ja satujen kerääminen ja niiden havainnollistaminen ja esiintuonti mm. näytelmien ja musiikin avulla – Länsi-Uudenmaan musiikkiin tutustuminen kouluissa sekä perinteisten paikallisten kansanlaulujen dokumentointi - "Satutäti" -perinteen elvyttäminen
<i>Pyhäjärvisseudun Kehittämissyhdistys ry</i> Eura, Kiukainen, Köyliö ja Säskylä (ALMA)	– historiallisesti merkittävien ympäristöjen kohentaminen mahdollistaa mm. kulttuuritapahtumien järjestämisen ja matkailu- ja käsityörittämisen – muinaisruokailupalvelut, muinaisruokakasvien viljely – hahmoteltuja hankkeita: ruokalalujuhlat, viikinkitalo ja pronssikautisten korujen tuotteistaminen
<i>YHYRES – Kyrönmaan kehittämissyhdistys ry</i> Isokyrö, Laihia ja Vähäkyrö (ALMA)	– kulttuurin ja perinteen tallentaminen – kiertävän kulttuuriviikkotapahtuman luominen
<i>PoKo ry</i> Kuorevesi, Kuru, Mänttä, Ruovesi, Vilppula ja Virrat (ALMA)	– kulttuuriperinnön suojele: Killinkosken nauhamuseo ja Kuoreveden ilmavalokuvakokoelma. Höyrylaiva Tarjanne. – kulttuuritapahtumat (mm. Mäntän musiikkijuhlat)

<i>Maaseudun kehittämissyhdystys Ravakka ry</i> Eurajoki, Kodisjoki, Laitila, Lappi, Mietoinen, Mynämäki, Pyhäranta, Rauma, Uusikaupunki ja Vehmaa (ALMA)	– monia palveluja ja töitä tarjoavien rakennusten kunnostus – paikallishistorian ja perinteen tallentaminen sekä esille tuominen
<i>Pirkan Helmi ry</i> Kylmäkoski, Toijala, Urjala, Valkeakoski ja Viiala (ALMA)	– tyhjen asuntojen vuokraus- ja myyntimahdollisuuksien kartoitus. – perinnekulttuurin tallennus ja kehittäminen, kulttuuritapahtumat – selvitetään nykyiset kulttuuritarjonnat ja kohteet sekä laaditaan luettelot eri seuroista, nähtävyyksistä ja rakennuksista, luodaan tiedosto paikallisista kartanoista ja niiden puistojen kasvillisuudesta sekä kartoitetaan kesäjuhlat ja muut tapahtumat, jotta saadaan käyttöön kaikki voimavarat
<i>Varsin Hyvä ry</i> Askainen, Lemu, Lieto, Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Sauvo, Kaarinan, Raisio ja Turun maaseutualueet, Vahto ja Yläne (ALMA)	– kuntien ja kylien historiaa esittelevät multimediaesitykset, historiikit ja www-sivut – paikallisuuteen pohjautuvat tapahtumat, joissa ilmentään myös ruoka- ja tapaperinnettä – Yliopistojen ja korkeakoulujen seminaarien, raporttien ja tutkimusten ottaminen osaksi aluekehittämistä ja paikallisen arvostuksen nostamista (esim. kylähistoriikin teossa opiskelijoita ja nuoria saadaan sitoutettua maaseudun kehittämiseen)
<i>Pohjois-Kymen kasvu ry</i> Elimäki, Iitti, Jaala, Valkeala, Kouvolan maaseutualueet ja Kuusankoski (ALMA)	– Asunnoiksi ja yritystoimintaan kelpaavien maaseudun tyhjiillään olevien rakennusten kartoitus ja käyttö, maaseudun rakennusten korjausrakennus – kivimuseo perustuen alueen kivenhakuuperinteeseen ja louhoksiin. – kylien juhla-, talkoo- ja ruokaperinteiden kartoitus sekä teollisuushistorian ja työväenkulttuurin tallennus. Paikallisen rakennusperinteen kerääminen ja hyödyntäminen korjaus- ja uudisrakentamisessa – hevospöytäperinteen vahvistus, metsästyskulttuurin monipuolistaminen – sotahistoriatietokeskus, lakkautettujen varuskuntien kulttuuriperinteen säilyttäminen – urheiluseuraperinteen elvyttäminen – paikallinen ruokakulttuuri tunnetuksi kouluissa järjestämällä ruokakulttuurin viikko ja vanhanajan pidot
<i>Lounais-Suomen Maaseudun Kehittämissyhdystys ry</i> Karjalohja, Sammatti, Nummi-Pusula, Kiikala, Suomensjärvi, Muurla, Perniö, Kisko, Halikko, Pertteli ja Salon maaseutualueet (ALMA)	– kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden yhteyteen kehitetään markkinapaikkoja, joissa paikkakunnan kädentaidot pääsevät esille
<i>Pohjoisimman Lapin LEADER ry</i> Inari, Pelkosenniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä ja Utsjoki (Tavoite 1-ohjelma)	– perinnekulttuurin tallentaminen, perinne- ja teemakyläkehittäminen
<i>Piällysmies ry</i> Enonkoski, Heinävesi, Kerimäki, Punkaharju, Savonlinnan maaseutualueet ja Savonranta (Tavoite 1)	– perinnetaitokurssit – perinteen tallennus ja esillepano, perinneseminaarit, teemallisten kulttuuriin, perinteeseen, historiaan jne. liittyvien reittien selvitys- ja rakentamishankkeet – taiteilijoiden esiin nostaminen: näyttelyt, tapahtumat jne.

<i>Maaseudun kehittämissyhdistys Mansikka ry</i> Jäppilä, Karttula, Leppävirta, Rautalampi, Tervo, Vesanto, Suonenjoki ja Varkauden maaseutualueet (POMO+)	– kyläympäristöjen maisemanhoitokoulutus ja -työt. – perinneteemaviikot lähikylillä, joilla siirretään perinnetaidot nuoremmille ja tuodaan kesäasukkaat mukaan kylän toimintaan – Savon kulttuuritietokeskus internetissä: pilottihanke, jossa mm. tietokanta alueen kulttuurihistoriasta yhteistyössä oppilaitosten kanssa
<i>Hämeen Linnaseudun kehittämissyhdistys ry</i> Hattula, Hauho, Hämeenlinnan maaseutualueet, Janakkala, Kalvola, Lammi, Renko ja Tuulos (POMO+)	– maisemanhoidon koulutushanke, historiallisesti arvokkaiden rakennusten ja pihapiirien kunnostusneuvonta, käytämättömien rakennusten käyttöön ottaminen perinteisiä rakennusmenetelmiä hyväksikäyttäen – perinnepäivät – ala-asteiden kotiseutuoppi yhteistyössä seudun asukkaiden kanssa; paikallishistorian tunnit tuvissa, kotimuseoissa, Linnavuorilla jne. – Häme-tietokeskus; selvittää ja kokoaa Hämeen historiaa ja kulttuuriperintöä – Linnaseutu-tietokanta; tietopankki alueen asukkaille sekä Linnaseudun virtuaaliversio matkailijoille – Kalataidot talteen-hanke – Linnavuorilla järjestetään kiertävä näytelmäsarja Hämeen Linnaseudun historiasta kuntien näyttämötaiteen, musiikin ja historian harrastajien sekä alueen yrittäjien yhteistyönä – Linnaseudun puulelut
<i>Länsi-Uudenmaan Kehitys LUKE ry</i> Karkkila, Lohja ja Vihti (POMO+)	– kotiseututiedon keruu – paikallishistoriaan perustuva kulttuurituotanto ja tuotekehitys

2.4. Lasten ja nuorten kulttuuri

Nuoret on huomioitu toimintaryhmien kehittämissuunnitelmissa hyvin. Suurin osa suunnitelmista sisältää erillisen tavoitteen koskien nuorten aktivoimista ja nuorten viihtyvyyttä alueella. Lasten huomiointi ja hyvinvointi eivät saa kuitenkaan yhtä suurta painoarvoa kuin nuoria koskevat tavoitteet. Nuorten yrittäjyys ja kontaktit alueen yrittäjiin nähdään tärkeänä jo alueen tulevaisuuden jatkuvuuden kannalta. Mikäli nuoret saadaan viihtymään alueella, voidaan sillä vaikuttaa jopa maalta kaupunkiin suuntautuvan muuttoliikkeen hidastumiseen.

Taulukko 6. Lasten ja nuorten hyvinvointia painottavien kehittämissuunnitelmien lukumäärä.

	Lasten ja nuorten hyvinvointiin panostaminen
Kehittämissuunnitelmien lukumäärä, joissa kyseinen teema esiintyy	54/58

Suurin osa lapsiin ja nuoriin kohdistuvista kehittämissuunnitelmista liittyy nuorten työllistymiseen, yrittäjyyteen ja viihtyvyyden parantamiseen. Lasten ja nuorten osallistumista kulttuuriin käsitellään huomattavasti harvemmin. Taulukkoon 7 on listattu toimintaryhmät joilla on erityisiä kehittämistavoitteita liittyen lasten ja nuorten kulttuuriin.

Taulukko 7. Lapsia ja nuoria koskevat toimenpiteet kehittämissuunnitelmissa.

Toimintaryhmä Toiminta-alue (Ohjelma)	Lasten ja nuorten kulttuuriin sekä paikallisidentiteettiin liittyvät kehittämistavoitteet/-ideat, jotka mainittu kehittämissuunnitelmissa
<i>Pirityiset ry</i> Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi, Ullava ja Veteli (LEADER+)	– nuorten osaamiskeskustoiminnan käynnistys, nuorten yritystoiminta, urasuunnittelun ja rekrytointipalvelujen kehittäminen, nuorten osaamisen lisääminen kehittämissasioissa, nuorten ideoimat elinkeinojen kehittämishankkeet – vaihtotoiminta – kulttuurikahvilan perustaminen nuorten toimesta
<i>RaJuPuSu LEADER+</i> Juva, Joroinen, Puumala, Rantasalmi, Sulka-va, Virtasalmi (LEADER+)	– nuorten yrittäjyyskasvatus, harrastuksesta ammatiksi – nuorten tapahtumat ja aktivointi
<i>Joensuun seudun LEADER-yhdistys ry</i> Eno, Kiihtelysvaara, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä (LEADER+)	– nuorisokulttuurihankkeet – nuoret mukaan toimintaryhmätöihin
<i>Vaara-Karjalan LEADER ry</i> Ilomantsi, Juuka, Lieksa, Nurmes, Tuupovaara, Valtimo (LEADER+)	– nuoret mukaan hanketoimintaan ja esim. kyläkonttoreihin tietokoneen käytön opastajiksi
<i>Kantri ry</i> Kangasala, Lempäälä, Pirkkala, Vesilahti, Ylöjärvi, Nokian ja Tampereen maaseutalueet (LEADER+)	– maaseutu- ja kaupunkinuorten yhteistyön edistäminen aktiiviteettivaihdolla – nuoret aktiviteettipalvelujen vetäjinä (mm. kiipeily ja x-adventure)
<i>Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry</i> Honkajoki, Ikaalinen, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Kihniö, Kiikoinen, Lavia, Merikarvia, Parkano, Pomarkku, Siikainen, Suodenniemi (LEADER+)	– nuorten ja yrittäjien välinen yhteistyö, yritysstudion perustaminen alueelle – lopputyö- ja harjoittelukannan luominen – nuorten kouluttaminen hankkeiden ideoijiksi ja toteuttajiksi
<i>I samma båt – samassa veneessä rf ry</i> Dragsfjärd, Särkisalo, Houtskari, Iniö, Kemiö, Korppoo, Kustavi, Merimasku, Nauvo, Parainen, Rymättylä, Taivassalo, Velkua, Västanfjärd ja Bromarvin kylä Tammisaaresta (LEADER+)	– nuorten viihtyvyys: telemaattisten yhteyksien merkitys, jotta nuoret voivat luoda verkostoja toisiin nuoriin, sekä muihin saaristolaisnuoriin että kaupunkilaisnuoriin – nuorisoseurantalojen käytön lisääminen – nuorten yrittäjyys esim. monitoimiyrittäjänä
<i>Oulujärvi LEADER ry</i> Paltamo, Puolanka, Vaala, Vuolijoki ja Kajaanin maaseutalueet (LEADER+)	– kesätyömahdollisuuksien ja harjoittelupaikkojen järjestäminen – nuorten hankkeet – opinnäytetöiden tekeminen liittyen kehittämiss strategiaan
<i>Maaseutukehitys ry</i> Hankasalmi, Joutsa, Konnevesi, Leivonmäki, Luhanka, Sumiainen ja Toivakka (ALMA)	– kansainvälistymistä, yrittäjyyskasvatusta, työssä oppimista ja kylätöimintaan innostavaa toimintaa – nuorisotilan rakentamista
<i>Pyhäjärvisuudun Kehittämisyhdistys ry</i> Eura, Kiukainen, Köyliö ja Säkylä (ALMA)	– nuoret mukaan toimintaryhmiin – yhteistyö ystäväkuntien ja muiden Euran toimintaryhmien nuorten kanssa
<i>Seinäaapurien kehittämissyhdystys ry LIIVERI</i> Ilmajoki, Kurikka, Jalasjärvi, Nurmo, Peräseinäjoki, Seinäjoki ja Ylistaro (ALMA)	– lasten ja nuorten viihtyminen sekä innovaatiokyvyn hyödyntäminen – nuorten sosiaalisen toiminnan tukeminen – maaseudun ja kaupungin naismenestyjät nuorten tyttöjen esikuviksi
<i>YHYRES – Kyrönmaan kehittämissyhdystys ry</i> Isokyrö, Laihia ja Vähäkyrö (ALMA)	– lasten ja nuorten ideat huomioon hanketoiminnassa, nuorten idea- ja yrityshautomon, yrittäjyyskokeilut ja verastoitto yhteistyössä koulujen kanssa

<i>Jyväsräihi ry</i> Jyväskylän maaseutualueet, Jyväskylän mlk, Muurame ja Laukaa (ALMA)	– lisää harrastus- ja työntekomahdollisuuksia sekä tiloja tehdä itse – maaseudun kehittämistoiminta nuorten ehdoilla
<i>Pohjois-Kymen kasvu ry</i> Elimäki, Iitti, Jaala, Valkeala, Kouvolan maaseutualueet ja Kuusankoski (ALMA)	– nuorille päihteettömiä harrastus- ja kokoontumismahdollisuuksia sekä kulttuuriharrastusmahdollisuuksia ja kulttuurireijä – paikalliskulttuuri tunnetuksi
<i>Lounais-Suomen Maaseudun Kehittämisyhdistys ry</i> Karjalohja, Sammatti, Nummi-Pusula, Kiika-la, Suomusjärvi, Muurla, Perniö, Kisko, Halikko, Pertteli ja Salon maaseutualueet (ALMA)	– maaseutu ja kaupunki tutuksi nuorisolle – yritysvierailut, virtuaalimaatilat jne. – loma-asukkaiden ja paikkakunnan lasten ja nuorten tutustumista toisiinsa järjestämällä tilaisuuksia kohdata toisensa
<i>Piällysmies ry</i> Enonkoski, Heinävesi, Kerimäki, Punkaharju, Savonlinnan maaseutualueet ja Savonranta (Tavoite 1)	– kuntakohtaiset nuorisohallitukset – paikallisen nuorisotutkimustiedon tuottaminen ja hyödyntäminen – harrastetoiminnat ja niiden syventäminen, kurssit, atk-keskukset
<i>Länsi-Saimaan kehittämisyhdistys ry</i> Lemi, Luumäki, Savitaipale, Suomenniemi, Taipalsaari, Ylämaa, Lappeenrannan maaseutualueet ja Joutseno (POMO+)	– nuorten draamakoulutus
<i>Maaseudun kehittämisyhdistys Mansikka ry</i> Jäppilä, Karttula, Leppävirta, Rautalampi, Tervo, Vesanto, Suonenjoki ja Varkauden maaseutualueet (POMO+)	– tietotekniikkahanke, jossa nuoret mm. tekevät ja päivittävät internetsivuja alueen kulttuuriin, yritystoimintaan ja tapahtumiin liittyen – nuorten tie yrittäjyyteen -hanke, jossa kasvatuksen ja koulutuksen avulla pyritään tukemaan nuorten paikallista identiteettiä ja kannustamaan yrittäjyyteen – Ankkuri -hanke, jossa tavoitteena on täsmäkoulutuksen, mestari-kisälli-toiminnan, yrityspajojen sekä kansainvälisen yhteistyön ja uusien markkinointikanavien avulla vahvistaa taito-tieto-yrittäjyyttä, tuotteistamista ja markkinointia – nuortenilat kylän nuorille

2.5. Käsiyö

Kädentaitojen ja käsityön kehittäminen on yksi tavoite muiden kehittämistavoitteiden joukossa yli puolella kehittämissuunnitelmista. Kädentaidot ja käsityöt nähdään toimintaryhmissä siis melko merkittävänä tekijänä maaseudun kannalta. Laadukkailla käsityötuotteilla nostetaan alueen profiilia, työllistetään maaseudun asukkaita sekä hyödynnetään paikallisia luonnonvaroja. Kehittämistavoitteet koskevat erityisesti matkailun ja kädentaitojen yhteistyötä, tuotekehittelyä ja tuoteperheiden luomista sekä laadun parantamista. Käsiyötuotteiden markkinointiin pyritään panostamaan entistä enemmän ja tuotteiden jakelukanavia lisäämään mm. parantamalla yhteistyötä matkailuyrittäjien kanssa.

Taulukko 8. Käsiyön kehittämistä painottavien kehittämissuunnitelmien lukumäärä.

	Kädentaitoihin liittyvät kehittämistavoitteet/-ideat, jotka mainittu kehittämissuunnitelmissa
Kehittämissuunnitelmien lukumäärä, joissa kyseinen teema esiintyy	30/58

Taulukko 9. Käsityön edistämistä koskevat tavoitteet kehittämissuunnitelmissa.

Toimintaryhmä Toiminta-alue (Ohjelma)	Kädentaitoihin liittyvät kehittämistoimenpiteet
<i>Vaara-Karjalan LEADER ry</i> Ilomantsi, Juuka, Lieksa, Nurmes, Tuupovaara, Valtimo (LEADER+)	– perinteeseen liittyvät käsityöt – yhteistyö matkailuyrittäjien kanssa
<i>Karhuseutu ry</i> Harjavalta, Kokemäki, Kullaa, Luvia, Nakkila, Noormarkku, Ulvila, Porin maaseutualueet (LEADER+)	– edellytykset käsi- ja pienteollisuuteen – tuleva hanke: Satakuntalaisen käsityön kokoaminen ja siitä ammentavien mallien kehittäminen, toteuttaminen ja markkinointi yhdessä alan oppilaitoksen kanssa – tuoteperheet käden töistä sekä elintarviketuotteista
<i>I samma båt – samassa veneessä rf ry</i> Dragsfjärd, Särkisalo, Houtskari, Iniö, Kemiö, Korppoo, Kustavi, Merimasku, Nauvo, Parainen, Rymättylä, Taivassalo, Velkua, Västanfjärd ja Bromarvin kylä Tammisaaresta (LEADER+)	– taiteilijoiden työn tuotteistaminen – taiteilijoiden työllistäminen esim. taide-, musiikki- yms. leireille ja kursseille – tuotteistaminen, myynti ja markkinointi keskeisiä – aitojen matkamuistona myytävien saaristokäsitöiden tarjonnan lisääminen
<i>Peräpohjan kehitys ry</i> Keminmaa, Ranua, Simo, Tervola, Kemin maaseutualueet ja osittain Rovaniemen mlk (LEADER+)	– elvytetään ja tuotteistetaan perinteinen maaseudun osaaminen sekä kehitetään perinteisiä tuotteita ja tuoteperheitä nykypäivän tarpeisiin – parannetaan naisten työllistämismahdollisuuksia – alihankinnan ja verkostotuotannon lisääminen
<i>Suupohjan Kehittämisyhdistys ry</i> Isojoki, Jurva, Karijoki, Kauhajoki ja Teuva (LEADER+)	– yrityslähtöisiä hankkeita huonekalualan taideteollisen osaamisen, muotoilun ja kuluttajalähtöisen tuotesuunnittelun alalla – tiedotetaan aktiivisesti alueen kehittämistoimista ja luodaan alueesta mielikuvaa taitek-alueena – nuorille yrittäjille yhteisiä ateljee-tiloja, kummiyrittäjyysmalli
<i>Maaseutukehitys ry</i> Hankasalmi, Joutsa, Konnevesi, Leivonmäki, Luhanka, Sumiainen ja Toivakka (ALMA)	– pajun, tupasvillan ja liekopuun käyttömahdollisuuksia sekä käsityöyrittäjien kiinnostusta on selvitetty
<i>Joutsenten reitti ry</i> Huittinen, Mouhijärvi, Punkalaidun, Vammala, Vampula, Äetsä, Hämeenkyrö ja Viljakkala (ALMA)	– matkailuhankkeisiin voidaan yhdistää käsiteollisten tuotteiden markkinointi – käsityöläiset voivat kehittää alueen matkailukohteisiin liittyviä matkamuistoja ja tarve-esineitä – puun jatkojalostaminen. Muutaman yrittäjän idea on käynnistää ulkomaalaisten puuseppien kouluttaminen parin viikon matkailupaketilla suomalaisen puun tuntijaksi. Puuseppäyrittäjä voi olla samanaikaisesti sekä puuseppä että matkailuyrittäjä. Yritysidea tarvitsee tuekseen verkostoa.
<i>YHYRES – Kyrönmaan kehittämissuunnitelma ry</i> Isokyrö, Laihia ja Vähäkyrö (ALMA)	– käsityötaitojen selvitykset ja alueen osaamisen kokoaminen, yhteistyörenkaat – perinteitä arvostava tuotekehitystyö – volyymien lisääminen alihankintatyöllä – tuoteperheet ja -kokonaisuudet, uudet materiaalit ja työtavat käyttöön – käsityöläisyyden ja matkailun yhdistäminen
<i>Varsin Hyvä ry</i> Askainen, Lemu, Lieto, Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Sauvo, Kaarinan, Raision ja Turun maaseutualueet, Vahto ja Yläne (ALMA)	– tavoitteena käsityötuotteiden kehittäminen: alueen käsityöläiset voivat käyttää alueen rikasta kulttuuri- ja luontoperinnettä kehittäessään töitään ja liittäessään niitä osaksi alueen kehittämistä - organisoitua myyntiä kehitettävä – käsityöyrittäjien lisättävä yhteistyötä matkailu-, luonto- ja kulttuuriyrittäjien kanssa

<i>Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry</i> Enontekiö, Kittilä, Kolari ja Muonio (Tavoite 1-ohjelma)	– nahan työstämisen, saamelaiskäsityöperinteen sekä luun ja puolijalokiviesiintymien käytön kehittämismahdollisuudet – tavoitteena suunnitella alueen oma tuotemerkki ja tuoteperhekokonaisuus, jonka valmistamisesta vastaa alueen käsityöläisten muodostama yritysverkosto – rakennetaan alihankintayritysten verkosto ja järjestetään käsityötuotantoa palvelevia oheistoimintoja (tuotekehitys, raaka-ainehankinta, laskutus ja kirjanpito) sekä luodaan tuoteperheelle vientiä harjoittava markkinointi- ja myyntiorganisaatio – pää- ja sivutoimisen käsityörittäjyyden mahdollistaminen
<i>Outokaira tuottamhan ry</i> Pello, Rovaniemen mlk:sta Ounasjokivarren alue, Tornio ja Ylitornio (Tavoite 1-ohjelma)	– studiotyyppisen käsiteollisen tuotannon kehittäminen – historia- ja perinnekulttuuriympäristö käden taitojen edistämässä

2.6. Kulttuurimatkailu

Toimintaryhmät painottavat matkailun merkitystä maaseudun elinvoimaisuudelle. Toimintasuunnitelmista 52 kpl (90 %) mainitsee matkailun kehittämiskohteenaan. Luonto- ja elämysmatkailu on suosituimpi kehittämiskohde kuin kulttuuri- ja perinnematkailu. Kuitenkin kulttuuri- ja perinnematkailu on lähes joka toisessa kehittämissuunnitelmassa eräänä kehittämisen kohteena. Käsityömatkailu mainitaan vain muutamassa suunnitelmassa. Yleisesti suunnitelmista voidaan todeta, että toimintaryhmät luottavat pienimittakaavaisen matkailun tulevaisuuteen. Matkailijoille halutaan tarjota elämyksiä sekä erilaisia paketteja erilaisille ihmisille. Maaseudun rauhan uskotaan houkuttelevan ihmisiä kauempaakin. Matkailuyrittäjien kouluttaminen onkin siksi toimintaryhmien mukaan erityisen tärkeää.

Taulukko 10. Matkailun kehittämiseen panostavat kehittämissuunnitelmat.

	Matkailu yleensä	Kulttuuri- ja perinnematkailu	Luonto- ja elämysmatkailu	Maatila- ja maaseutumatkailu	Kalastusmatkailu	Metsästysmatkailu	Käsityömatkailu
Kehittämissuunnitelmien lukumäärä, joissa kyseinen teema esiintyy	52/58	23/58	40/58	19/58	12/58	5/58	3/58

Osalla toimintaryhmistä oli erityisesti kulttuurimatkailuun sekä käsityön ja matkailun yhdistämiseen liittyviä innovatiivisia ideoita. Kehittämissuunnitelmat rajoittuvat yleisesti itsestäänselvyyksien ja ylätasen tavoitteiden toteamiseen. Seuraavilla suunnitelmissa on kuitenkin näkökulmaa ja tarkempia toimenpidekuvauksia maaseudun kehittämisestä kulttuurin huomioivan matkailun alalla:

Taulukko 11. Innovatiivisesti kulttuuria ja matkailua yhdistävät toimintaryhmät ja kehittämistoimenpiteet.

Toimintaryhmä Toiminta-alue (Ohjelma)	Kulttuurimatkailuun liittyvät kehittämistavoitteet/-ideat, jotka mainittu kehittämissuunnitelmissa
<i>RaJuPuSu LEADER+</i> Juva, Joroinen, Puumala, Rantasalmi, Sulka- va ja Virtasalmi (LEADER+)	– perinteisiin, kulttuuriin ja historiaan liittyvät matkailutuot- teet ja ohjelmalvelut – vesistö- ja sotahistoria-reitti, reittikartastojen laadinta – markkinoinnin ja laadun kehittäminen
<i>Karhuseutu ry</i> Harjavalta, Kokemäki, Kullaa, Luvia, Nakkila, Noormarkku, Ulvila, Porin maaseutualueet (LEADER+)	– Kokemäenjoen reitistöt, vanhoja kirkko- ja postiteitä kulki- en voi seurata asutuksen etenemistä jokea pitkin tai kuvitel- la postimiehen reittiä satoja vuosia sitten – retkeilyreitistöt Kokemäenjoen pohjoispuolella.
<i>Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry</i> Parikkala, Hamina, Miehikkälä, Kotkan maa- seutualueet ja osa Ruotsinpyhtäystä (LEADER+)	– tyhjiillään olevien koulujen hyödyntäminen – reitistöjen luominen – paikallisten emäntien sitoutuminen esim. tietyn tyyppisen ruokailan saatavuuden varmistamiseksi – paikallisen kotiseutumatkailun kehittäminen – Äitsaaren perinnekulttuuriverkosto, museotie – hevosiin liittyvät palvelut – yhteismarkkinointirengas, koulutus, yhteistyö venäläisten yritysten kanssa – Saimaa-Vuoksi-Hiitolanjoki-Simpelejärvi-Laatokka -vesi- alueiden hyödyntäminen
<i>Kehittämissyhdystys Sepra ry</i> Anjalankoski, Hamina, Miehikkälä, Pyhtää, Vehkalahti, Virolahti, Kotkan maaseutualueet ja osa Ruotsinpyhtäystä (LEADER+)	– yrittäjäverkosto, jossa mukana käsityöläisiä, kehonhoita- jia, taiteilijoita, kielentaitajia, viljelijöitä jne. – hiljaisuuden tuotteistaminen – retkeilyreitien kehittäminen palveluineen – omaleimaisuus ja paikallisuus näkyväksi matkailutuot- teissa – kulttuurikohteet matkailuvaliksi (historia, sotahistoria, ark- kitehtuuri, talonpoikaiskulttuuri jne.) – saariston, Kymijoen, soiden jne. hyödyntäminen melon- ta-, hiihto-, kelkkailu-, patikkapolku- ja pyöräilyreitiverkos- toissa – hyönteis-, perhos- ja metsästysmatkailu
<i>Eteläisen Päijät-Hämeen kehittämissyhdystys ry ETPÄHÄ ry</i> Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä, Nastola ja Orimattila (ALMA)	– matkailuyrittäjien yhteistyö ja yhteismarkkinointi – matkailukauden pidentäminen, ohjelmalvelut, tuoteke- hitystyö sekä kylämarkkinointi – alueen historia esille matkailutuotteiden kautta (työnäy- tökset, ruokakulttuuri, käsityöt, kartanot, myllyt, vanhat teol- isuuslaitokset) – luontoreitit ja reitistöjen yhdistäminen toisiinsa sekä ra- kentaminen matkailukohteeksi
<i>Varsin Hyvä ry</i> Askainen, Lemu, Lieto, Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Sauvo, Kaarinan, Raision ja Turun maaseutualueet, Vahto ja Yläne (ALMA)	– matkailu-, luonto- ja kulttuuriyrittäjien yhteistyön lisäämi- nen – ryhmämatkailijat, erityisryhmät (esim. liikuntarajoitteiset) sekä yksittäiset matkailijat huomioitava yhtä lailla markki- nointi- ja palveluverkon kehittämisessä – helposti saavutettavien palvelujen kehittäminen – matkailualan toimijoiden koulutustason nostaminen – ulkomaisten vieraiden lyhytkestoiset retket esim. kongres- sien yhteydessä (hyvät yhteydet Turkuun) – reitistöjen kehittäminen paikallislähtöisen aktiivisuuden avulla – kulttuurimatkailukohteiden sekä markkinointi- ja palvelu- verkon kehittäminen

<i>Pohjois-Kymen kasvu ry</i> Elimäki, Iitti, Jaala, Valkeala, Kouvolan maaseutualueet ja Kuusankoski (ALMA)	– yhdistetään liikunta-, matkailu- ja kulttuuripalvelut yhdeksi tuotteeksi, esim. teemalliset kuntoilutapahtumat (polkien kotiseutu tutuksi) – Korian varuskunta-alueen kunnostaminen – kulttuuritoimintojen tuotteistaminen matkailupalvelupaketeiksi – matkailupalvelujen laadun parantaminen
<i>Lounais-Suomen Maaseudun Kehittämisyhdistys ry</i> Karjalohja, Sammatti, Nummi-Pusula, Kiikala, Suomensjärvi, Muurla, Perniö, Kisko, Halikko, Pertteli ja Salon maaseutualueet (ALMA)	– kulttuurimatkailureitit: Suomensjärven kivi- ja pronssikautinen kulttuuri, Rikalanmäen tuhatvuotinen kauppapaikka Halikossa, Kuninkaan tien reitistö ja Paikkarin torppa Sammatissa
<i>Piällysmies ry</i> Enonkoski, Heinävesi, Kerimäki, Punkaharju, Savonlinnan maaseutualueet ja Savonranta (Tavoite 1)	– uusien tapahtumien tuottaminen seudulla vierailevien ja vapaa-ajan asukkaiden viihtyvyyden lisäämiseksi – leirikoulutoiminta – erityisryhmien tarpeiden huomiointi – luostareiden ja niiden sijaintikylien yhteistyön kehittäminen – naisten matkailu/käsityö
<i>Länsi-Saimaan kehittämisyhdistys ry</i> Lemi, Luumäki, Savitaipale, Suomenniemi, Taipalsaari, Ylämaa, Lappeenrannan maaseutualueet ja Joutseno (POMO+)	– matkailureitistöt yhdistetään yli toimintaryhmärajojen toimiviksi, laajoiksi reitistöiksi ja kootaan samalle kartalle -vetovoimaiset tapahtumat, Tulen ja jään laulu-performanssi talvisena iltana järven jäällä
<i>Hämeen Linnaseudun kehittämisyhdistys ry</i> Hattula, Hauho, Hämeenlinnan maaseutualueet, Janakkala, Kalvola, Lammi, Renko ja Tuulos (POMO+)	– tavoitteena luoda matkailuyrittäjäverkosto. – hanke-esimerkki: Matkailijan Linnaseutu kartta sekä cd-versio nähtävyyksineen, reitteineen, matkailupalveluineen ja tapahtumineen – seudulliset tuoteperheet ja reitistöt. Esim. Linnaseudun kulttuuritiet-tuoteperhe: etsitään alueen kulttuuriperintöä sekä nykykulttuuria edustavimmin ilmentävät tied, joita kehitetään yhdessä – hanke-esimerkki: Vanhojen kylien välisten polkujen kunnostaminen ja entistäminen vaellusreiteiksi ja kulkureiteiksi

3. Vahvasti kulttuuriin panostavat toimintaryhmät

Maaseudun toimintaryhmien laatimia kehittämissuunnitelmia tarkastelemalla voidaan toimintaryhmien joukosta poimia erityisesti kulttuuriin panostavia toimintaryhmiä. Näitä kulttuuriin myönteisesti suhtautuvia toimintaryhmiä on yhteensä 27 kpl. Seuraavissa taulukoissa nämä 27 toimintaryhmää on jaettu vielä kahteen ryhmään: *Kulttuuriorientoituneisiin* (8 kpl) ja *kulttuuri-myönteisiin* (19 kpl) toimintaryhmiin. Kulttuuriorientoituneiden toimintaryhmien kehittämissuunnitelmissa on erityisen vahvasti kulttuuriin nojaava näkökulma. Nämä kulttuuriorientoituneet toimintaryhmät ovat nähneet muita enemmän juuri kulttuurin olevan merkittävä tekijä maaseudun kehittämisessä. Kulttuurimyönteiset toimintaryhmät ovat puolestaan niitä ryhmiä, joiden kehittämissuunnitelmissa kulttuuri on ollut hyvin esillä, muttei kuitenkaan yhtä vahvasti kuin kulttuuriorientoituneilla toimintaryhmillä.

1. Kulttuuriorientoituneet toimintaryhmät (8 kpl)

– Toimintaryhmät, joilla erityisesti kulttuuria painottava kehittämissuunnitelma

Taulukko 12. Kulttuuriorientoituneet toimintaryhmät, joilla erityisen vahvasti kulttuuria painottava kehittämissuunnitelma.

TOIMINTARYHMÄ	TOIMINTA-ALUE	OHJELMA
<i>Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry</i>	Parikkala, Hamina, Miehikkälä, Kotkan maaseutualueet ja osa Ruotsinpyhtäystä	LEADER+
<i>Hämeen Linnaseudun kehittämissyhdystys ry</i>	Hattula, Hauho, Hämeenlinnan maaseutualueet, Janakkala, Kalvola, Lammi, Renko ja Tuulos	POMO+
<i>I samma båt – samassa veneessä rf ry</i>	Dragsfjärd, Särkisalo, Houtskari, Iniö, Kemiö, Korppoo, Kustavi, Merimasku, Nauvo, Parainen, Rymättylä, Taivassalo, Velkua, Västanfjärd ja Bromarvin kylä Tammisaaresta	LEADER+
<i>Pohjois-Kymen kasvu ry</i>	Elimäki, Iitti, Jaala, Valkeala, Kouvolan maaseutualueet ja Kuusankoski	ALMA
<i>Eteläisen Päijät-Hämeen kehittämissyhdystys ry ETPÄHÄ ry</i>	Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä, Nastola, Orimattila	ALMA
<i>Pirkan Helmi ry</i>	Kylmäkoski, Toijala, Urjala, Valkeakoski ja Viiala	ALMA
<i>Varsin Hyvä ry</i>	Askainen, Lemu, Lieto, Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Sauvo, Kaarinan, Raision ja Turun maaseutualueet, Vahto ja Yläne	ALMA
<i>Pomoväst rf</i>	Hanko, Inkoo, Karjaa, Pohja, Siuntio, Tammisaaren maaseutualueet (paitsi Bromarv) ja Kirkkonummen maaseutualueet	LEADER+

2. Kulttuurimyönteiset toimintaryhmät (19 kpl)

– Toimintaryhmät, joilla kulttuuria koskevia tavoitteita

Taulukko 13. Kulttuurimyönteiset toimintaryhmät, joilla useita kulttuuria koskevia tavoitteita.

TOIMINTARYHMÄ	TOIMINTA-ALUE	OHJELMA
<i>Aisapari – Härmänmaan ja Järviseudun Kehittämissyhdystys ry</i>	Alahärmä, Alajärvi, Evijärvi, Kauhava, Korttesjärvi, Lappajärvi, Lapua, Vimpeli ja Ylihärmä	LEADER+
<i>Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry</i>	Honkajoki, Ikaalinen, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Kihniö, Kiikoinen, Lavia, Merikarvia, Parkano, Pomarkku, Siikainen, Suodenniemi	LEADER+
<i>Karhuseutu ry</i>	Harjavalta, Kokemäki, Kullaa, Luvia, Nakkila, Noormarkku, Ulvila, Porin maaseutualueet	LEADER+
<i>Kehittämissyhdystys Sepra ry</i>	Anjalankoski, Hamina, Miehikkälä, Pyhtää, Vehkalahti, Virolahti, Kotkan maaseutualueet ja osa Ruotsinpyhtäystä	LEADER+
<i>Keskisen Uudenmaan kehittämissyhdystys KEHU ry</i>	Espoo, Järvenpää, Kerava, Nurmijärvi, Tuusula ja Vantaa	ALMA
<i>Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry</i>	Enontekiö, Kittilä, Kolari ja Muonio	Tavoite 1-ohjelma
<i>Lounais-Suomen Maaseudun Kehittämissyhdystys ry</i>	Karjalohja, Sammatti, Nummi-Pusula, Kiikala, Suomensjärvi, Muurla, Perniö, Kisko, Halikko, Pertteli ja Salon maaseutualueet	ALMA
<i>LounaPlussa ry</i>	Forssa, Jokioinen, Humppila, Tammela ja Ypäjä	ALMA

Länsi-Saimaan kehittämissyhdistys ry	Lemi, Luumäki, Savitaipale, Suomenniemi, Taipalsaari, Ylämaa, Lappeenrannan maaseutualueet ja Joutseno	POMO+
Länsi-Uudenmaan Kehitys LUKE ry	(Karkkila, Lohja ja Vihti) (POMO+) Jyväskylän ry (Jyväskylän maaseutualueet, Jyväskylän mlk, Muurame ja Laukaa)	ALMA
Maaseudun kehittämissyhdistys Keski-Karjalan Jetina ry	Pyhäjärvisuodun Kehittämissyhdistys ry (Eura, Kiukainen, Köyliö ja Säskylä)	ALMA
Maaseutukehitys ry	Hankasalmi, Joutsa, Konnevesi, Leivonmäki, Luhanka, Sumiainen ja Toivakka	ALMA
Outokaira tuottamhan ry	Pello, Rovaniemen mlk:sta Ounasjokivarren alue, Tornio ja Ylitornio	Tavoite 1-ohjelma
Pohjoisimman Lapin LEADER ry	Inari, Pelkosenniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä ja Utsjoki	Tavoite 1-ohjelma
PoKo ry	Kuorevesi, Kuru, Mänttä, Ruovesi, Vilppula ja Virrat	ALMA
Studieförbundet i Österbotten rf	Kronoby, Larsmo, Nykarleby, Pedersöre, Korsholm, Korsnäs, Malax, Oravais, Maxmo, Vörå, Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa landsbygdsbyar, Jakobstad landsbygdsbyar, Karleby landsbygdsbyar	POMO+
Suupohjan kehittämissyhdistys ry	Isojoki, Jurva, Karijoki, Kauhajoki ja Teuva	LEADER+
Vaara-Karjalan LEADER ry	Ilomantsi, Juuka, Lieksa, Nurmes, Tuupovaara, Valtimo	LEADER+
YHYRES - Kyrönmaan kehittämissyhdistys ry	Isokyrö, Laihia ja Vähäkyrö	ALMA

4. Yhteenveto

Selvitys on kohdistunut maaseudun toimintaryhmien kehittämissuunnitelmien kulttuuripainotuksiin. Lähes kaikki 58 kehittämissuunnitelmaa sisälsivät jonkin kulttuuriin liittyvän tavoitteen, mutta arviolta puolet suunnitelmista (27 kpl) voidaan nähdä kulttuuriin panostavina kehittämissuunnitelmina. Näistä 27 toimintaryhmästä kahdeksan voidaan luokitella erityisen vahvasti kulttuuriorientoituneisiin toimintaryhmiin (taulukko 12).

Toimintaryhmillä on paikalliskulttuuria kohtaan runsaasti kehittämistavoitteita. Paikallishistoriaa ja paikallisia tapoja halutaan tallentaa, elvyttää ja uudistaa sekä hyödyntää usealla eri alalla. Toimintaryhmät näkevät paikkakuntansa ja kylänsä historian ja kulttuurin kiinnostavana. Paikallisen ruokakulttuurin esille tuonti, kylämaisemien kohentaminen ja tapahtumat nostavat paitsi alueen imagoa, myös asukkaiden paikallisisentiteettiä ja yhteisöllisyyden tunnetta. Kylille tuodaan eloa myös ns. monipalvelupisteillä ja uusilla palveluntuottamisen muodoilla.

Kulttuuriperinteen tallennus ja uudistaminen sekä kulttuuriympäristön suojeleminen ja hyödyntäminen ovat paikalliskulttuurin ohella suosittuja teemoja. Toimintaryhmissä on kiinnostusta mm.

kylähistoriikkien kokoamiseen ja perinteisten taitojen elvyttämiseen. Laadukasta kulttuuri- ja kyläympäristöä hyödynnetään mm. matkailussa ja erilaisissa tapahtumissa.

Suurin osa kehittämissuunnitelmista on laadittu kulttuurin eri alat huomioon ottaen. Kuten edellä on todettu, kulttuurin muodoista paikalliskulttuurin elvyttäminen ja kulttuuriperinnön suojele nousivat tavoitteista suosituimmiksi. Toimintaryhmät ovat ottaneet huomioon hyvin myös nuoret sekä heidän hyvinvointinsa ja viihtyvyytensä maaseudulla. Nuorisokulttuuri tai nuorten osallistuminen kulttuuritoimintaan saivat kuitenkin vähemmän huomiota. Vähälle huomiolle jäivät myös erilaiset taiteen muodot. Vain muutama kehittämissuunnitelma sisälsi tavoitteita koskien taiteilijoita ja heidän mukaan ottamistaan alueen kehittämistyöhön. Erittäin vähälle huomiolle jäivät myös mm. harrastajateatteritoiminta ja kuvataiteet sekä muu kulttuuriin liittyvä harrastustoiminta.

Selvityksen perusteella voidaan sanoa kulttuurilla olevan taloudellista ja yhteiskunnallista arvoa sekä merkitystä maaseudun kehittämisessä. Selvitys on avaus toimintaryhmien työn arviointiin kulttuurin osalta. Selvittämättä on vielä, miten toimintaryhmien puoltamissa hankkeissa näkyy kehittämissuunnitelmissa osoitettu kiinnostus kulttuuria kohtaan. Kuinka moni maaseudulle toteutettu hanke todellisuudessa edistää kulttuuria?

LIITE 2

MAASEUDUN PAIKALLISET TOIMINTARYHMÄT

Maaseudun paikalliset toimintaryhmät ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, jotka kannustavat maaseudun asukkaita elinympäristönsä kehittämiseen. Toimintaryhmän tehtävä on aktivoida ja tukea hankkeiden toteuttamisessa. Suomessa toimii 58 erilaista paikallista toimintaryhmää. Toimintaryhmiä ovat LEADER+ -ryhmät, POMO+ -ryhmät, ALMA-ryhmät ja Tavoite 1-ryhmät.

LEADER+ -ohjelman toimintaryhmät kytkevät useimmiten kehittämissuunnitelmansa yhteen tai kahteen teemaan. Teemoja ovat: 1. Uuden tietotaidon ja teknologian hyväksikäyttö 2. Asukkaiden elämänlaadun parantaminen 3. Paikallisten tuotteiden jalostusasteen nostaminen 4. Luonto ja omaleimainen kulttuuri työn ja toimeentulon antajana 5. Maaseudulta kaupunkiin suuntautuvan muuttoliikkeen hidastaminen sekä 6. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen lisääminen. LEADER+ -ohjelma on lisäksi jaettu kolmeen toimintalohkoon: investointien, alueiden välinen yhteistyön sekä kansallisen verkostoyksikön toimintalohkoihin. Rahoitettavat hankkeet voivat sisältää investointeja, kehittämistä sekä koulutusta.

Alueellisen maaseudun kehittämisohjelma ALMA tähtää ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kehitystyöhön. Tavoitteena on tasapainoinen väestönkehitys, asumisviihtyvyyden lisääminen, yritystoiminnan kehittäminen ja monipuolistaminen, osaamisen ja tietoverkkojen edistäminen sekä ympäristöstä huolehtiminen. Ohjelman toimintalinjat ovat: maa- ja metsätalouden kehittäminen, maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen sekä maaseutuyhteisöjen kehittäminen.

Paikallisen omaehtoisuuden maaseutuohjelma POMO+ -ohjelma pyrkii toiminnallaan lisäämään maaseudun elinkeinotoimintaa ja työtilaisuuksia. Toteuttamisessa korostetaan pilottiluonteisuutta. Näiden edistäminen vahvistaa maaseutualueen vetovoimaisuutta ja erityisesti elinkeinoelämän kilpailukykyä ja valmiuksia.

Pohjois-Suomen tavoite 1-ohjelman tavoitteena on lisätä Pohjois-Suomen taloudellista kasvua ja synnyttää uutta yrittäjyyttä sekä uusia työpaikkoja. Ohjelmaa toteutetaan yritystoiminnan, maaseudun sekä osaamisen ja työllisyyden toimintalinjoilla.

Itä-Suomen tavoite 1-ohjelmaa toteutetaan neljällä toimintalinjalla: yritystoiminnan kehittäminen ja yritys ympäristön parantaminen, osaamisen vahvistaminen ja työvoiman valmiuksien parantaminen, maaseudun kehittäminen sekä rakenteiden ja hyvän ympäristön kehittäminen. Itä-Suomen tavoite 1-ohjelman strategian ydin on menestyvän yritystoiminnan vahvistaminen olemassa olevissa yrityksissä, yritystoiminnan monipuolistaminen osaamis pohjaisilla kasvualoilla sekä kehityksen esteiden poistaminen, työllisyyden parantaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

VUODESTA 2000 LUKIEN ILMESTYNEITÄ JULKAISUJA

Lisätietoja maaseutupolitiikan julkaisuista www.maaseutupolitiikka.fi

2006

Seurakunnat yhteistyökumppaneina maaseudun kehittämisessä. Heikki Pesonen ja Kari Mikko Vesala. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2006, helmikuu 2006.

Maailmalta maalle – Tutkimus maaseutumatkailuyritysten vientimenestyksestä ja viennin esteistä. Saila Saraniemi. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 2/2006, huhtikuu 2006.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän vuosikertomus 2005. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 3/2006, kesäkuu 2006.

Vuosina 2001–2002 päättyneiden YTR-hankkeiden arviointi. Arttu Vainio – Lasse Löytty – Miia Mäntylä. Vaasan yliopisto, Levón-instituutti. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 4/2006, syyskuu 2006.

Tuliko yrteistä elinkeino? Suomen yrttialan kehitys vuosina 1984–2004. Bertalan Galambosi. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 5/2006, lokakuu 2006.

Elintarvikealan pienyrityttöjyyden imagon parantaminen ja menekinedistäminen. Valtakunnallinen strategia vuosille 2007–2013. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 6/2006, lokakuu 2006

2005

Avauksia kaupungin ja maaseudun vuorovaikutukseen – käytännön vuorovaikutuksesta aluekeskusohjelman ja maaseudun paikallisten toimintaryhmien yhteistoimintaan. Satu Kumpulainen ja Jukka Hirvonen, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, Teknillinen korkeakoulu. Julkaisu 1/2005, helmikuu 2005.

Kulttuuriohjelma. Toimenpiteitä maaseudun kulttuurin toimintaedellytysten edistämiseksi vuosille 2005–2008. Kulttuuriteemaryhmä. Julkaisu 2/2005, maaliskuu 2005.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän toimintakertomus 2004. Julkaisu 3/2005, huhtikuu 2005.

Näkökulmia hyvinvointipalvelujen tuottamiseen – yhteistyö palvelujen turvaajana. Matti Heikkilä & Virpi Lemponen (toim.) Hyvinvointipalvelujen teemaryhmä. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 4/2005, toukokuu 2005.

Maaseutuparlamentti 2005. Kooste puheenvuoroista ja kannanotoista. Julkaisu 5/2005, kesäkuu 2005.

Maaseutupolitiikan taito kohenee – hitaasti, mutta varmasti. Analyysi Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme 2005–2008 kokonaisohjelman lausunnoista. Johanna Heikkilä, Ilkka Korho

nen, Risto Matti Niemi, Pirja Peltomäki, Tuomas Perheentupa, Marja Taskinen, Eero Uusitalo. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 6/2005, syyskuu 2005.

2004

Taksipalvelutyöryhmän raportti. Maaseudun taksipalvelutyöryhmä. Julkaisu 1/2004, helmikuu 2004.

Yhdessä vahvat – Naisyrittäjyyttä Suomessa, Italiassa ja Virossa. Annamari Asikainen ja Minna Komulainen (toim.) Julkaisu 2/2004, helmikuu 2004.

Hyvinvointipalvelujen hyvät käytännöt maaseudulla. Hyvinvointipalvelujen teemaryhmä, Virpi Lemponen (toim.) Julkaisu 3/2004, toukokuu 2004.

Tutkimuksia naisista suomalaisella maaseudulla. Bibliografia. Tiina Hanhela ja Naisteemaryhmä. Julkaisu 4/2004, maaliskuu 2004.

Kuntien houkuttimet. Syrjäisen maaseudun alueellinen työryhmä. Julkaisu 5/2004, huhtikuu 2004.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän vuosikertomus 2003. Julkaisu 6/2004, toukokuu 2004

Maankäytön suunnittelu maaseutukylissä – kyläläiset ja asiantuntijat yhteistyössä. Sari Niemi. Julkaisu 7/2004, elokuu 2004

Suomen maaseutupolitiikan arviointia ja vertailua. Risto Matti Niemi ja Markku Visti. Julkaisu 8/2004, elokuu 2004

Nuoruus maaseudulla – säilyvä vai katoava luonnonvara? Nuorisoteemaryhmä, Tuomas Perheentupa (toim.). Julkaisu 9/2004, syyskuu 2004

ELINVOIMAINEN MAASEUTU – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008. Julkaisu 10/2004, joulukuu 2004

ELINVOIMAINEN MAASEUTU – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008. Tiivistelmä Julkaisu 11/2004, joulukuu 2004

EN LIVSKRAFTIG LANDSBYGD – vårt gemensamma ansvar. DET LANDSBYGDSPOLITISKA HELHETSPROGRAMMET 2005–2008. Sammandrag. Julkaisu 12/2004, joulukuu 2004

VIABLE COUNTRYSIDE – our joint responsibility. RURAL POLICY PROGRAMME 2005–2008. Summary. Julkaisu 13/2004, joulukuu 2004

LA VITALITÉ DU MONDE RURAL – une responsabilité commune. PROGRAMME GÉNÉRAL DE POLITIQUE RURALE 2005–2008. Sommaire. Julkaisu 14/2004, joulukuu 2004

EIN LEBENDIGER LÄNDLICHER RAUM – unsere gemeinsame Verantwortung. POLITISCHES GESAMTPROGRAMM FÜR DEN LÄNDLICHEN RAUM 2005–2008. Zusammenfassung. Julkaisu 15/2004 pdf, joulukuu 2004

ЖИЗНЕСПОСОБНОСТЬ СЕЛЬСКИХ РЕГИОНОВ – наша общая задача. КОМПЛЕКСНАЯ ПРОГРАММА СЕЛЬСКОЙ ПОЛИТИКИ 2005–2008 гг. Краткая версия. Julkaisu 16/2004 pdf, joulukuu 2004

Maaseudun naisten toimintaohjelma 2005–2008. Maaseutu kehittyä naisten työllä. Maaseudunnaisteamaryhmä, Annamari Asikainen (toim.). Julkaisu 17/2004, joulukuu 2004

Syrjäseudut käännekohdassa? -seminaarijulkaisu. Syrjäisen maaseudun teemaryhmä, Keimo Sillanpää (toim.) Julkaisu 18/2004, joulukuu 2004

2003

Hyvinvointipalvelujen tulevaisuus maaseudulla. Hyvinvointipalvelujen teemaryhmän raportti. Julkaisu 1/2003, maaliskuu 2003.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän vuosikertomus 2002.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Julkaisu 2/2003, maaliskuu 2003.

Esiyrittäjyys. Aloite uudesta aktiivisen työvoimapolitiikan menetelmästä. Syrjäisen maaseudun teemaryhmä. Julkaisu 3/2003, toukokuu 2003.

Tehokkaat toimitilat kulttuuriin ja taiteeseen liittyvälle liiketoiminnalle maaseudulla. Kulttuuriteemaryhmän raportti. Julkaisu 4/2003, toukokuu 2003.

Lyhyt liiketoimintaopas maaseudun kulttuurialan yrittäjille. Kulttuuriteemaryhmän raportti. Julkaisu 5/2003, toukokuu 2003.

Luonnontuotealan tutkimusohjelma 2003–2008. Pirkko Mäkelä. Julkaisu 6/2003, syyskuu 2003.

Maaseudun uudet työt. Suomalainen maaseutusopimus keskusteluun. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Julkaisu 7/2003, lokakuu 2003.

Luonnontuotteisiin liittyvän opetuksen nykytila ja kehittäminen. Simo Moisio. Julkaisu 8/2003, joulukuu 2003.

Suomalainen maaseutututkimus 1980 – 2000. Pirjo Siiskonen. Julkaisu 9/2003, joulukuu 2003.

Maaseutupolitiikan ja maakuntaohjelmien yhteensovittaminen. Maakuntaohjelmien maaseutupoliittinen analyysi ja neuvottelukierroksen anti 2003. Eero Uusitalo, Risto Matti Niemi, Marjatta Koskinen, Tarja Arajärvi, Laura Perheentupa. Julkaisu 10/2003, helmikuu 2004.

2002

Syrjäisen maaseudun yritystoiminta. Kapeikot ja kehittämistoimenpiteet. Julkaisu 1/2002, maaliskuu 2002.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän vuosikertomus 2001. Julkaisu 2/2002, kesäkuu 2002.

Politikointia vai uusi toimintatapa? YTR maaseutupolitiikan koordinoijana sektorihallinnossa. Leena Ingberg. Julkaisu 3/2002, elokuu 2002.

Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus politiikaksi. Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmä. Julkaisu 4/2002, elokuu 2002.

ESDP ja kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus – suomalainen näkökulma. Kaisa Schmidt-Thomé. Julkaisu 5/2002, elokuu 2002.

Maaseutupolitiikan verkostoituminen. Risto Matti Niemi. Julkaisu 6/2002, lokakuu 2002.

2001

Hoivayrittäjyys ja maaseutu. Hoiva-alan teemaryhmän raportti. Julkaisu 1/2001, tammikuu 2001.

Valtakunnalliset maaseudun kehittämis- ja tutkimushankkeet 1999. Yhteenveto ja arviointiraportti. Hannu Puustinen. Julkaisu 2/2001, tammikuu 2001.

Martat ja Mariat – Pienviljelijäperheiden naiset. Maarit Sireni. Julkaisu 3/2001, heinäkuu 2001.

Vuoropuhelua maaseutupolitiikasta. Yhteenveto IHMISTEN MAASEUTU -tahdon maaseutupolitiikka -kokonaisuohjelmaan annetuista vastauksista. Eero Uusitalo, Marjatta Koskinen, Risto Matti Niemi. Julkaisu 4/2001, lokakuu 2001.

Luonnontuotteiden talteenoton ja käytön edistämishjelma. Luonnontuotealan teemaryhmä. Julkaisu 5/2001, marraskuu 2001.

Ravintona käytettävät luonnontuotteet. Kirsti Pääkkönen. Erikoiskeruuotteet. Helena Ahonen-Raassina. Luonnontuotealan teemaryhmä. Julkaisu 6/2001, marraskuu 2001.

Etätöyön laajentaminen kunnissa 2000–2001, loppuraportti. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Tapio Penttilä. Julkaisu 7/2001, tammikuu 2002.

Valtakunnalliset maaseudun kehittämis- ja tutkimushankkeet 2000. Yhteenveto- ja arviointiraportti. Hannu Puustinen. Julkaisu 8/2001, helmikuu 2002.

Maaseudun yritysneuvonta – yhteistyötä osaamisen pohjalta. Maaseutuneuvonnan työryhmä. Julkaisu 9/2001, tammikuu 2002.

1999–2000

Yhteenvedo- ja arviointiraportti. Valtakunnalliset maaseudun kehittämis- ja tutkimushankkeet 1998. Kirsi Viljanen. Julkaisu 10/1999, marraskuu 1999.

Mökkiläisten etätyökampanja, loppuraportti. Distansarbetskampanjen för stugägarna, slutrapport. Julkaisu 1/2000, maaliskuu 2000.

Luottamusta rakentamassa. Yrittäjäohjelman kokemuksia verkostoluottotoiminnasta. Sirpa Polo, Annamari Asikainen. Julkaisu 2/2000, huhtikuu 2000.

Luonnontuotealan nykytilan kuvaus ja kehittämisohjelma vuosille 2000–2006. Luonnontuotealan teemaryhmä. Julkaisu 3/2000, maaliskuu 2000.

Maaseudun syke nuoren mieleen. Nuorisoteemaryhmän ohjelma. Julkaisu 4/2000 joulukuu 2001. Uusittu painos

Maaseutu politiikassa ja hallinnossa. Marjatta Koskinen, Pauliina Porkka, Eero Uusitalo. Julkaisu 5/2000, tammikuu 2001.

Lähiruoan mahdollisuudet. Lähiruokatyöryhmän loppuraportti. Julkaisu 6/2000, marraskuu 2000.

Vakituisen asumisen kehittäminen ranta-alueilla. Suunnittelukeskus Oy ja Saaristoasiain neuvottelukunta. Julkaisu 7/2000, tammikuu 2001.

Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupolitiikka. Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma vuosille 2001–2004. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Julkaisu 8/2000, marraskuu 2000.

Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupolitiikka, TIIVISTELMÄ. Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma vuosille 2001–2004. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Julkaisu 9/2000, marraskuu 2000.

En landsbygd för människor – viljans landsbygdsolitik, SAMMANDRAG. Landsbygdspolitiskt helhetsprogram för perioden 2001–2004. Landsbygdspolitikens samarbetsgrupp. Publikation 10/2000, november, 2000.

Countryside for the People – rural policy based on will, SUMMARY. The Rural Policy Programme for 2001–2004. Rural Policy Committee. Publication 11/2000, November 2000.

Lisäksi

Monessa mukana. Näkymiä naisten työhön ja elämään maaseudulla. Riitta Högbacka ja Terhi Trast (toim). Elokuu 2000.

Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus. Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmän raportti. Syksy 2000.

Urban-Rural Interaction. Report of the Working Group on Urban-Rural Interaction, Finnish Report in Autumn 2000. English Translation in Summer 2001.

Ikääntyvä ja keskittyvä Suomi. Kaupunkien, maaseudun ja vuorovaikutusalueiden väestökehitys 1975–2030. Satu Nivalainen ja Mika Haapanen. Heinäkuu 2002.

Edellytykset käytännöksi. Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus. Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmän kolmas raportti. Eero Uusitalo, Janne Antikainen ja Kaisa Schmidt-Thomé. Syyskuu 2004

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän arviointi. Loppuraportti. Työryhmämuistio MMM 2004:13. Konsulttitoimisto Terra Oy.

Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2006. Alueiden kehittämislain (602/2002) ja VN:n alueiden kehittämisasetuksen (1224/2002) mukainen erityisohjelma. MMM:n julkaisuja 15/2004.

En livskraftig landsbygd – vårt gemensamma ansvar. Det landsbygdspolitiska helhetsprogrammet 2005–2006. Ett specialprogram i enlighet med regionutvecklingslagen (602/2002) och statsrådets förordning om regionutveckling (1224/2002)
